

ÁRNYÉKHADSEREG?

Árnyékhadsereg?

VÁLOGATOTT DOKUMENTUMOK
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
KATONAI TITKOS TÁRSASÁG
1920-AS ÉVEKBELI MŰKÖDÉSÉRŐL

A forrásokat közreadja, jegyzetekkel ellátta
és a bevezető tanulmányt írta:

KÁNTÁS BALÁZS

Lektorálta:

KUNT GERGELY

Hungarovox Kiadó
Budapest, 2020

A könyv megjelenését
a Zsolnay Vilmos Kulturális Egyesület támogatta

© Kántás Balázs, 2020

A Hungarovox Kiadó az 1795-ben alakult Magyar Könyvkiadó
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

ISBN 978-963-534-021-7

Hungarovox Bt. • 1137 Budapest, Radnóti Miklós u. 11.

Telefon: 06-1-340-0859 • 06-20-585-8212

www.hungarovox.hu • info@hungarovox.hu

Felelős kiadó: Kaiser László

A borítót Pereszlényi Helga tervezte

Nyomtatta: Vareg Hungary Kft. • www.vareg.hu

Felelős vezető: Egyed Márton

A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG

EGY PARAMILITÁRS TITKOS TÁRSASÁG

AZ 1920-AS ÉVEKBEN

Bevezetés

Titokban működő szervezetek történetét kutatni meglehetősen hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy rosszabb esetben éppenséggel egyáltalán nem képeznek iratot. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek a politikai életre is igen nagy befolyással rendelkeztek.¹ Ezeknek a titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező társadalmi egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket. A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve többnyire KKV vagy KKV Sz) névre hallgató katonai titkos társaság / titokban szerveződő irreguláris-paramilitáris alakulat ezen szervezetek közül is különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében igencsak benne volt a köztudatban, és számos baljóslatú eseményt (önbírászkodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkezett, így a létezésén kívül a történészek máig igen keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig leginkább találgatásos-

¹ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchényi Könyvtár, 2012, 97–100.

kon, feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul.

A Kettőskereszt Vérszövetség alapvetően – ha ugyan hihetünk a forrásoknak és azoknak az információknak, amelyek a köztudatban róla elterjedtek – nem volt más, mint az Etelközi Szövetség nevű titkos társaság egyik alszervezete, annak egyfajta katonai-félkatonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadműveltség ellenében alakult, annak egyfajta fehér/nacionalista változataként funkcionáló titkos társaságáról – Zadravec István tábori püspök emlékiratának,² Prónay Pál feljegyzéseinek,³ Shoy Kálmán tábornok naplójának,⁴ e három, a Kádár-rendszerben könyv formában is publikált alapidokumentumnak és más forrásoknak köszönhetően – titkossága ellenére viszonylag sokat tudunk.⁵ Az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X) a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét irányította, így azok egyfajta ernyőszervezetének is tekinthető. Tagjai a fenti rövidítéseket konspirációs okokból felváltva használták. A szervezet valószínűleg 1919 novemberében alakult, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a Vezéri Tanács, más néven Nagytanács 1944.

² ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

³ PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963. A könyv formában 1963-ban csak részben közreadott, eredeti forrás ma is a Politikatörténeti Intézet Levéltárában található: HU-PIL-IV-973.

⁴ SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. Perneki Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983. Az eredeti forrás a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárában található: HU-MNL-CSML-XIV-12.

⁵ Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul.

október 16-ig többnyire a MOVE-val szoros együttműködésben irányította, annak a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban, külsőségeiben az általa gyűlölt szabadkőművességre kívánt hasonlítani, ironikus módon székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be, ugyanott, ahol a MOVE. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a korszak politikai életére, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak többek között Bethlen István, Teleki Pál, Károlyi Gyula, Bánffy Miklós, vagy éppenséggel Eckhardt Tibor,⁶ aki 1923 decemberétől az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöki tisztét is betöltötte. A szövetségbe meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott misztikus szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és fajvédő célok szolgálatára. A Vezéri

⁶ Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban s a budapesti tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tisztviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresztény Kisgazdapárt listáján ny.-i képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934–35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnét soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett.

Tanács az ország sorsát érintő csaknem minden fontos kérdést megtárgyalt. Az EX fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt, azonban ez jóval később, 1923-ban alakult csak meg és hagyták jóvá alapszabályát. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold, az EX egyik alapítója, hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke, a nyilasokat támogatta és fokozatosan magához ragadta a szervezet teljes irányítását.⁷

Az Etelközi Szövetségről tehát, ha szórványosan is, de összességében igen sok minden tudható, az annak elvileg katonai szárnyát/militáns alszervezetét képező Kettőskereszt Vérszövetség esetében azonban sokkal rosszabb a helyzet. Amennyiben lehet hinni az egyébként igen ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irredentizmus céljaira. Elsőszámú vezetője, parancsnoka Siménfalvy Tihamér⁸ honvéd ezredes volt, aki a kül-

⁷ Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 22–24. Az EX kétoldalas alkotmánya fennmaradt továbbá dr. Minich József népbírói perének iratanyagában: BFL-XXVI-2-b-8311/1947. Idézi: ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576, 564. A szervezet működéséről fennmaradt még egy mindössze egyoldalas, 1945-ös keltezésű, kritikával kezelendő jelentés a Magyar Kommunista Párt fegyveres erők, karhatalmi osztályának iratai között: HU-MNL-OL-M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység, Jelentés az Etelközi Szövetség működéséről, 1945. május 29. Az EX működéséről kellő forráskritikával olvasandó továbbá az egyik legfontosabb forrás, Zadrevecz István tábori püspök, a szervezet egyik alapítójának és vezetőjének emlékirata. Vö. ZADRAVECZ István, i. m. 129–150.

⁸ Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922–1924-ben*, Párttörténeti Közlemények, 79–80. Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katontiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő Kettőskereszt Vérszövetség igazgatója. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgá-

földi szélsőjobboldali szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is tartotta a kapcsolatot. A szervezet vidéki vezetője elvileg Makai Imre százados volt, továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror⁹ olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas István,¹⁰ Prónay Pál,¹¹ vagy a későbbi

lat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatok is ellátó 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is. (Vö. *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben hunyt el.

⁹ A fehérterrorról lásd részletesebben például Bödök Gergely hiánypótló PhD-értekezését: BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

¹⁰ Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századosal együtt számos önbíraskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

¹¹ Prónay Pál (1874–1946) katonatiszt, radikális politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusában leszerelt tiszttekből és altiszttekből különítményt szervezett, amely együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos atrocitást követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a

miniszterelnök, Gömbös Gyula¹² illetve Endre László,¹³ Prohászka Ottokár püspök,¹⁴ Zadaveczt István tábori püspök,¹⁵

nyugat-magyarországi felkelés kirobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiűrt Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-re összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az antant hatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamiritary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

¹² Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zág-ráiban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kiscsapatpartí programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921 szeptember–októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs

letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-től a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-től a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

¹³ Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, majd kivégezték.

¹⁴ Prohászka Ottokár (1858–1927) Székesfehérvár püspöke, teológus professzor, hitszónok, a dualizmus és a Horthy-korszak elejének egyik legnagyobb köztiszteletnek örvendő egyházi személyisége.

¹⁵ Zadravecz István (1885–1965) szegedi ferences szerzetespap és rendházfőnök, 1919-től a tisztekből szerveződő Nemzeti Hadsereg és a Prónay-különítmény tábori lelkesze, majd a Magyar Királyi Honvédség tábori püs-

Klebersberg Kunó¹⁶ belügy-, majd közoktatási miniszter, Habsburg Albrecht főherceg,¹⁷ valamint Görgey György.¹⁸ Katonailag szervezett egységeinek tagjait igen szigorú eskü kötötte, mely az alábbi módon hangzott:

pöke 1927-ig. Az Etelközi Szövetség nevű titkos társaság egyik alapítója és vezetőségi tagja. Tábori püspöki működéséről emlékiratot hagyott hátra, mely máig a Horthy-rendszer első éveinek egyik alapvető történelmi forrása.

¹⁶ Klebelsberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919. februárjában Bethlen István gróffal együtt megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-tól 1922. június 16-ig belügyminiszter, 1922. június 16-tól 1931. augusztus 24-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is a Bethlen-kormányban. A Magyar Történelmi Társulat és több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket.

¹⁷ Habsburg-Lotharingiai Albrecht vagy Albert (1897–1955) magyar királyi herceg, földbirtokos, politikus. 1926-ban a frankhamisítási per egyik vádlottja, 1927-től a magyar országgyűlés felsőházának tagja. 1930-ban rangon aluli házasságot kötött, ezért a Habsburg család hagyományai szerint utódait már nem illette meg a főhercegi cím. Hitler 1933-as hatalomra kerülése után a szélsőjobboldal aktív politikusa lett, egyike a vállaltan nácibarát magyar politikusoknak. Baráti kapcsolatok fűzték a Harmadik Birodalom elitjéhez, különösen Heinrich Himmler SS-vezetőhöz, a világháború alatt az SS és a Gestapo társadalmi kapcsolataként működött, a háború vége felé pedig már aspirált a magyar kormányzói címre is. 1945-ben a Vörös Hadserg elől Ausztriába, majd Argentínába menekült, ahol emigrációban hunyt el 1955-ben.

¹⁸ Görgey György honvéd alezredes, később a kormányzói testőrség parancsnoka.

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami előttem szent, hogy az országfelforgató vörös elemek, azoknak izgatása és mozgolódása ellen, ha kell, fegyverrel a közért is harcolok, és ezeréves magyar Hazám elrablott területeinek visszaszerzése érdekében, ha kell életemet is feláldozom. Vezéreimnek és általuk kinevezett előljáróimnak parancsait a leghívebben teljesítem. Ha ezen eskümet megszegném, alávetem magam a Kettőskereszt Vérszövetség vérbíraskodás-ítéleteinek. Isten engem úgy segéljen!”¹⁹

Az Umlauf Szigfrid²⁰ százados vezetése alatt álló budapesti zászlóalj egyik tagja, Kürthy Endre később arról számolt be, hogy ő maga mintegy 300 tagot szerzett az egyesületnek. A szövetség tagjai gyűléseit a Nyár utca 9. szám alatti iskola tornatermében tartották, amelyet a főváros bocsátott rendelkezésükre, amennyiben lehet hinni a forrásoknak. A KKVSz legális fedőszerve minden valószínűség szerint a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, alapszabályát azonban csak 1922-ben hagyták jóvá.²¹

Ungváry Krisztián szerint a szervezet KKVSz titkos megbeszéléseit a Nádor laktanyában (a Prónay-különítmény egyik székhelyén, ez tehát a Prónay Pál paramilitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal) tartotta, tagjai elsősorban csendőr-

¹⁹ ZINNER, i. m. 568. Az eskü szövege dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratanyagában maradt meg, aki az ÉME Tiszamarosszögi Nemzetvédelmi Osztályának parancsnoka volt, amely a Kettőskereszt Vérszövetség és a Héjjas Iván parancsnoksága alatt álló Alföldi Brigádhoz tartozott. Az Ébredő Magyarok Egyesülete, az Alföldi Brigád és a KKVSz működése nyilván nem elválasztható egymástól. HU-BFL-VII-5-c-198/1940.

²⁰ Umlauf Szigfrid huszár százados, különítményparancsnok, Héjjas Iván és Prónay Pál mellett egyik alacsonyabb rangú, hírhedt vezetője a fehérterrornak és a hozzá köthető politikai gyilkosságoknak.

²¹ SERFÖZŐ, i. m. 79.; A Budapesti Főkapitányság 10 326/1923. főkapitányi jelentése szerint 234 791/1922-BM.VII. sz. alatt hagyta jóvá a belügyminiszter a Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapszabályát. Lásd: HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. Idézi: ZINNER, i. m. 564.

és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak, a budapesti központon kívül pedig minden nagyobb városban, megyeszékhelyen működött egy-egy alszervezet, a KKVSZ tagjai, behálózva a magyar államapparátust elsősorban a kommunistagyanús egyének és szervezkedések feltérképezésével és megakadályozásával foglalkoztak.²²

Egy meglehetősen gyakran, számos szakpublikációban idézett lexikonszócikk így ír a szervezetről:

„A Kettőskereszt Vérszövetség (KKVSz) az Etelközi Szövetség közvetlen alárendeltségébe tartozó titkos hírszerzési és terrorszervezet. Az 1919. júliusában alakult szövetség álcázott orgyilkosságokkal, a környező országok magyarlakta területein diverziós akciókat végrehajtó szabadcsapatok szervezésével és hírszerző tevékenységgel támogatta a magyar vezetés irredenta és fajvédő politikáját. (Pl. 1938-ban a tagjai is részt vettek a Rongyos Gárda kárpátaljai akcióiban.) Az egyenként titokban felesküdt tagok egy része a BM állományában, Főtartalék fedőnévvel, külön titkos katonai egységet képezett. A szervezet vezetése sohasem volt egységes. A II. világháború alatt ez különösen élesen megmutatkozott, amikor a KKVSZ legitimista csoportja Kettőskereszt Szövetség néven a Magyar Frontba tömörült pártokhoz, egy másik csoportja a nyilasokhoz csatlakozott.”²³

E közkézen forgó információhalmazzal egybevágunk Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat és a későbbi Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései, melyek között találhatóunk egy igen érdekes doku-

²² UNGVÁRY, i. m. 98–99. Ungváry Krisztián azonban nem ad meg forrást monográfiájában.

²³ Vö. *Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs*, főszerk. SIPOS Péter, Budapest, Petit Real Könyvkiadó–Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete–Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Magyar Hadtudományi Társaság, 1997.

mentumot. E dokumentum tanúsága szerint az 1920-as években a honvédségen belül félig-meddig illegálalításban, de természetesen a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzán- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, a KKV Sz igazgatója, később pedig Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége pedig elsősorban a kisantant államokra terjedt ki, középtávon előkészítve a magyarlakta területek esetleges visszafoglalását. Ujszászy feljegyzése szerint Héjjas Iván különítményei, majd 1932-től az úgynevezett Rongyos Gárda is ugyanennek a csoportnak voltak informálisan alárendelve, 1936-ban pedig ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, immár Homlok Sándor ezredes irányítása alatt. Ez az osztály nevével ellentétben nem csupán a magyar honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a kisantant államokban szabotázs- és diverzánakciókat is előkészített és végrehajtott, és tette mindezt a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben. A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd a honvéd vezérkar 5. osztálya kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy Tihamér szervezői tevékenységéből (1929-ben bekövetkezett haláláig) akár a Kettőskereszt Vérszövetséggel való szoros átfedésekre is következtethetünk. A külügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium közös irányítása alatt álló titkos hírszerzési-szabotázs-előkészítési csoport létrehozásáról 1920-ból egy rövid, levéltárban fennmaradt feljegyzés is beszámol:

„Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta szervezéséről: Az irredenta legfelsőbb vezetésére egy a kormány ingerenciája alatt álló titkos szerv létesítetik egy polgári és egy katonai egyén vezetése alatt. Ezen szerv politikai kérdésekben a külügyminisztérium, katonai kérdésekben a katonai vezetőségtől kapja az általános irányelvekre vonatkozó utasításait, úgy azon-

ban, hogy politikai tekintetben a nemzeti kisebbségek miniszterével egyetértően jár el. Ezen központi titkos szerv végrehajtó organumaiként társadalmi szervezetek (ligák) létesítendőek külön-külön az egyes nemzetiségi csoportok részére. Anyagi támogatás az irredenta céljaira a kormány illetőleg egyes reszortok részéről kizárólag a központi titkos szerv útján folyósíthatók.”²⁴

Ezzel együtt ezeket a forrásokat is alapos kritikával kell kezelnünk, ugyanis egyrészt Ujszászy a saját feljegyzéseit az ÁVH fogságában, legalább részben jó eséllyel kényszer hatása alatt írhatta, másrészt hiába az esetleges személyi átfedések, de egyik, a Siménfalvy-csoportról szóló forrás sem nevezi meg a Kettőskereszt Vérszövetséget.²⁵ A Horthy-rendszer kezdetén a különböző nacionalista-irredenta egyesületek, titkos társaságok és a fegyveres testületek és egyéb állami szervek közötti személyi átfedések ugyanakkor nyilvánvalóak. Ráadásul az 1920-as évek elején a különböző (jobboldali) polgári karhatalmi milíciák hatósági jogköröket vindikáltak maguknak és/vagy gyakoroltak az (ekkor még ingatag) állam által rájuk ruházott módon, vagy éppen séggel az állam által rájuk ruházott jogkört önkényesen túllépve, így egyáltalában nem kizárható, hogy a nagyrészt egykori és aktív állományú katonákból álló Kettőskereszt Vérszövetség 1920-as években aktív tagjai igen nagy átfedést mutattak a későbbi magyar titkosszolgálatok apparátusával is.²⁶

1935-ben a nyugat-magyarországi felkelésről írott igen korai, ugyanakkor részben propagandacéllal íródott, így politikailag

²⁴ HU-MNL-OL-MOL-K 64-5. csomó-7.II. tétel-60/res/1920. Cím és aláírás nélkül, 1920. 04. 06. Idézi: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002, 50.

²⁵ *Vallomások a holtak házából*, 354–359.

²⁶ A titkosszolgálati szervek és a szélsőjobboldali szervezetek közti átfedésekre felhívja a figyelmet többek között Kovács Tanulmánya: KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

meglehetősen elfogult monográfiájában Ádám T. István a Kettőskereszt Vérszövetségnek is szentel egy rövid fejezetet, amely a szervezet felkelsében való részvételéről szól.²⁷ E forrást politikai elfogultsága és célja miatt ugyancsak kritikával érdemes olvasnunk. A szerző szerint a KKVSz hazafias, fegyelmezett katonai társaság volt, melynek tagjai szigorú esküt tettek a haza szolgálatára, a tagsággal jogaik lényegében nem, csak köteleességeik keletkeztek, gyűléseiket a budavári Szalag utcai iskola tornatermében tartották, szoros átfedésben voltak a Nádor laktanyában működő Prónay-különítménnyel, 1921-ben pedig a legnagyobb lelkesedéssel és tisztességgel vettek részt az Ausztriához csatlандó Burgenland magyar részről történő megvédésében. A szerző arra is kitér, hogy a megbotránkoztató merényleteket elkövető Márffy-csoport megítélése szerint nem állt szoros kapcsolatban a KKVSz-szel, vagy legalábbis nem annak felbujtására cselekedett, ugyanakkor az ÉME nemzetvédelmi osztályai ezzel együtt a KKVSz-szel szoros kapcsolatban álltak, tagjaik pedig mind pedig a nyugat-magyarországi felkelésben nagy arányban vállaltak részvételt.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás rendszerlegitimációs céllal igyekezett a Horthy-rendszer valóban létező és befolyással bíró radikális jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét kissé leegyszerűsítő módon felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként beállítva ezeket a társaságokat, és ez nincs másként a Kettőskereszt Vérszövetség esetében sem. Az ellenforradalomról szóló monográfiájában Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a szegedi „tizenkét kapitány”,²⁸ a Nemzeti Hadsereg első különítménypa-

²⁷ ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935, 115–118. Lásd a 15. számú dokumentumot.

²⁸ A „tizenkét kapitány” néven ismertté vált tisztek állítólagos névsora a következő: Gömbös Gyula, Görgey József, Görgey György, Hardy Kálmán, Igmándy-Hegyessy Géza, Keresztes-Fischer Lajos, Koós Miklós, Kozma

rancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet lényegében végig a hadsereg irányítása alatt állt, és középtávú célja az volt, hogy paramilitáris egységei révén feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken (elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken), ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna e területek visszafoglalása céljából. Nemes Dezső szerint emellett a KKVSz belső kémelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay naplójára²⁹ hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon – elsősorban a jelentős személyi átfedéseknek köszönhetően annak irányítása alá.³⁰ Nemes Dezső meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám Prónay Pál fennmaradt feljegyzésein kívül jórészt csak sajtóforrásokra hivatkozik, így noha megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de mindenképpen alapos kritikával kezelendők.

Mint láthatjuk, a KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről a mai napig ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as években, a Horthy-korszak legelején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbentően súlyos, olykor több ember életét követelő, a kor-

Miklós, Magasházy László, Marton Béla, Toókos Gyula, Vetter Antal. Vö. KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

²⁹ Prónay Pál naplója szerint a KKVSz „*rávetette magát azon emberanyagra, amely részben az Etelközi Szövetségben volt már, vagy pedig szervezetlenül állott... Görgey György, Makay Imre, Teleki Sándor századosok, Rantzenberger Jenő vk. őrnagy, Nagy Pál honv.főparancsnokhoz beosztott Ulik vk. ezredes, aki később vitéz Csörgeyre változtatta a nevét, állott ezen szervezkedés élén.*” Prónay Pál naplója, III. k. 355. Idézi: NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 156.

³⁰ Vö. NEMES Dezső, i. m. 155–160.

szak titkos és kevésbé titkos társadalmi egyesületeihez és paramilitáris alakulataihoz – melyek között egyébként mind a tagság, mind a vezetőség szintjén igen nagy személyi átfedések mutathatók ki – köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény. Ezekkel időről időre érthető módon a Kettőskereszt Vér-szövetséget is kapcsolatba hozták mind a közbeszéd, mind a sajtóban, mind pedig a parlamentben. Így a legjobb talán, ha sorra vesszük ezek közül az esetek közül a leghírhedtebbeket, kezdve a KKVSz lehetséges és valószínű genezisével, Héjjas Iván főhadnagy különítményének a fehérterror idején elkövetett rémtetteivel.³¹

A Héjjas-különítmény rémtetteiről a Duna-Tisza-közén a fehérterror idején

Héjjas Iván, a jómódú parasztcsaládból származó, első világháborúból hazatért repülős főhadnagy kétségtelenül hamar a tanácsköztársaság bukása utáni ellenforradalmi terror egyik leghírhedtebb és legkegyetlenebb különítményparancsnokává vált, akinek nevéhez talán a legtöbb önkényesen elkövetett gyilkosság köthető. Szerteágazó és borzalmas tevékenységének itt csak rövid felvázolására vállalkozhatunk.³² Héjjas Iván a frontról visszatért katonaként 1919 tavaszán kezdte meg különítménye megszervezését egyébként gazdálkodással foglalkozó családja birtokának közelében, Kecskemét környékén, a tanácsköztársaság megdöntésére, és 1919 áprilisában egyik vezetője volt a tanácskormány ellen kitört egyik komolyabb felkelésnek.

Héjjas az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és korai vezetője is volt, így ez az – ekkoriban egyre inkább paramilitáris elvek szerint szerveződő – társadalmi egyesület sem maradhatott ki a lázadásból, sőt, korai tevékenysége gyakorlatilag

³¹ A fehérterrorról bővebben lásd például Bodó Béla angol nyelven megjelent monográfiáját: BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

³² Héjjas Iván életrajzáról és tevékenységéről bővebben lásd többek között: BODÓ Béla, *Héjjas Iván*, 2000, 2010/10.

elválaszthatatlan a Héjjas-különítmény cselekedeteitől. Egy elvesztett kecskeméti csata után Héjjas és ellenforradalmár katonatársai – köztük például Francia Kiss Mihály³³ vagy Liszka Béla – végül csatlakoztak a Szegeden szervezkedő ellenforradalmi kormányhoz.³⁴ Horthy Miklós, az ellenforradalom egyik katonai vezetője 1919 áprilisában állítólag személyesen fogadta Héjjas Ivánt, és megbízta azzal, hogy különítménye élén szűkebb pátriájában, az Alföldön tegyen rendet és számolja fel a maradék kommunista csoportokat. Az ország egy részét megszállva tartó román hadsereg hamar felszámolta a tanácskormány maradványait, és 1919 nyarán Héjjas alakulatai is engedélyt kaptak a megszálló hadsereg katonai hatóságaitól, hogy segédrendőri szolgálatot lássanak el Kecskemét környékén. Héjjas Iván Kecskeméten – ugyancsak a románok jóváhagyásával – városparancsnokká, de facto helyi rendőrkapitánnyá nyilvánította magát, és megkezdődött azon személyek internálása és önkényes kivégzése, akik állítólag a tanácsköztársaság alatt pozíciót viseltek, vagy akár csak szimpatizáltak a kommunista kormánnyal.³⁵

1919. október–novemberében a román hadsereg még mindig megszállva tartotta az Alföldet, Héjjas segédrendőri alakulatai

³³ Francia Kiss Mihály (1887–1957) Különítményparancsnok, az I. világháborúban tiszthelyettes. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A a fehérterror egyik hírhedt irányítója, Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerilla-hadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1920–21-es közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1948-ban távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevével jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 12-én egy rendőrségi razzia során elfogták, augusztus 13-án pedig a vele szemben korábban meghozott, továbbra is hatályos halálos ítélet alapján kivégezték.

³⁴ BODÓ, i. m.

³⁵ BODÓ, i. m.

pedig körülbelül száz embert meggyilkoltak (és persze kiraboltak), akiknek többségében semmi köze nem volt a tanácsköztársasághoz és a fehérterrorhoz. Az áldozatok többnyire olyan elszigetelt településekről származtak, mint pl. Páhi, Kiskunfélegyháza, Kerekegyháza, Soltvadkert, Bugac, Csengőd, Akasztó, Köncsög, Kiskőrös, Móricgát stb., melyet a roman hadsereg alakulatai sem tudtak rendesen megvédeni, ezért a paramilitáris erőszak mindenféle kontroll nélkül szabadulhatott el.³⁶

Héjjas és emberei ámokfutásában a túlhajtott nemzeti érzelmen, a megrögzött antikommunizmuson és az antiszemitizmuson túl feltehetőleg a nyereségvágy is közrejátszott, hiszen meggyilkolt áldozataikat gyakorlatilag kivétel nélkül kirabolták, elorzott javaikat pedig a maguk hasznára fordították. Ténykedésüket nemcsak gyilkosságok, hanem egyéb erőszakos cselekmények is kísérték, pl. számos, akár több száz kisebb-nagyobb zsidóverés és halálos áldozatokkal többnyire nem, „csak” súlyos sérülésekkel járó pogrom is kísérte – elég, ha például az 1919. november 17-i izsáki pogromra gondolunk. Pontos számok és névsorok persze nem állnak a kutatók rendelkezésére máig sem, de miután a Tiszától keletre eső területekről 1920 áprilisában kivonult a román hadsereg, a Héjjas-különítmény az általa úgymond „felszabadított” területeket is megtisztította. 1920 decembere és 1922 decembere között Héjjas emberei, gyűjtőnevükön az úgynevezett Alföldi Brigád tagjai valószínűleg körülbelül 400 embert gyilkoltak meg, a Magyar Tanácsköztársaság összeomlásától kezdve pedig összesen körülbelül 700-at.³⁷

Nem áll a kutatók rendelkezésre pontos adat e téren sem, de a Kettőskereszt Vérszövetség nevű katonai titkos társaság tényleges megalakulása is valamikor erre az időszakra tehető,³⁸ és a szerve-

³⁶ Vö. például Drozdy Győző 1924. január 22-i parlamenti felszólalásával Héjjas Iván és különítménye bűneiről, amelyben az elkövetőket és az áldozatokat is igen részletesen számba veszi a rendelkezésre álló adatok alapján.

³⁷ BODÓ, i. m.

³⁸ A róla szóló, igen gyakran idézett és közkézen forgó, fentebb már idézett lexikonszócikk szerint a KKV Sz 1919 júliusában alakult meg, mint az Etel-

zet kezdetben egészen bizonyosan szoros átfedésben volt a Héjjas Iván különítményével és az Aföldi Brigáddal.³⁹ Héjjas Iván, amennyiben hihetünk a róla szóló forrásoknak, az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes katonai parancsnoka volt, így a különítménye és a KKVSz közötti átfedések egyértelműnek tűnnek.⁴⁰

A Héjjas-különítmény/Alföldi Brigád tagjai ugyancsak esküt tettek, mégpedig magára vezérükre, Héjjas Iván különítményparancsnokra esküdtek fel, melynek szövege nem meglepő módon meglehetősen hasonló a Kettőskereszt Vérszövetség fennmaradt esküjének szövegéhez:

„Én, XY, a Héjjas-brigád tagja, esküszöm és fogadom, hogy a szervezet tagjai között a legnagyobb testvéri egyetértés megeremtésén fogok dolgozni minden erőmmel. Esküszöm és fogadom, hogy a Héjjas-brigád, illetve a Héjjas vezér által kinevezett fellebvalóim parancsait minden körülmények között lehetőség szerint teljesítem. Esküszöm s fogadom, hogy minden az alakulattal kapcsolatos titkokat megtartok, az alakulat tagjait, annak parancsnokait senkinek soha el nem árulom. Titoktartási kötelezettségem még az alakulat meg-szűnésével is érvényben marad. Esküszöm, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy szervezetünk értékét és közmegebecsülését tehetségemmel és munkámmal előbbre segítsem. Esküszöm, hogy semmiféle titkos, vagy nyílt destruktív irányú egyesület tagja nem vagyok s nem leszek. Eskü-

közi Szövetség félkatonai szárnya. Azt persze jó volna tudni, az amúgy meglehetősen szakszerű, neves hadtörténészek által összeállított lexikon ezt az adatot honnét veszi?

³⁹ Prónay Pál feljegyzéseiben azt írja, hogy 1919–1920 során maga szervezte-szerveztette meg a nemzetvédelmi milíciákat és a Kettőskereszt Vérszövetséget. Vö. PRÓNAY Pál, i. m. 163.; valamint lásd az 1. számú dokumentumot.

⁴⁰ GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 256. Ungváry Krisztiánhoz hasonlóan Gyurgyák János sem ad meg forrást arra vonatkozóan, honna veszi, hogy Héjjas Iván a KKVSz helyettes katonai parancsnoka volt.

szöm és fogadom, hogy míg a Héjjas-brigád tagja vagyok, politikával és a királykérdéssel nem foglalkozom. Esküszöm, hogy a Héjjas-brigád tagjai között a legnagyobb fegyelmet meg fogom tartani és megtartatom. Fogadom, hogy sem nyílt, sem titkos ellenségeinkkel soha összekötetésbe nem leszek. Bajtársaimat, semmi körülmények között sem élve, sem sebesülve, de még meghalva sem fogom elhagyni, rajta minden körülmények között segíteni tartozom. Alávetem magam a Héjjas-brigád tagjai által választandó fegyelmi és büntető bizottság bármilyen nemű büntetésének. Isten engem úgy segítjen!”⁴¹

A nyugatmagyarországi felkelésről röviden

A korszak legnagyobb szélsőjobbaldali egyesülete, az ÉME továbbra is fennálló katonai jellegét erősítette az Ébredők igen markáns jelenléte a nyugat-magyarországi felkelésben is.⁴² Az ÉME és a KKV SZ működése, főként, ami a katonai műveleteket illeti, elválaszthatatlan egymástól, ha az ÉME vagy a MOVE nem is tekinthető egy az egyben a KKV SZ fedőszervének, hiszen Prónay, Héjjas, Gömbös és a KKV SZ különböző (állítólagos?) katonai vezetői mindkét egyesületben vezető tisztségeket töltöttek be. 1921 őszén, a Monarchia felbomlását követően jelentős feszültségeket okozott Ausztria és Magyarország kapcsolatában Burgenland hovatartozásának kérdése. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta e területek átadását. Az ÉME-n belül szervezkedés indult ismét Prónay Pál, Héjjas Iván, Dániel Sándor és más egy-

⁴¹ Az eskü szövege ugyancsak Dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratanyagában maradt fenn: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Idézi: ZINNER, i. m. 568–569.

⁴² A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4, Valóság* 2007/3. 24–47, illetve 2007/4. 39–58. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1962-es kismonográfiája is: G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

kori különítményes tisztek vezetésével, melyet a kormány hallgatólagosan támogatott. Bár az egykori tisztí különítményeket formálisan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok. Ezek lényegében a kormány által továbbra is hallgatólagosan megtűrt, irreguláris/félreguláris katonai alakulatok voltak, melyeknek a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást is.⁴³ A Bethlen-kormány intenciói ellenére az ébredő milicisták tevékeny szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben is, a Prónay, Héjjas, Hir György⁴⁴ és más egykori különítményparancsnokok által szervezett, állítóla mintegy 2000 főnyi,⁴⁵ Rongyos Gárda névre keresztelt irreguláris katonaság bevonult Burgenland területére. 1921. augusztus 28-án kezdődött meg a felkelés a mai Burgenland és Sopron környékének területén. A felek Ágfalvánál ütköztek meg, Héjjas 120 embere, az ún. Alföldi Brigád keveredett tűzharcba az osztrák csendőrökkel. A rongyosok gerillaharcot folytattak az osztrákokkal, így lehetetlené vált, hogy Ausztria birtokába vegye a neki ítélt területet. Soprontól keletre szinte minden faluban jelen voltak a felkelők. 1921. október 4-én Prónay Pál felkelőcsapata kikiáltotta Lajtabánság de facto államot, az államfői tisztséget betöltő lajtai bán pedig maga Prónay lett.

⁴³ ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989, 124–126.

⁴⁴ Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kisgazda, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

⁴⁵ Más források szerint a nyugat-magyarországi felkelésben ennél jóval kevesebb fő vett részt. G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

Horthy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt, MOVE- és ÉME-vezetőt nevezte ki nyugat-magyarországi ügyekért felelős kormánybiztossá, Bethlen István és kormánya pedig formálisan elhatárolhatta magát a Burgenlandot ellenőrzésük alatt tartó magyar fegyveresektől, akiknek egyébként körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének.⁴⁶ Az 1921. október 11-i velencei konferencián Bethlen olyan alkut tudott kötni az antant hatalmakkal, mely szerint, ha az irreguláris magyar csapatok kivonulnak Burgenlandból, Sopron lakossága népszavazáson maga dönthet a város hovatartozásáról. Az 1921. december 14–16-án megtartott soproni népszavazás – részben a városban tartózkodó, ébredő illetőségű, irredenta magyar fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára kedvezően alakult. A néhány hétig fennálló Lajtabánság de facto állam ezután megszűnt létezni, a magyar fegyveresek kivonultak a területről, Sopron pedig a Magyar Királyság része maradt.

Érdekes és ellentmondásos tény, hogy bár a Kettőskereszt Vérsvövetséget alapvetően Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez szokás kötni, és a köztudatban róla elterjedt információk szerint tagjai a nyugat-magyarországi felkelésben is aktívan részt vettek, a Nyugat-Magyarországon tevékenykedő irreguláris alakulatok pacifikálására, vagy legalábbis tevékenységük a kormány kontrollja alá vonására a térségbe küldött Gömbös Gyula hátrahagyott egy Bethlen István miniszterelnöknek címzett, 1921. szeptember 30-i keltezésű levelet.⁴⁷ A nyugat-magyarországi kormánybiztos ebben arra kéri Bethlent, hogy ha lehetséges, bocsássa a rendelkezésére a „KKV-szervezet”, tehát valószínűleg a Kettőskereszt Vérsvövetség 500 jól képzett, géppuskákkal felszerelt emberét, mert nem tud szót érteni és megegyezésre jutni Héjjjással. Ebből a forrásból

⁴⁶ ZINNER, i. m. 131.

⁴⁷ Lásd a 4. számú dokumentumot, melyet már Nemes Dezső és Karsai Elek is közölt 1959-ben. Lásd: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad KARSAI Elek–NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 203–204.

tehát az olvasható ki, hogy a KKVSz ebben az időben kormányzati irányítás alatt állott, és fegyvereseit Gömbös szándéka szerint épp paramilitáris vezetők ellen kellett volna bevetni, akik nem engedelmességek a Bethlen-kormány akaratának, és akik a szervezetről széles körben elterjedt információk szerint vele együtt ugyancsak annak vezetői voltak. Ebből is látszik, hogy a KKVSz forrásanyaga mennyire szórványos, története pedig mennyire tele van ellentmondásokkal, és akár még arra is következtethetünk, hogy a különböző források talán személyi összetételükben nem, vagy legalábbis nem egészen ugyanazt az alakulategyüttest illetik a Kettőskereszt Vérszövetség elnevezéssel.

A Kovács testvérek rémtettei és a rendőrség kétes szerepe

A Horthy-korszak első éveinek hírhedt, közismert és hétpróbás figurái voltak a Kovács fivérek, Árpád, Kornél és Tivadar. A három testvér a Kettőskereszt Vérszövetség alapítói és fő szervezői közé tartozhattak, és a fedőszervezet, a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapítóit is bennük tisztelhetjük. A Kovács fivérek saját céljaik megvalósítása érdekében létrehoztak a KKVSz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet, amely Bujdosó Kurucok néven nevezte magát.⁴⁸ Részt vettek az 1921-es szokolhamisításban, melynek fő szervezője Mészáros Gyula⁴⁹ turkológus

⁴⁸ SERFÖZŐ, i. m. 79.

⁴⁹ Mészáros Gyula (1883–1957) etnográfus, turkológus, egyetemi tanár. 1904–06-ban török nyelvi tanulmányokat folytatott Konstantinápolyban. 1906-tól másfél évet töltött a Volga vidéki csuvasok és tatárok között folklórgyűjtéssel. 1909-ben Budapesten doktorált török-tatár nyelvből. 1909–15 között az Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályán dolgozott. 1916-tól az I. világháború végéig egyetemi tanár, a magyar tanszék vezetője Konstantinápolyban. 1920–21-ben részt vett a szokolhamisításban, Bécsben letartóztatták, majd óvadék elletében szabadon bocsátották. Tevékeny szerepet játszott a frankhamisítás előkészítésében is. A 20-as évek közepétől az ankarai néprajzi múzeum tudományos vezetője. 1932-ben hazatérve a Műemlékek Országos Bizottságának munkatársa. 1943–44 közt az újvidéki keleti kereskedelmi főiskola tanára. Később Törökországban, 1951-től New Yorkban élt emigrációban. Elméleti eredményeit a turkológiai kutatás nem

professzor, Teleki Pál miniszterelnök barátja volt.⁵⁰ Feltehetőleg igen sok közül volt Reismann zongoragyáros meggyilkolásához, részt vettek a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány megdöntését, számos kormánytag meggyilkolását és a katonai diktatúra bevezetését, valamint tervezték a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását is.⁵¹ Az ellenzéki politikusok közül elsősorban Vázsonyi Vilmost,⁵² Rupert Rezsőt⁵³ és Drozdy Győ-

fogadta el, csak néprajzi anyaggyűjtése, elsősorban csuvas anyaga képvisel jelentős tudományos értéket.

⁵⁰ ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56

⁵¹ SERFÖZŐ, i. m. 80.

⁵² Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld (1868–1926) ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot, azután ügyvéd lett. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, és még ugyanebben az évben bekerült Budapest törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutassztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat, majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a Lukács-féle panamaperben is. 1917. június 15-től augusztus 18-ig az Eszterházy-, majd 1918. január 25-től május 8-ig igazságügyminiszter a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megélénkülő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata védte az uralkodó körök érdekeit. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges sovinizta, nacionalista körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobb oldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. (Lásd a 14. számú

zót,⁵⁴ a szélsőjobboldal és az általa elkövetett atrocitások ellen igen gyakran felszólaló nemzetgyűlési képviselőket akarták meg-

dokumentumot. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

⁵³ Rupert Rezső (1880–1961) politikus, jogász, újságíró. Tanulmányait az egri jogakadémián és a budapesti tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi oklevél megszerzése után 1909-ben Veszprémben nyitott ügyvédi irodát, és szerkesztője lett a katolikus-konzervatív irányzatú Veszprémi Hírlapnak. A polgári demokratikus forradalom győzelmét rokonszenvvel fogadta, a Tanácsköztársasággal azonban szembefordult, le is tartóztatták. Megszökke Bécsben, majd Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz. A Tanácsköztársaság bukása után Veszprémben a Kisgazdapártot szervezte, az 1920-as választásokon ennek programjával lett képviselő. A párton belüli szabadkirályválasztó ellenzéki csoporthoz tartozott, később már a köztársaság eszméjével rokonszenvezett. Szemben állt Horthy és Gömbös csoportjával, kezdettől fogva támadta a fehérterrort. 1921 májusában kilépett a Kisgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kisgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki csoportjához. Síkraszállt az 1918-as forradalom októberi programjáért, a politikai szabadságjogok kiterjesztéséért földreformot, általános és titkos választójogot, a rendszer demokratizálását követelte. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, amely a liberálisok baloldali képviselőit, a hazai októberista politikusokat tömörítette, kapcsolatot tartott a baloldali emigrációval. Írásai nagyrészt a Pester Lloydban és a Világban jelentek meg, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult és ismét mandátumhoz jutott. 1961-ben hunyt el.

⁵⁴ Drozdy Győző (1885–1970) kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kisgazda Párt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemitizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselekmények ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismért országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi. Nemzeti Bizottság

gyilkolni. A Kovács fivérek szervezkedése persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, egyik bűntársuk, Czigány Ferenc budapesti városatya lakásán a nyomozók 1923 júniusában végül is 18 kilogramm ekrazitot találtak a házkutatás alkalmával.⁵⁵

A Kovács testvérek azonban magas rangú pártfogókkal bírtak, és nem meglepő módon remek kapcsolatot ápoltak a Prónay-különítménnyel is. Legmagasabb rangú protektoruk maga Andréka Károly⁵⁶ budapesti rendőrfőkapitány-helyettes, a politikai rendőrség vezetője volt, aki számos szélsőjobboldali szervezetben maga is tag volt, ilyen irányú kapcsolatai sokak előtt ismertek voltak. Rassay Károly⁵⁷ liberális ellenzéki képviselő felszólalt az

elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ból, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracskán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autokernél mint könyvelő dolgozott, később különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismerésül kivételes nyugdíj ellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Ebben egyébként a Kettőskereszt Vérszövetségről azt írja, hogy a Siménfalvy Tihamér vezetett befolyásos katonai titkos társaságnak nagy szerepe volt Horthy Kormányzóvá választásában is. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 195–196.

⁵⁵ A Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is élénken beszámolt. Pl. *Tizennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót-városatya lakásán*, Pesti Napló, 1923. június 23.

⁵⁶ Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak szélsőjobboldali szervezeteihez való kötődéseiről bővebben lásd: VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–61.

⁵⁷ Rassay Károly (1886–1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügy-minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság

ügyben a nemzetgyűlésben,⁵⁸ mire Bethlen István miniszterelnök személyes közbenjárására végül is őrizetbe vették a Kovács fivéreket. Andréka főkapitányhelyettes azonban maga is közbenjárt értük, és a vizsgálóbíró előtt olyan vallomást tett, melyek nyomán hamarosan szabadlábra helyezték őket. Andréka többek között arra hivatkozott, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület szoros kapcsolatban állt a Kettőskereszt Vérszövetséggel, mely hazafias célokat szolgáló szervezet volt, és hogy ő maga, mint rendőri vezető számos alkalommal hagyatkozhatott a Kovács testvérekre, ha baloldali (elsősorban kommunista) vagy legitimista szervezkedésekről értestültek, ők pedig éveken keresztül a rendőrség igen hasznos informátoraiként szolgáltak.

Ugyan az ügyben Dolowschiák Mihály⁵⁹ királyi ügyész betejesztette vádiratát, amelyben a Kovács testvéreket és bűntársaikat az állami és társadalmi rend felforgatására irányuló büntetvel vádolta volna meg, végül azonban csak a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond hazafias célokra gyűjtött pénz elsikkasztásával vádolták őket meg. Büntetést lényegében nem kaptak, Andréka Károly főkapitányhelyettes a szélsőjobboddallal való folyamatos összejátszása okán viszont a pozíciójával fize-

megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. november 25. – 1920. március 15.) az igazságügyminisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve, és mint mérsékelt, több esetben a kormányokkal szemben lojális, de a szélsőjobboddali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerk. az *Esti Kurir* című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el.

⁵⁸ Rassay Károly felszólalása 1923. november 29-én. Nemzetgyűlési Napló XIV, 155. Lásd. a 15. számú dokumentumot. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 78.

⁵⁹ Márffy József és társai perében elsőfokon ugyancsak dr. Dolowschiák Mihály képviselte a vádat. HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

tett,⁶⁰ a politikai rendőrség vezetői székében Hetényi Imre⁶¹ főkapitány-helyettes követte.

Állítólagos Ébredő merénylet a román királyi pár ellen

Bethlen István kormánya az ország külpolitikai konszolidációja érdekében már 1921-ben kérvényezte Magyarország felvételét a Népszövetségbe, 1922-ben pedig a felvétel lehetősége egyre reálisabbá vált.⁶² Románia külpolitikai érdekeivel azonban ellentétes volt Magyarország népszövetségi felvétele, ezért – feltehetőleg a korabeli román titkosszolgálat, a Siguranță kezdeményezésére – a román állam Bukarestben 1923. február 19-én egy kirakatpert indított, melynek azonban minden valószínűség szerint nem sok valóságalapja volt. A vád szerint az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetői, közöttük Prónay Pál, Héjjas Iván, Hír György, Turchányi Egon és páter Bónis Lajos (szerzetesi nevén: Arkangyal) merényletet terveztek a román királyi pár ellen, és egészen pontosan 1922. szeptember 3-án akarták volna őket meggyilkolni, illetve meggyilkoltatni, illetve több román állami vezető ellen elkövetett merénylettekkel akarták volna a román állam rendjét megzavarni.⁶³ Az ügynek 21 vádlottja volt, a tárgyaláson azonban mindössze 7 személy jelent meg, és érdekes módon egyikük sem volt az

⁶⁰ VARGA i. m. 61.; VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában*, Betekintő, 2009/1. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

⁶¹ Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőr-főkapitány-helyettes. 1914-ben mint detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon*, 126–145.

⁶² ZINNER, i. m. 177.

⁶³ ZINNER, i. m. 177–178.

ÉME tagja.⁶⁴ A (kirakat)perről a sajtó is igen sokat cikkezett,⁶⁵ és az ÉME mellett a vele szoros kapcsolatban álló Kettőskereszt Vérszövetség neve is szinte értelemszerűen felmerült.

A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága a román állami szervek nyomására ugyancsak nyomozást indított az ügyben, többek között Héjjas Iván különítményparancsnok, ekkoriban az ÉME (és persze a KKV Sz) egyik vezetője ellen, azonban az ügyészség azt bizonyítékok hiányában megszüntette. A bukaresti magyar követ ugyanakkor jelezte Daruváry Géza⁶⁶ igazságügyminiszter felé, hogy a román hatóságok nyomatékosan kérik, hogy a többnyire Magyarországon élő és tevékenykedő vádlottak lehetőleg tartózkodjanak a Románia területére történő belépéstől.

Az ügy abszurditásához az is hozzátartozik, hogy a többségében polgári személyekkel szemben megfogalmazott vádakat román katonai bíróság tárgyalta.⁶⁷ A per egyik fővádlottja egy bizonyos Kmoskó Miklós nevű, magyar nemzetiségű nemzetközi szélhámós volt, aki ebben az időben éppen Belmont de

⁶⁴ ZINNER, i. m. 178.

⁶⁵ Lásd példának okáért a 6. számú dokumentumot, az Ébredő Magyarok Egyesületének napilapja, a *Szózat* cikkét, melyben mindent következetesen tagad a román királyi pár elleni merénylettervről. Habár a radikális jobboldali szervezet lapjának cikke, mint forrás, nyilván erős kritikával kezelendő, ebben az esetben valóban úgy tűnik, az ÉME a valóságban nem tervezett merényletet a román királyi pár és egyéb állami vezetők ellen.

⁶⁶ Daruváry Géza (1866–1934) diplomata, politikus, miniszter. Jogi tanulmányai után a budapesti törvényszéknél kezdte pályafutását, majd az igazságügyminisztériumba került. 1894-től külügyi szolgálatba lépett, konzul volt több külföldi államban. 1905-ben, mint udvari tanácsos, Ferenc József kabinetirodájába került, ahol 1910-ben a miniszteri osztály vezetője lett. IV. Károly trónra lépésekor nyugalomba vonult, az ellenforradalmi rendszer első éveiben azonban ismét hivatalt vállalt. A Bethlen-kormányban 1922. június 16-tól 1923. június 11-ig igazságügy, részben ezzel párhuzamosan 1922. december 19-től 1924. október 7-ig külügyminiszter. Minisztersége idején zajlottak le az Szovjetunióval a kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatok felvételére irányuló, végül is eredmény nélkül maradt tárgyalások. 1934-ben hunyt el.

⁶⁷ HU-MNL-OL-K 63-27/7-1924. Idézi: ZINNER, i. m. 178.

Fickelmont gróf álnéven működött, és egyébként 1894 és 1921 között csak Magyarországon ötször tartóztatták le és büntették, elsősorban pénzügyi bűncselekmények miatt. Kmoskót a román bíróság végül is bűnösnek találta és elítélte, csak 1930-ban szabadult.⁶⁸ A perben – távollétükben – elítélték többek között még Héjjas Ivánt, Prónay Pált és Hir Györgyöt is, az ítéletről pedig a nemzetközi sajtóban is számos cikk jelent meg. A román sajtó elsődlegesen a magyar állam és a magyar hadsereg felelősségét igyekezett hangsúlyozni, lehetőleg összemosva azt a korabeli magyar szélsőjobboldali egyesületekkel és titkos társaságokkal, így a Kettőskereszt Vérszövetséggel is.⁶⁹

Hogy a romániai ÉME-per nem valós tényeken alapult, hanem a román állam Magyarország-ellenes külpolitikai céljain, alátámasztani látszik, hogy a londoni magyar követ már 1922. szeptember 8-án jelentette Kánya Kálmánnak,⁷⁰ a későbbi magyar

⁶⁸ ZINNER, i. m. 178.

⁶⁹ ZINNER, i. m. 179.

⁷⁰ Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-ig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügyministersége alatt ment végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemóniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-i német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett

külgyminiszternek, hogy a bukaresti angol ügyvivő szerint a román kormány a merénylet ügyét igen komolyan veszi.⁷¹ A *Lupta* című bukaresti napilap még arról is beszámolt, hogy az ÉME vezetői nem csupán román politikusokat akart meggyilkolni, de még Masaryk⁷² csehszlovák köztársasági elnök és Sándor⁷³ szerb–horvát–szlovén király is a halállistájukon szerepelt.⁷⁴ Zinner Tibor helytálló megítélése szerint a román kormánynak többféle célja lehetett a merényletterv elhíresztelésével és a kirakatperrel: egyrészt Magyarországot és Bánffy Miklós⁷⁵ külgymi-

megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külgyminiszterségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el.

⁷¹ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11872. számjeltávirat. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

⁷² Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), csehszlovák, pontosabban cseh filozófus és egyetemi tanár, Csehszlovákia első köztársasági elnöke (1918–1935).

⁷³ I. Sándor jugoszláv király végül 1934-ben, Marseillesben valóban merénylet áldozata lett, melyet horvát és macedón terroristák követtek el, abban a reményben, hogy halála Jugoszlávia felbomlásához vezet. A merényletben talán irredenta érzelmű magyar katonai és politikai körök is szerepet játszhattak.

⁷⁴ ZINNER, i. m. 179.

⁷⁵ Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külgyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-től 1922. december 19-ig a Bethlen-kormányban a külgügyi tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális tevékenységet is folytatott. 1923–27-ben a Képzőművészeti Tanács elnöke. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközösségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztett az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festéssel, színpadi rendezéssel, irodalommal;

nisztert akarták lejártni a nemzetközi szinten a Népszövetség előtt, másrészt el akarták terelni a figyelmet az erdélyi magyar optások ellen folyó perekéről.⁷⁶ Kánya Kálmán külügyminisztériumi vezértitkár táviratott intézett a magyar követségekhez, és felhívta a figyelmet rá, hogy kísérjék figyelemmel a román szervezkedést.

Magyarország – a mérsékelt nemzetközi botrány ellenére – 1923. január 23-án a végül is felvételt nyert a Népszövetségbe, az ország külpolitikai rehabilitációja pedig gyakorlatilag megtörtént. A romániai ÉME-per érdekes példa arra, hogyan próbáltak meg aljas külpolitikai célok érdekében felelősséget testálni amúgy nagyon is létező, számos más komoly bűncselekményt valóban elkövető szélsőjobboldali társaságokra és közéleti szereplőkre egy olyan ügyben, ahol ezek felelőssége történetesen nem volt megállapítható. Az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Kettőskereszt Vérszövetség hírhedt politikai tevékenysége épp kapóra jött a román kormánynak, hogy Magyarország lejáratására propaganda-célokból felhasználja azt.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve

A korszak egy másik hírhedt paramilitáris akciója Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr, tartalékos honvéd főhadnagy, az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi főosztályának vezetője nevéhez köthető. Apor ugyancsak az ÉME, és tágabb értelemben a korabeli szélsőjobboldal ismert alakja volt, aki nem meglepő módon ugyancsak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok szűkebb köréhez tartozott, illetve egyik vezetője volt a Babarczy Jenő báró által irányított, hírhedt Ehmann-telepi különítménynek is. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és

Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, birtokaitól megfosztva, szegényen, mellőzötten hunyt el.

⁷⁶ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11887. számú számjeltávirat. – Rubidó Zichy István bukaresti követtől Bánffy Miklós külügyminiszternek. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

Prónay megbízásából egy meghiúsult puccskísérlethez toborozott volna embereket – több társával együtt őrietbe vette a rendőrség.

A detektívek 1923. augusztus 30-án nagy erővel ütöttek rajta az ÉME Sörház utca 3 alatti székháza közelében lévő, Csocsó bácsi⁷⁷ névre hallgató kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.⁷⁸ Apor Viktort és társait a rendőrség a csongrádi bombamerénnyel kapcsolatba hozta, lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglaltak le az Ébredő Magyarok Egyesületétől.⁷⁹ A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaságként működtek, és nem meglepő módon a Kettőskereszt Vérszövetség neve itt is felmerült velük kapcsolatban. Héjjas Iván és Prónay Pál neve természetesen ugyancsak szóba került, mint lehetséges megbízóké. Prónay Pál maga is tanúvallomást tett az ügyben, melyben azt állította, Apor Viktor és társai csak hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, melyek egyedüli célja az ország megóvása egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételtől, ezek tagjai pedig, így Apor Viktor és társai semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Még ha az ügyben előállított emberek nagyrészt erdélyiek is voltak, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az irredentizmus semmiképpen sem bűn, sőt, üdözlendő szándék, még ha pl. Erdély vagy annak egy részének visszafoglalására nyilván nem volt, és nem is lehetett reális esélyük.⁸⁰ A nyomzó hatóságok az ügyet a csongrádi bombamerénnyel is megpróbálták összekötni valahogyan, persze nem sok sikerrel – személyi átfedésekre persze itt is lehetett következtetni.

⁷⁷ A Csocsó bácsi kocsmája egy Topcsik Mujaga nevű, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

⁷⁸ SERFŐZŐ, i. m. 82.

⁷⁹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

⁸⁰ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Prónay Pál vallomása.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy egyébként a (jórészt erdélyi menekültekből álló) feloszlott szervezet, a Gábor Áron Szövetség⁸¹ tagjait szervezte be az ÉME nemzetvédelmi milíciái alá, erre még megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallomása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.⁸² Apor és társai az Alföldi Brigád tisztjei, többek között Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő segítségével toborzott tagokat, és ezek a milicisták egyszer még a csendőrség tudtával és beleegyezésével, annak kölcsönkapott fegyvereivel hadgyakorlatot is tartottak.⁸³

A vád Apor Viktor és társai ellen az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, azonban jellemző módon még a tárgyalásig sem jutott el. A vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerkek birtoklása, valamint a toborzás pusztá tényé alapján nem látta bizonyítottnak, hogy Aporék valóban a magyar állam és kormány megdöntésére szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.⁸⁴ A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktor és társai ellen folyó büntetőeljárást végül 1924. december 23-i dátummal szüntette meg.⁸⁵

Márffy József és társai bombapere

Az 1922-es választási küzdelmet olyan eseménysorozat zavarta meg, mely újabb lehetőséget is adott az államnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre. Az Ébredő Magyarok Egyesüle-

⁸¹ A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Magyar Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai ilyenkor részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezeteként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

⁸² HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

⁸³ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

⁸⁴ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Vizsgálóbírói határozat.

⁸⁵ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – A budapesti királyi főügyészség határozata.

tének a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai – a kormány különböző milíciák leszerelésére több lépcsőben tett intézkedései ellenére az ÉME ekkor még mindig működtetett ilyen felfegyverzett, és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő paramilitáris egységeket – 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerénylet követnek el, és ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után Márffy-per néven szerepel.⁸⁶ Nem meglepő módon itt is előkerül a Kettőskereszt Vérszövetség neve, sőt, a per iratai között voltaképpen a titkos szervezet tevékenységének egyik legértékesebb forrását találjuk gróf Csáky Károly⁸⁷ honvédelmi miniszter vallomásaiban.⁸⁸

⁸⁶ Márffy József és társai perének iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrizetében: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

⁸⁷ Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumbanban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregtest vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumába osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-tól 1929. október 10-ig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az antant katonai bizottság ellenőrzésének megszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

⁸⁸ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Lásd az ezen ügyiratból közölt, 4. és 5. számú dokumentumokat.

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövetelén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhárom embert sebesített meg. Tekintve, hogy a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel, intézményekkel szembeni merényleteket, és mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál alakja, az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a bíróságra, hanem a vádirat végül hármas csoportosításban tárgyalta azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel:

1. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet két, az ÉME-hez köthető fiatalokú egyén, Péter Tivadar és Salló Sános⁸⁹ tervezett, de azt végül nem hajtották végre.
2. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követségek ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, és csupán a szerencsén múltott, hogy ezek a bombák nem robbantak fel.
3. Miklós Andor⁹⁰ liberális hírlapíró és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki

⁸⁹ Salló János később, az 1930-as években ismert szélsőjobboldali politikus lett, pályáját a Turul Szövetség jobboldali diákszervezetben kezdte, majd a 1936-ban a Nemzeti Front – Magyaroszocialista Párt nevű magyar nemzetiszocialista párt egyik alapítójaként látjuk viszont. Vö. PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013, 146–147.

⁹⁰ Miklós Andor, született Klein Ármin (1880–1933) újságíró, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízták meg. 1910-ben megalapította az *Est* című politikai napilapot, melyet a 20-as, 30-as években a közép- és felső középosztály népszerű és rendkívül elterjedt napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával tűnt ki,

politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó nyeles kézigránáttal, és szintén csupán a szerencsén és a jelenlétük éberségén múltott, hogy ezek a csomagok nem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan érkezett a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia nagykövetségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá.

A nyomozást Sombor-Schweinitzer József,⁹¹ a korszak politikai rendőrségének egyik első embere személyesen vezette, a rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ügyne-

emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna, aki lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország című lapokat. Sikerét annak is köszönhette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadóinak. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

⁹¹ Sombor-Schweinitzer József (1895–1953) jogász, rendőrtiszt, főkapitányhelyettes, 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán különböző magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője. Politikai nézeteit tekintve közép-utas volt, idegenkedett a szélsőségektől, és a politikai rendőrség vezetőjeként keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a szélsőbaloldali mozgalmakkal szemben. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta, és egy német koncentrációs táborba deportálták. A háború után az OSS, az amerikai katonai titkosszolgálat, a CIA elődszervezetének munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Végül az Egyesült Államokba emigrált, ahol többek között a New York-i rendőrség tanácsadójaként tevékenykedett, illetve különböző rendőrakadémiákon tanított. Philadelphióban hunyt el 1953-ban.

vezett. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.”⁹² Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek. Ennek ellentmond, hogy az iratok nyomán Márffy József vérbíróság, belső bíraskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást, amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó részét már elkövették. Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky tanúvallomásában elmondta,⁹³ a Tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósek által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten működött körülbelül ötven polgári milícia. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla⁹⁴ vezérkari főnök

⁹² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az ítélet indoklásának második fejezete, valamint ZINNER, i. m. 180.

⁹³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469. p.

⁹⁴ Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1980-ben avaták hadnaggyá. Az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesített, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tisztt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. A monarchia összeomlását követően se-

pedig 1919–1920-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a honvédség ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő ernyőszervezet, részben a honvédség irányítása alatt. A honvédség becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter persze tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontrol alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törékeny rend helyreállítása érdekében bevethetők lettek volna.⁹⁵ A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek, arra maximum maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s tényleges bevetésre a különböző nemzetvédelmi milíciák tagjai mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmával került sor 1921. október 23-án, a mozgósított milicisták pedig fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris milíciákra már nem volt szüksége: a Tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszo-

regtestével visszatért Magyarországra, a kassai katonai kerület parancsnoka lett. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg siófoki Fővezérégnél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. Később a Honvédelmi Minisztérium VI. csoportfőnöke, majd 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és/vagy regularizálásában. 1920 augusztusában altábornaggyá léptették elő, 1922-ben, Budapesten hunyt el.

⁹⁵ Vö. ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576; 566–567.

lidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, (szélső)jobboldali félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak feloszlatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. Csáky Károly persze a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatásán nagy valószínűséggel a különböző paramilitáris alakulatok felosztatását és/vagy regularizálását, a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal⁹⁶ nevű szervezet életre hívását értette. A Márffy József-féle ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagjai az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontrol és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt.⁹⁷ Márffy József ugyanis a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a miniszterelnökkel és családjával, s Bethlen István fiaival járt teniszezni, illetve a miniszterelnök autójával is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffyt. A Márffy-pert Zinner Tibor helytálló megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé,⁹⁸ hogy a magyar állam demonstrálja az Antant és főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által előírt területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata. Ezzel együtt nem állíthatjuk, és nem is

⁹⁶ Az NVM-ről részletesen lásd később.

⁹⁷ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 472–474. p.

⁹⁸ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

áll szándékunkban állítani, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai szervezték volna meg és hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült, miként arról az elsőfokú fő-tárgyalás jegyzőkönyve is tanúskodik. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni. Ugyan Márffyt elsőfokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéletábrán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítéletábra Márffy József elsőrendű vádlottat 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte; Marosi Károly; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat a c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásra mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, Horváth-Halás József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és egyhavi elzárásra, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte.

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria Márffy Józsefet végül 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmiségi panaszokat el-, illetve visszautasította.

Márffy József valamikor 1945 után hunyt el Kőszegen. Előbb mint a kormányzó Egységes Párt helyi párttitkára, később mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban. A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és

börtönviselt múltját sosem tagadta, noha a korábban a terhére rótt cselekmények elkövetését sosem ismerte be.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME kis könyvecske formájában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz Dr. Jóakarató) álneven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei*. A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani, csak sejthetjük mögötte Budaváry Lászlót,⁹⁹ Ulain Ferencet,¹⁰⁰

⁹⁹ Budaváry László (1889–1962) néptanító, újságíró, radikális jobboldali politikus. Csáktornyán (1909–1910), Sárospatakon, Magyarokmúzeumán és Ungváron dolgozott tanítóként tanító (1910–1913), a magyarosítás terén szerzett érdemeiért szolgálattételre a budapesti tanfelügyelőségre rendelték be, közben az I. világháborúban mint póttartalékos szakaszvezető frontszolgálatot teljesített. A Tanácsköztársaság bukása után állásából elbocsátották. A két világháború között a magyarországi szélsőjobboldal egyik meghatározó, hírhedten antiszemita politikusa és politikai újságírója, aki elsősorban, a magyarországi zsidókérdéssel foglalkozott. 1920-ban nemzetgyűlési indítványt nyújtott be a zsidókérdés „intézményes” megoldására, amelynek lényege, hogy hogyan és miként lehet hatékonyan és gyorsan a zsidókat minden vagyonuktól megfosztani. Ő alkotta meg továbbá a zsidók megrendszabályozására a hírhedten abszurd tíz pontot, amelyet törvénytervezetként is. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, 1920–1930 között alelnöke. Politikai pályafutását a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjában kezdte, később szakított velük és kezdeményezte a Magyar Nemzeti Párt megalakítását (a párt tagjai között voltak a hírhedt különítményparancsnokok, Prónay Pál és Héjjas Iván is). A párt Prónay Fasiszta Pártjából szerveződött, amely a Mussolini-féle pártstruktúrát igyekezett Magyarországon átvenni. A belügyminisztérium 1932-ben betiltotta a pártot. Az 1930-as évek végén a nyilas mozgalomhoz csatlakozott, azonban hamar annyira kiábrándult Szálasiból, hogy népszerű könyvet írt ellenük. A II. világháború után letartóztatták, a népbíróság 12 évi börtönre ítélte (HUBFL-XXV-1-a-1945/778). 1962-ben hunyt el Budapesten.

¹⁰⁰ Ulain Ferenc (1881–?), jogász, ügyvéd, publicista, szélsőjobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött, és jobboldali politikusként tevékenyen részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésében. Összeköttetést hozott létre a magyar és bajor szélsőjobboldali politikai erők között, személyes kapcsolatban

Kmoskó Mihályt, vagy a szélsőjobboldali tömegegyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeleletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapott forgalmazási engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy ölették meg saját hitsorsokaikat, hogy azzal derék, keresztény magyar emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig nem más áll, mint egy jól szervezett cionista összeesküvés. A korabeli antiszemita propagandairodalomra jellemzően ez az írás is a *Cion bölcseinek jegyzőkönyveinél*¹⁰¹ kezdi a saját narratíváját, egyúttal felszólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre Magyarország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hittársaik juttatták az első világháború, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés révén. A botránnyos röpirat sokakban felháborodást vál-

állt az 1920-as években még csak feltörekvő szélsőjobboldali politikus Hitlerrel, a nevéhez fűződik egy komolytalan, 1923-as hatalomátvételi kísérlet terve is, melyet Hitler és Luddendorf tábornok segítségével hajtott volna végre. 1919-ben megalapította a *Szózat* című radikális jobboldali napilapot. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, Márffy József és társai, valamint az 1920-as években számos más hírhedt antiszemita gyűlölet-bűncselekmény elkövetőinek védőügyvédje, illetve maga is számos büntetőügy vádlottja volt. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselőként is tevékenykedett, 1923-ban kilépett az Egységes Pártból, majd 1924-ben Gömbös Gyulával együtt megalapította a Fajvédő Pártot. 1931-től ismét országgyűlési képviselő lett, később sok más szélsőjobboldali politikushoz hasonlóan a nyilasokhoz csatlakozott. Halálkozásának pontos dátuma nem ismert.

¹⁰¹ A *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei* a húszadik elején, Oroszországban keletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Alvilági párbeszédék Machiavelli és Montesquieu között* satirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita érzelmű személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is megvannak győződve az eredetiségéről.

tott ki, és sok korábbi szimpatizánst kiábrándított az Ébredő Magyarok Egyesületéből.

A csongrádi bombamerénylet

A csongrádi bombamerénylet volt a korszak egy másik, ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye volt, melyet ugyancsak radikális jobboldali merénylők követtek el Piroska János honvéd főhadnagy vezetése alatt. A merénylők 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonysági rendezvényen a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a bombát Budapestről.¹⁰²

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni Miklós erre gyávanak nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtószinórját, és behajította azt a teli bálterembe. A rendőrség hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbola Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot. Nem meglepő információként kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületé-

¹⁰² SERFÖZŐ, i. m. 98.

nek. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a budapesti hadbírósnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy Sándor miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium közbiztonsági osztályának vezetője is, akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők csoportja a Héjjas Iván vezetésével működő Alföldi Brigádnak is tagja, ily módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.¹⁰³ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.¹⁰⁴ Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának, épp ezért vádlottként tette társaival ő is a polgári bíróság elé állt.¹⁰⁵ Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottakat Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa védte a tárgyaláson, mely egyébként – igencsak felháborító módon – felmentő ítélettel zárult. Befolyásos katonai és politikai körök feltehetőleg itt is közbenjártak a vádlottak megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.

A titkos társaságok felszámolása és az irreguláris katonai alakulatok leszerelése

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-i ülésén, hogy

¹⁰³ Az eset rekonstruálására leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak. HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

¹⁰⁴ SERFÖZŐ, i. m. 97.

¹⁰⁵ Vö. Nemzetgyűlési Napló. XVIII, 344–345. Idézi: SERFÖZŐ, i. m. 100.

személyesen hallgatja ki Héjjas Iván hírhedt különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.¹⁰⁶ Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádosy Imre¹⁰⁷ országos rendőrfőkapitány jelenlétében,¹⁰⁸ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez, ez pedig mindenbizonnyal nem volt más, mint alku a különítményparancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.¹⁰⁹ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalóak voltak.¹¹⁰ Sokat elárul a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk ezer szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról, hogy Héjjas Ivánnak nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is kapott,¹¹¹ a polgári repülési jogról szóló könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő,

¹⁰⁶ Nemzetgyűlési Napló XVIII, 337–338. Idézi: SERFŐZŐ Lajos, SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, 36.

¹⁰⁷ Nádosy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában. Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

¹⁰⁸ SERFŐZŐ, i. m. 36.

¹⁰⁹ BODÓ, i. m.

¹¹⁰ BODÓ, i. m.

¹¹¹ Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

majd a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium osztályvezetője és címzetes államtitkára, a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnokává lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek köszönhette, aki később Magyarország miniszterelnöke is lett. A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor nagyhatalmú különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra, illetve a második királypuccs alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, ezért nyugdíjazták és félreállították.

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működőfélkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádöt és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványokat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal¹¹² nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.¹¹³ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,¹¹⁴

¹¹² A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont).

A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

¹¹³ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

¹¹⁴ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista

illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhetek.¹¹⁵

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig Főtartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shoy így magának a szervezetnek a genezisét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.¹¹⁶ Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márfyy-perben tett vallomása szerint a KKVSz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta anti-kommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg

szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki egyébként ezer szálon kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és akinek neve összefonódott egy, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett, egyébként komolytalan, 1923-as államcsínykísérlettel, amelyben talán az ÁBM fegyversei is komoly szerepet játszottak volna. A vádak alól Szemerét és társait, Bobula Titusz építésmérnököt és Ulain Ferenc ügyvédnemzetgyűlési képviselőt, az ÉME egyik vezetőjét végül felmentették (HUBFL-VII-18-d-1923-03/0610). Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II.*, 187–188.

¹¹⁵ Vö. DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 151–152.

¹¹⁶ Lásd a 3. számú dokumentumot. SHVOY Kálmán, i. m. 90–95.

valamikor 1919–1920 tájkán. Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg a Nemzeti Munkavédelemben történő integrálásért, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be. Ezzel együtt számos kutató és forrás a KKV Sz alapítását 1919 júliusára datálja, és eredetét a szegedi ellenkormány Nemzeti Hadseregének alakulataihoz vezeti vissza. Az 1923. október 19-i 7502. számú kormányrendelet valóban megtiltotta az állami alkalmazottnak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.¹¹⁷ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot.

Ezek a nyilvánvaló ellentmondások is csak megerősítik azt a tényt, hogy a Horthy-korszak elvileg egyik legbefolyásosabb titkos társaságáról, mely a róla elterjedt információk alapján igen szoros személyi átfedésben volt a hadsereggel és egyéb állami fegyveres testületekkel, illetve magas rangú katonatiszt és politikai vezetői révén jelentős befolyást gyakorolt a korabeli politikára és a magyar állam működésére, máig mennyire keveset tudhatunk. Tudásunk jó része is a kisszámú és kellő kritikával kezelendő források okán sajnos, inkább feltételezés.

Mindezzel együtt magában a Kettőskereszt Vérszövetség pusztán létezésében talán mégsem kell kételkednünk, a hozzá igen szorosan kötődő paramilitáris alakulatok, tisztikülönítmények és radikális jobboldali társadalmi egyesületek 1920-as évekbeli tevé-

¹¹⁷ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

kenységéről pedig viszonylag sokat tudhatunk, a következőkben közölt források pedig talán ugyancsak megmutatnak valamit abból, amit e titkos és titokzatos szervezet a Horthy-korszak elején kifejtett áldatlan tevékenységéről egyáltalán tudni lehet.

A forrásközlés elvei

Dokumentumösszeállításunk alapvetően háromféle forrást tartalmaz. Egyrészt (részben korábban a Kádár-korszakban már forráskiadványokban is közreadott, ám most részben új kontextusba helyezve újraközölt) levéltári forrásokat, másrészt korabeli keletkezésű, a KKVSz tevékenységével, hozzá köthető bűncselekményekkel foglalkozó sajtó- és könyvészeti forrásokat, harmadrészt pedig a *Nemzetgyűlési Napló*ban már könyvészeti kiadvány formájában is publikált parlamenti képviselői felszólalások jegyzőkönyv-részleteit.

A korábban részben már a rendszerváltás előtt publikált levéltári források (a KKVSz-t érintő részletek Prónay Pál és Shoy Kálmán naplójából, valamint Gömbös Gyula Bethlenhez írott levele), illetve az első ízben publikált levéltári dokumentumok (Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása, valamint az ítélet erre hivatkozó részlete Márffy József és társai perében) mindenképpen nagy relevanciával bírnak a Kettőskereszt Vérszövetség történetét illetően, hiszen olyan katonai vezetők keletkeztették őket, akik az e néven ismert szervezet alakulásában talán részt vettek, vagy a tevékenységére ráláttak.

A teljesen különböző irányultságú sajtóorgánumokból vett, válogatott sajtóforrások, melyek a korabeli közbeszédben a Kettőskereszt Vérszövetséghez és vele szorosan összefonódó, más szélsőjobboldali szervezetekhez köttek (egyébként igen nagyrészt joggal) különböző hírhedt bűncselekményeket, nyilván alapos kritikával kezelendők, faktuális tartalmuk semmiképpen sem fogadható el egy az egyben, mindazonáltal rávilágítanak arra, mit is tudott vagy vélt tudni a nyilvánosság egy elvileg teljes titokban működő paramilitáris szervezetről, sajtótörténeti értékük épp ezért mindenképp jelentős.

Ami a *Nemzetgyűlési Napló*ból kiemelt és e forrásválogatásban újraközölt, a radikális jobboldali társadalmi egyesületekhez és paramilitáris szervezetekhez köthető bűncselekmények kapcsán történt felszólalásokat illeti, a források jelentősége politikatörténeti, hiszen rámutat arra, hogy a bethleni konszolidáció első éveiben milyen közállapotok uralkodtak még mindig Magyarországon, és a kormány ezeknek csak fokozatosan, részben ellenzéki, részben külföldi nyomásra vetett véget. Olyan ellenzéki politikusok, mint Rassay Károly, Vázsonyi Vilmos vagy Drozdy Győző számos alkalommal küzdöttek a szélsőjobboldali indíttatású, jellemzően antiszemita bűncselekmények ellen és a bűnösök megbüntetéséért, ezzel pedig sokszor a testi épségüket, életüket kockáztatták, hiszen nem egyszer kaptak komoly életveszélyes fenyegetést, vagy akár kíséreltek meg ellenük gyilkosságot a lehető legkomolyabb szándékkal. A nemzetgyűlés képviselőinek számos, egyébként nem publikus iratba betekintési joguk volt, beleláthattak a nyomozó hatóságok és igazságszolgáltatási szervek működésébe, jogi státuszuk az átlagembernél jóval nagyobb mozgásteret biztosított számukra, ezért ha felszólalásaik kritikával is kezelendők, de információtartalmuk semmiképp sem tekinthető légből kapottnak. A Kettőskereszt Vérszövetség neve e forrásokban is lépten nyomon megjelenik, és nyilván nem alaptalanul.

A forrásválogatás végén olvasható, 1935-ös könyvrészlet a Kettőskereszt Vérszövetség 1921-es nyugat-magyarországi felkelésben betöltött szerepéről meghatározott politikai céllal keletkezett forrás, ugyanakkor mindenképpen bizonyítja a szervezet létezését és tanúskodik katonai tevékenysége egy részéről, konkrét katonatiszteket is megnevezve, akik talán tényleg e társaság tagjaként, a vezetés utasítására vettek részt a felkelésben.

A szövegközléskor a huszadik századi források publikálásának elveit és bevett gyakorlatát követtük. Mivel többnyire írógéppel írott és nyomtatásban korábban megjelent, a mai magyar olvasó számára is igen jól érthető és követhető iratokról van szó, alapvetően változatlan formában közöljük a forrásszöveget, ám ahol kellett, apróbb módosításokat hajtottunk végre rajta a magyar

nyelv mai helyesírási és központoszási szabályai szerint. A források integritása és hitelessége indokolja, hogy azokat mindenfajta érdemi változtatás, felül- vagy alulstilizálás nélkül adjuk közre, stilisztikai javításokat tehát a közölt szövegek nem tartalmaznak. A közölt dokumentumokat továbbá, ahol azt szükségesnek éreztük – főként személyek, állami vagy társadalmi szervezetek, sajtóorgnámok, történelmi események stb. említésekor, vagy éppenséggel rövidítések feloldása végett – szövegkritikai és magyarázó jegyzetekkel láttuk el.

VÁLOGATOTT FORRÁSOK A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG TEVÉKENYSÉGÉRŐL

1.

Részlet Prónay Pál visszaemlékezéseiből az 1. szegedi vadászzászlóalj felállításáról, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség megszervezését is említi¹

Budapesten azután erélyesen hozzáálltam egy zászlóalj felállításához. Először végigjártam valamennyi, a főváros területén létező katonai ruhatárat, és lefoglaltam az egyenruhákat, lábbeliket és a hozzá szükséges felszereléseket, melyeknek egyöntetűségére különösen gondolnom kellett, miután gyalogságnak való ruha igen kevés volt.

Az első számú tiszti szakaszon Nitthaus Dezső százados indult Szegedről Budapest felé, még mindig József főherceget őrizte a várban, a főhercegi palotában. Tehát bevonultattam, mivel a zsidók által óhajtott „homo regius”-ság be nem következett, és ezen 30 vagy 40 tiszt ott úgy szólván csak a napot lopták és a főhercegi konyhán éltek, nem csináltak semmit. Nitthaus százados, aki nem lévén egészséges természetű, egy különítmény szolgálatában nem is bizonyult alkalmasnak, ezért nálam jelentkezett, és valahol egy iskolai beosztást kapott. A többi fiatal tisztnek pedig kijelentettem – ún. Taby, Molnár, Cicatrisz, Lackovich stb. –, miután a főhercegi udvar tányérnyalásaiból elég volt, vagy csapatszolgálatra jelentkeznek, vagy leszereltetem őket a különítményemből, ahová még mindig tartoznak. Erre azután mindannyian sürgősen jelentkeztek szolgálattételre.

¹ A könyvformában korábban már megjelent forrás alábbi részletét közöljük újra: PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963, 161–163.

Tisztjeim nagy létszámából azokat válogattam ki elsősben csapatszolgálatra, akik a tényleges állományhoz tartoztak, vagy pedig katonatiszti pályára akartak lépni. Ilyen volt pl. Rantzenberger Győző öreg népfelkelő százados, aki azután ezt a jótéteményemet elég rútul hálálta meg.

A zászlóalj törzs eszerint a következő tisztekből állott: unokám, mint korban legidősebb, Rantzenberger Győző tüzér százados szerepelt helyettesként, de csak az irodában. Egyúttal az ő felügyelete alá helyeztem a kaszárnya épületét, annak belső tisztaságát, továbbá a konyhákat, a legénység étkezését, stb. Elsősegélytisztnak kineveték Laczkovich László, másodiknak Cicatrisz Miklós főhadnagyokat. Laczkovich mint ragban a többi földött legidősebb főhadnagy helyettesített távollétemben a zászlóalj kivonulását és kiképzését illető dolgokban. A zászlóalj gazdasági főnöki teendőivel Czifrusz Ödön főhadnagyot bíztam meg, akinek Lederer Gusztáv főhadnagy – a későbbi hentes-rablógyilkos² – volt, mint élellmegő tiszt alárendelve. A törzshöz tartoztak még Szeghő Sándor karnagy a teljes létszámú zenekarával, azután Makay Imre tüzér százados, aki alá tartoztak a zászlóalj pótkeretűgyei, amelyeket pedig hozzá beosztott tisztekkel – úm. Héjjas Auréllal,³ Héjjas Ivánnal, Vannay Lászlóval,⁴ Rády Árpáddal,⁵ Kőváry Ot-

² Léderer Gusztáv (1893–1926) csendőr főhadnagy, egykori különítményes tiszt és felesége, Schwartz Mária 1925 januárjában nyereségvágyból meggyilkolták és feldarabolták ismerősüket, Kodelka Ferenc meglehetősen jómódú húsipari vállalkozó hentesmestert. Bár sosem bizonyították rá, Léderer Gusztáv a fehérterror ideje alatt a Prónay-különítmény tagjaként legalább egy tucat politikai gyilkosság elkövetője és résztvevője volt, de az sem kizárt, hogy feleségével már a konszolidáció ideje alatt más rablógyilkosságokban is érintettek voltak. A házaspár tagjait halálra ítélték. Léderert kivégezték, a felesége végül 25 éves börtönbüntetést kapott. Vö. PINTÉR István, *A század nevezetes bűnügyei*, Budapest, Minerva Kiadó, 1964, 95–108.

³ Héjjas Aurél honvéd főhadnagy, Héjjas Iván testvére, a nyugat-magyarországi felkelés egyik parancsnoka.

⁴ Vannay László a Prónay-különítmény tisztje volt, aki 1931-ben egy komolytalan puccskísérletben is részt vett, amelyért 6 hónap szabadságvesz-

tóval és még több más tiszttel intézte a Tisza-Duna között és a Tiszántúlon. Megszerveztem vele a nevezett vidékeken a nemzeti propagandát – továbbá a nemzetvédelmi és irradenta alakulatokat, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséget.

A zászlóaljörzshöz tartoztak még a Britanniában elgelyezett tiszti század parancsnokai, melyeket eleinte Scheftsik vadász főhadnagy, utána pedig Takátsy Gyula honvéd huszár százados vezetett. Miután minden egyes gyalogszázad a parancsnokon kívül 4-5 fiatalabb tisztet is kapott, a fönmaradókat ezen tiszti századba soroltam. [...]

2.

HU-MNL-OL-K 26-1387. csomó-H tétel

**Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek
a Héjjas-különítmény megfékezése érdekében, melyben
a Kettőskereszt Vérszövetség fegyverseinek segítségét kéri
1921. szeptember 30.**

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

A nyugat-magyarországi bandaharcok egységes irányítására kérettem fel, úgy Általad, mint a Társadalmi Egyesületek Szövetsége által.

Mindenestre azért választottatok engemet, mert azt reméltétek, hogy módomban lesz a szabadcsaptok működését... megfelelően irányítani.

tést kapott. 1944-ben a nyilasokhoz csatlakozott és Budapest ostromakor különítményt vezetett a szovjetek ellen.

⁵ Prónay itt valószínűleg pontatlan helyesírással Raád Árpád különítményparancsnokra céloz, aki később a Rongyos Gárda tagjaként és a Nyilaskezes Pártban vált még hírhedtebbé.

Olyan időben vettem át a vezetést, amely időben az egységes vezetés hiánya következtében olyan káosz uralkodott, amelyből úgy látszott, alig lehet kivergődni. Különösen ki kell emelnem azt, hogy az egyes vezérek, telve hiúsággal, önhittséggel annyira el voltak kápatva, hogy csak nagy önmegtágadással bírtam őket gondolatvilágunknak megnyerni. Emellett katonai szempontból oly nagyfokú műveletlenséget, politikai szempontból oly kicsinyes rövidlátást kellett tapasztalnom, amely már az eddigi munkát is lényegesen megnehezítette. Bizakodó természet lévén... nem adtam fel a küzdelmet ezen elemekkel szemben, sőt, a legutóbbi időikig azt hittem, hogy sikerülni fog teljes fegyelmet teremtenem.

A pándorfalui események kivizsgálására és rendezésére kiküldött Solymosi János jelentéséből azonban sajnálattal kell megállapítanom azt, hogy a jogtalanul az északi hadsereg körletébe utazott és most ott rendetlenkedő Héjjas Iván felett nem bírok semmiféle állandó és kiszámítható befolyással, úgyhogy az események kialakulásáért nem vállalhatok semi felelősséget.

Javasolom: adassék nekem annyi felfegyverzett ember, hogy én akaratomat érvényesíthessem legrövidebb időn belül Héjassal szemben; a legjobb volna a K. K. V.-szervezet 500 embere géppuskákkal, vagy ha azt nem kaphatom meg, lemondásomat méltóztassék tudomásul venni. Addig is proponálom, hogy Héjjas Ivánt, aki gyakran megfordul Magyaróváron, továbbá Bachó századost, aki neki segédje, méltóztassék letartóztatni. Figyelmeztetni kötelességem továbbá, hogy Héjjas, minden megállapodásunk ellenére, Magyaróvár területéről embereket von Pándorfalura.

Mély tisztelettel:

Gömbös Gyula

3.
HU-MNL-CSML-XIV-12

Részletek Shvoy Kálmán tábornok, későbbi vezérkari főnök naplójából az irreguláris-titkos katonai alakulatok regulálásáról, illetve Héjjas Iván Alföldi Brigádjának átalakulásáról Kettőskereszt Vérszövetséggé

1923. November 3.

A parlamentben az ellenzék állandóan támadta kormányt a titkos társaságok miatt. Ezért a kormány egy rendelkezést adott ki, hogy minden titkos társaságának meg kell szűnni. Minden tiszt és képviselő írásban nyilatkozatot kell, hogy adjon, hogy nem tagja semmi titkos társaságnak.

Mint a katonanemzetség (pesti) feje, összehívtam az összes katonanemzetség EX-tagokat, hogy megbeszéljük a helyzetet. Csáky nagy ellensége volt az EX-nek, tudott róla. Összejöttünk. Véleményeket mondta, végre az a vélemény alakult ki, hogy meg kell szüntetni, felhagyjuk a további életet és szervezetet, szervezetet. Emiatt erős ellentétem és vitám volt Feilitzschsel, aki részt vet és más véleményen volt, s azt akarta érvényesíteni, végül el is tanácsoltam. Ezután másnap, November 4-én este Újfalussy, Siménfalvyval a kormányzó úrhoz mentünk, előadtunk neki mindent, s azt kértük, hogy a becsületszó-adásra adja meg ezek után az engedélyt, és adjon garanciát, hogy azoknak a tiszteknek, akik tagok voltak, emiatt nem lesz bántódásuk. Erre azért volt szükség, mert Csákyknak megvolt a tagok jegyzéke.

Erre ígéretet kaptunk. Furcsa volt ilyen ügyben az államfővel tárgyalni.

December 31.

Elmúlt az 1923. év is, amelynek fő jellegzetessége volt, hogy Budapestre kerültem és ott végeztem szolgálatomat a főparancsnok mellett... Ami a hivatalomat illeti: nagyon nehéz feladat elé let-

tem állítva, egy egész új rendszert kellett megalapozni, és begyepesedett és meggyökeresedett, régi rosszat megszüntetni. Sok ellenséggel, ellenáramlással találkoztam. Erős honvédszellemet fejlesztettem ki, ezért a sok közös tiszt⁶ összefogott ellenem. Egy egész hadjárat indult ellenem.

Az EX nominal⁷ megszűnt. Héjjas Iván szervezeteit, az Alföldi Brigádot megszüntették, ugyanakkor azonban megalakult a Magyar Tudományos Fajvédő Társaság, amelynek alapszabályait a belügyminiszter jóváhagyta, és ennek leple alatt tovább dolgozott az EX mint titkos társaság, még erősebben, még arcátlanabban, titkosabban, és még jobban destruálva, mert most már teljesen a politika és főleg személyek szolgálatában állva dolgozott. Az Alföldi Brigád helyett pedig a Kettős Kereszt Vérszövetség alakult, amely kifelé úgy szerepelt, mint a nemzeti munkavédelem tartaléka. Parancsnoka, illetve felügyelője volt a nemzeti munkavédelemnek Hajniss Győző főparancsnok, altábornagy. Minden kerületnek volt egy vezetője – a szegedinek én –, s hivatalosan összejöttünk a Hadik laktanyában, s ott tárgyaltunk, szervezkedtünk. Tagja volt a szervezetnek és egyben polgári főnöke Ráday Gedeon, tagjai, vezetői Pálóczi Horváth, Keresztes-Fischer Ferenc, Bartha László, Somogyi Aladár mint a legkiválóbb emberek. Benne volt a vasút, posta. Ilyen kétszínű volt akkor a játék – a parlamentben letagadtak mindent, s titokban ilyeneket szerveztek. Egy alkalommal jelen volt Csáky miniszter, aki tulajdonképpen a szervezet ellen beszélt és tett, de eljött, alkalmasint azért, hogy mindent megtudjon. Vita keletkezett köztünk, mely afelett folyt, hogy mi történik, ha valamilyen eltolódás lenne, és valaki rosszul akarná felhasználni a szervezetet. Megfeleltünk neki. Erre ő azt mondta, és mi lenne akkor, ha például ő volna az, aki báránybőrben közeledő oroszlán? Akkor őt is lelőnénk – mondtam én.

⁶ Shoy Kálmán itt feltehetőleg olyan katonatisztekre céloz, akik a Monarchia fenállása alatt nem a magyar honvédségben, hanem a közös császári és királyi hadseregben szolgáltak.

⁷ nominal = névlegesen.

Ilyenek voltak akkor az állapotok, de nem is tudta ezt nekem soha megbocsátani és elfelejteni.
[...]

1924. március 25.

Piroskáékat⁸ 300 millió korona kaucióért szabadlábra helyezték.

A titkos egyletekre vonatkozó kormányrendelet megjelent. Ezek szerint a tisztek bejelentették az EX-nek, hogy kilépnek, s erre aláírták a becsületszóra való kijelentést, hogy nem tagjai titkos társaságnak. Micsoda aljas kettős játék, képmutatás, mikor a titkos társaság tovább fennmaradt, csak kapott egy fedő, nyílt társasági szabályt.

Az Alföldi Brigád kötelékei is átmentek a Kettős Kereszt Vérsvövetség szervezetébe. Ki tudja, mennyi gyilkos is ment velük. Ezen szervezetek a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter tudtával voltak.

4.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása a nemzetvédelmi alakulatokról Budapesti Királyi Büntető- törvényszék előtt Márffy József és társai büntetőperében

Budapest, 1924. november 28.

Belép gróf Csáky Károly, szepeszmindszenti születésű, 51 éves, ref. vallású, nő, m. kir. honvédelmi miniszter, érdektelen tanú, aki törvényes figyelmeztetés után bemutatja Ő Főméltósága Magyarország Kormányzójának f. évi november 27-én kelt 5360/1924. számú leiratát, amellyel tanúként leendő kihallgatásával kapcsolatban a hivatali titoktartás alól felmentette:

⁸ Shvoy Kálmán itt a csongrádi bombamerényletre és a Piroska testvérek óvadék ellenében történő szabadon bocsátására céloz.

Elnök a kormányzói leiratot ad. 94/15. szám alatt a főtárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolja.

Elnök: Kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék megmondani, mi adott okot arra, hogy szíves volt jelentkezni ebben az ügyben tanúságtételre; vajon azok a körülmények-e, melyeket a lapokban olvasott, s amelyek odairányulnak, hogy bizonyos vonatkozásban állítsák be a nemzetvédelmi osztályt a m. kir. honvédséggel?

Csáky Károly: A lapokból arról értesültem, hogy a védelem súlyt helyez arra, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztálya helyzetét a katonasághoz tisztázza. Minthogy a magam részéről kívánatosnak tartom azt, hogy ez kérdés tisztáztassék és ne maradjon homályban, azért kértem tanúkihallgatásomat.

Elnök: Méltóztassék a kir. törvényszéket és a bíróságot tájékoztatni abban az irányban, hogy milyen vonatkozásban állott az ÉME nemzetvédelmi osztálya a katonasággal?

Csáky Károly: Erre nézve vissza kell mennem a nemzetvédelmi osztály eredetére és általában a hasonló célú alakulatok eredetére.

Méltóztatik tudni, hogy a bolsevik uralom felborulása után tulajdonképp semmiféle megszervezett fegyveres erő az országban nem volt, ellenben a nemzeti hadsereg legelső alakulatainak bevonulásakor és a rend helyreállításakor igen nagyszámú polgári szervezet létezett; több mint 50 ilyen szervezet volt, amely szervezetek azzal a céllal alakultak, hogy egy esetleg felújuló bolsevik veszélynek elejét vegyék. Ezek társadalmi önvédelmi szervezetek voltak.

Abban a helyzetben, amelyben akkor az ország volt, szükségesnek mutatkozott, hogy ezek a szervezetek, amelyek különböző céllal, különböző vezetések alatt működtek, egy cél érdekében egyesítenek és hasznosíttassanak. Ez vezette az akkori katonai vezetőséget arra, hogy ezeket a szervezeteket egy vezetés alatt összpontosítsa. Ezt kézbe vette az akkori vezérkari főnök, Berzeviczy tábornok. Így keletkezett a sok különböző egyesület egységes vezetés alá vétele céljából a Ket-

tős Kereszt Vérszövetség neve alatt az a bizonyos szervezet, amely tulajdonképp egyéb célt nem szolgált, mint a bolsevik veszedelem visszatértének esetleg elejét venni, szükség esetén az akkori kül- és belpolitikai viszonyok tisztázása érdekében segédkezni; és itt hangsúlyozni kívánom és jegyzőkönyvbe venni kérem, hogy ez a trianoni békeszerződés előtti időben történt.⁹

Már most a Kettős Kereszt Vérszövetség – amely annyiban állott katonai vezetés alatt, hogy egy katonai központban nyilván lett tartva valamennyi szervezet és a társadalmi úton beszervezett létszáma, hogy szükség esetén egységesen alkalmaztassanak –, ez a Szövetség úgyszólván szerződésre lépett az ÉME-vel, mely szerződésnek az volt a tartalma, hogy az ÉME szintén állít védelmi csoportokat, és alakulatait a Vérszövetség rendelkezésére bocsátja ugyanilyen célból.

A továbbiakat az ÉME teljesen önállóan végezte. Ez toborozta a tagokat, erre a katonaságnak semmiféle befolyása nem volt, ez tartotta nyilván és csak az a kötelezettsége volt, hogy bejelentse a vezérkarnak, és hogy szükség esetén rendelkezésre áll. Felfegyverzve és kiképezve a katonaság részéről nem lettek, tehát a katonaságnak semmiféle ingerenciája nem volt arra nézve, hogy kik a tagjai ezen nemzetvédelmi osztálynak és kik nem.

Tényleg igénybe véve ezek a szervezetek egyetlenegyszer lettek katonai részről, és pedig a szomorú emlékü utolsó királypuccs alkalmával, amikor az összes csoportokat ki kellett vonni Budapestről és magában Budapesten semmiféle karhatalmi erő nem volt, úgy, hogy beleértve a karhatalmi alakulatokat, beleértve az ÉME nemzetvédelmi osztályait, mint esetleg szükséges karhatalmi tartalék, összpontosítva lettek és fegyverrel is el lettek látva. Mihályet a budaörsi események

⁹ A trianoni békeszerződést 1920. június 4-én írták alá, ezért ha Csáky Károly e dátum előttre datálja a KKV Sz megalakulását, akkor feltehetőleg 1919–1920-ra gondol.

megtörténtek, a fegyverek tőlük beszedettek, és minden katonai ingerencia nélkül élt az osztály tovább.

Ami a védelemnek azt az állítását illeti, hogy rendszeres zsoldban részesültek ezek az osztályok, ez ilyen formában nem állhat meg. Katonai illetéket csak egyszer kaptak, és pedig azon kétnapi szolgálat alatt, amikor mint katonai karhatalmi lettek készenlétkébe helyezve, karhatalmi pótdíj címén.

Amin azt illeti, hogy katonai kiképzésben részesültek volna, azt kell mondanom, hogy katonai részről kiképzésben nem részesültek. Koncedálom,¹⁰ hogy egyes tagjai, akik katonailag kiképezve nem voltak és karhatalmi szolgálatot minden előző kiképzés nélkül nem teljesíthettek, mint egyes egyének, a leg-
elemibb karhatalmi és nem katonai kiképzésben részesültek, különösen abban az esetben, ha egyszersmind egyetemi hallgatók is voltak, mert különösen abban az időben épp a rendfenn-
tartás szempontjából az egyetemi ifjúság karhatalmi célokra is ki lett képezve.

Mihelyt a trianoni békeszerződés után a belügyminisztérium útján a Nemzeti Munkavédelem szervezetett meg, erre a Kettős Kereszt Vérszövetségre és vele kapcsolatban a nemzetvédelmi osztályokra¹¹ szükség többé nem volt, ezek feleslegessé váltak, és tulajdonképpen anélkül, hogy bármilyen direktívákat kaptak volna, mondhatnám, maguktól tengették életüket, addig, amíg a kormány bizonyos események után rájött arra, hogy egyes tagjai ezen egyesületeknek törvényellenes cselekedetekre ragadtatták magukat. Ilyen volt például az én hivatali működésem alatt a Kovács testvérek esete, akik ilyen szervezetbe tartoztak.

Mihelyt erre a kormány rájött, feloszlatta a Kettős Kereszt Vérszövetséget és ennek következtében az ÉME nemzetvédelmi osztályait is.

¹⁰ koncedál = elismer.

¹¹ Csáky Károly vallomása szerint tehát az ÉME nemzetvédelmi osztályai részben a KKVSz irányítása alatt álltak.

Elnök: Nagyméltóságod tagja volt a honvédelmi minisztériumnak előbb is?

Csáky Károly: Nem kérem! Én azelőtt közvetlenül nem voltam tagja, hanem a megszállt területen voltam, de a háború alatt, a megszállás előtt voltam tagja.

Kiszely védő: Mikor oszlatták fel hivatalosan a Kettős Kereszt Vérszövetséget?

Csáky Károly: Hivatalosan 1923. október havában.¹² Előzőleg azonban már a trianoni békeszerződéstől kezdve tulajdonképpen, hogy úgy mondjam, hallgatólagos életet élt.

Kiszely védő: Az előbb azt méltóztatott mondani, hogy ezek az alakulatok a fegyvereket beszolgáltatták a királypuccs után. Méltóztatik tudni, hogy az egészet szedték-e be, vagy maradtak künt fegyverek?

Csáky Károly: Úgy vagyok értesülve, hogy a parancs ki volt adva a fegyverek beszolgáltatására, és a fegyverek legnagyobb részét be is szolgáltatták. Nincs kizárva azonban, hogy abban a zavaros helyzetben egyesek nem adták vissza a fegyvereket, és tényleg bizonyos számú fegyver künnmaradt. Erre vall az, hogy 1923 őszén, amikor újból elrendeltük a fegyverek beszolgáltatását, akkor bizonyos mennyiségű fegyvert még találtak és beszolgáltattak.

Kiszely védő: Ezzel kapcsolatban az volna a kérdésem: méltóztatik-e tudni, hogy az egyetemi karhatalmaknál és más ilyen alakulatoknál is azért hagyattak kint fegyverek, hogy kommunis-

¹² Nem egészen világos, itt a honvédelmi miniszter mire utal, ugyanis tudomásunk szerint a KKVSz nem is létezett, mint hivatalos állami szerv vagy bejegyzett társadalmi egyesület, lévén titkos társaságként működött, legfeljebb – vele formálisan nyilván nem azonos – fedőegyesületet működtetett. A különböző irreguláris karhatalmi alakulatokat 1922 augusztusában vonták össze a belügyminisztérium irányítása alá az egyfajta fehér munkás-őrséggént funkcionáló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal irányítása alá, ez a folyamat persze a valóságban tovább tartott. Talán az 1923. október 19-i, 7502. számú kormányrendeletre céloz, amely megtiltotta az állami alkalmazottaknak a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen.

ta, vagy más efféle mozgalom esetére polgári karhatalom is legyen?

Csáky Károly: Ez volt a szándék, egyáltalában, az egyetemi karhatalmi alakulatoknál állandóan voltak künn fegyverek, ezeket is 1923-ban szedték be.

Kiszely védő: Méltóztatik tudni, hogy a karhatalmi alakulatok fegyvelmileg katonai fegyelem alatt állottak-e; nem a honvédség alá tartoztak, de utasítást kaptak, hogy fegyelmezzék tagjaikat?

Csáky Károly: Arról van tudomásom hallomás szerint, hogy egymás között eleinte meglehetősen szigorú fegyelemmel dolgoztak, ez azonban megkülönböztetendő attól, hogy nem állottak katonai fegyelem és katonai parancsnokság alatt.

Kiszely védő: Kaptak-e utasítást, hogy csináljanak fegyelmi rendtartást, és azzal fegyelmezzék saját tagjaikat?

Csáky Károly: Erről nincs semmi tudomásom.

Kiszelyi védő: Méltóztatik-e tudni, hogy felhasználtattak-e a vasutassztrájk alkalmával?

Csáky Károly: A vasutassztrájk alkalmával elsősorban a Nemzeti Munkavédelem használtatott fel, de annak kiegészítéseként, ahol még voltak, helyenként igénybe vették a Nemzeti Munkavédelemmel kapcsolatban.

Kiszely védő: Méltóztatik-e tudni, hogy esküt tettek a karhatalmi alakulatoknál felvett tagok?

Csáky Károly: Ezt csak hallomásból s a lapokból tudom, hogy egymás között valami esküformájuk volt.

Kiszely védő: Nem volt a katonaság részéről ilyen esküforma adva?

Csáky Károly: Erről és nem tudok.

Hindy védő: Én ismerem e szervezeteket és jó irányban megszabott feladataikat. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy a tagok esküt vagy fogadalmat tettek?

Elnök: Ez vélemény! Ne méltóztassál erre válaszolni. Tessék kérdést tenni. Kíván erre Nagyméltóságod választ adni?

Csáky Károly: Erre nem tudok válaszolni, mert tény nem tudok, amelyre vonatkozólag nyilatkozhatnék.

Hindy védő: Igen súlyos gyanúokként szerepel itt, hogy a vádlottak bizonyos fogadalom hatása alatt állottak. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy ily szervezetekben fogadalmat tettek?

Csáky Károly: Erre bajosan tudok választ adni, mert én ilyen alakulat nem foglalkoztam.

Hindy védő: Még a Nemzeti Munkavédelem szervezetéről kérek néhány szóval felvilágosítást...

Elnök: Nagyméltóságod bizonyára tudja, hogy ez rendeltileg szabályoztatott.

Csáky Károly: A Nemzeti Munkavédelmet a belügyminisztérium rendeletben szabályozta, és a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Nagyméltóságod tud-e arról, hogy a Nemzeti Munkavédelem tagjai esküt tettek?

Elnök: Minthogy a vonatkozó rendeletből a szervezet bármikor megtudható, erre vonatkozólag kérdéseket nem engedek.

Hindy védő: Lehetséges-e, hogy a Nemzeti Munkavédelem a többi szervezetet magához kapcsolva működött?

Csáky Károly: Tudtommal nem, különben is a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Az egyetemi karhatalmak nem voltak katonai szervezetek?

Csáky Károly: Nem voltak azok! Csak egyes tisztek voltak kiképzésükre kivezényelve.

Hindy védő: Az a nyilvántartás, amelybe beletartoztak, nem vonta-e maga után azt, hogy nyilvántartásuk oly formában történjék, mint a katonai szervezeteknél?

Csáky Károly: Nem kérem! Ez a nyilvántartás egyszerű, globális, számszerű nyilvántartás volt. Tehát nem névszerinti, hanem az egyedek ismerete nélküli számszerinti kimutatás.

Hindy védő: Ezek alakulatok tagjainak nem volt olyan igazolványuk, mint amilyent a katonai hatóságok adnak, hogy valaki bizonyos szolgálatot teljesített, vagy szabadságon volt?

Csáky Károly: Ez náluk nem volt meg.

Hindy védő: Méltóztassék megengedni, hogy Szász József vádlott átadja igazolványát, és az volna az utolsó kérésem, hogy ezzel kapcsolatban nyilatkozzék Nagyméltóságod.

Szász vádlott: Nincs nálam az igazolvány, lent van a fogházban.

Hindy védő: Akkor sajnálom, más kérdésem nincs.

Mazcell védő: Jártak-e katonai eligazításra ezek az alakulatok?

Csáky Károly: Katonai eligazításra tudtommal nem.

Bartek védő: Nagyméltóságod azt mondta az előbb, hogy a nemzetvédelmi osztályok 1923. évi október hó folyamán szűntek meg. Méltóztatik-e arra emlékezni, hogy a nemzetvédelmi osztályok tagjai még 1923. év novemberében a Citadellába és a Károly király-laktanyába jártak gyakorlatozni, ahol tüzéréknek, géppuskásoknak, fényszóróknak képezték ki őket?

Csáky Károly: Erről hivatalból nem tudok. Lehetséges azonban, hogy amennyiben a tagok egyszersmind egyetemi hallgatók voltak, mint egyetemi hallgatók, ilyen kiképzésben részesültek.

Bartek védő: Méltóztatik arról tudni, hogy amikor a nemzetvédelmi osztály tagjai hivatalos szolgálatot teljesítettek, akkor zsoldot kaptak a hadibiztosságtól?

Csáky Károly: Zsoldot nem kaptak soha, egyszer kaptak karhatalmi pótdíjat, amikor a budaörsi esettel kapcsolatban igénybe vették.

Bartek védő: A vasutassztrájt alkalmával felhasználták...

Elnök: Ne méltóztassék felelni erre!

Bartek védő: Méltóztatik tudni arról, hogy katonai helyzetjelentéseket olvastak fel a nemzetvédelmi osztályokban?

Csáky Károly: A katonai politikai osztály helyzetjelentéseket sok helyre adott ki, hogy ilyen eljutott oda is, az lehetséges.

Bartek védő: Ha eljutott oda ilyen helyzetjelentés, az jogtalanul jutott el? Nem tudott róla a minisztérium?

Csáky Károly: Hogy eljutott-e tényleg, azt nem tudom, de nem volt titkos, hanem rendes havi összeállítás volt a helyzetről.

Marczell védő: Kaptak-e írásos katonai parancsot?

Csáky Károly: Írásos katonai parancsot a nyilvántartásukkal megbízott illetékes helyről tudtommal nem kaptak, kivéve azt az esetet, amikor mint karhatalom voltak igénybe véve, de hogy ez írásban, vagy szóbelileg történt, ezt a részletkérdést nem tudom.

Vasek védő: Méltóztatik-e tudni, hogy Ybl Miklós tábornok milyen állományban van és mi a szolgálati beosztása?

Csáky Károly: Nyugállományú tábornok...

Elnök: Felmentem Nagyméltóságodat a válasz alól, mert e kérdés nem tartozik ide!

Vasek védő: A Bp. 394. §-ának 9. pontja alapján semmiséggi okot jelentek be a felelet meg nem engedése miatt. (*Csáky Károlyhoz:*) Ybl Miklós tábornok meg volt-e bízva a nemzetvédelmi osztályok felülvizsgálatával?

Csáky Károly: Erről nem tudok abszolúte semmit.

Tanú megesketésére indítvány nem tétetvén, a bíróság végzett: a kir. törvényszék a tanú megesketését a Bp. 311. §. 2. bekezdése alapján mellőzi.

5.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

Részlet a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék Márffy József és társai perében hozott elsőfokú ítélet indoklásából, mely az Ébredő Magyarok Egyesülete félkatonai alakulataival foglalkozik

I. A nemzetvédelmi alakulatok

A kir. büntető törvényszék a főtárgylás egész anyagának egybevétele, különös figyelemmel azonban Gróf Csáky Károly m. kir.

honvédelmi miniszter és Huszár János tanúk vallomása, valamint Raskovszky Iván m. kir. belügyminiszternek a magyar nemzetgyűlés folyó évi november hó 19-én tartott 338-i ülésén egy interpellációra adott és a főtárgyaláson felolvasott nyilatkozata alapján megállapítja, hogy Magyarországon a bolsevizmus bukása után, mielőtt még szervezett fegyveres erő lett volna, igen nagyszámú, több mint 50 polgári szervezet alakult azzal a céllal, hogy az esetleg újból fellángoló bolsevista veszély elejét vegye.

Ezen polgári szervezetek a trianoni béka megkötése előtt bizonyos fokú katonai fegyelem alatt állottak;

az ezt követő időben azonban ezen szervezetek feleslegessé váltak s csupán hallgatóságos életet éltek,

s amidőn a kormány bizonyos esetekben rájött arra, hogy ezen alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatják magukat, ezen szervezeteket feloszlatta.

II. A IX. ker. nemzetvédelmi osztág

1920-ban az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály a fent említett hazafias és a társadalomvédendő céllal megalakította a maga nemzetvédelmi osztágát, amellyel eleinte semmi baj nem volt. A bajok csak akkor kezdődtek, amikor Márffy bevonult oda szűkebb társaságával, s ott oly módon viselkedett, hogy Huszár Jánost, aki pedig eredetileg vezetője volt a IX. ker. ÉME-nek, az onnan való kilépésre kényszerítette.

Megállapítja továbbá a kir. büntető törvényszék, hogy azon csoport, amely Márffy vezetése alatt állott, név szerint: Marosi Károly, Szász József, Czaki Zoltán, Chriaszty István, Radó József, Kasnyik János, Vargha Ferenc, Vargha Lajos, ifj. Drenka Béla, Nesz Károly, Bekő Zoltán, Salló János és Péter Tivadar, a rendszerin az ÉME Ferenc körút 2. alatti IX. párthelyiségében¹³, valamint a Valéria kávéházi törzsasztalnál gyülekezett, s részben ÉME-, részben nemzetvédelmi tagokból, részben pedig azon kívül

¹³ Noha a forrás az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának iroda-helyiségét következetesen párthelyiségként emlegeti, az Ébredő Magyarok Egyesülete sosem volt politikai párt.

álló egyénekből állott, s akik ellen részben ehelyütt, részben pedig a katonai bíróságoknál folyik a bűnvádi eljárás, a fennálló jogrendet tagadó, társadalomellenes hajlamú, közveszélyes egyénekből alakult, akik teljesen eltérve a nemzetvédelmi osztagok eredeti védelmi jellegétől, a jogrenddel szemben a támadás terére léptek /: lásd: Márffy írásaiból a 167. számú kivonat és ÉME nemzetvédelmi osztályának 1922. március 2-án kelt utasításából ./, s állandóan afelett tanácskoztak, hogy a törvényben bevett izraelita vallást követő állampolgároknak Magyarországon való megmaradását ún. zsidóverések és bombamerényletek útján lehetlenné tegyék;

s ezen céljuk végett különböző merényletek egész sorozatát tervezték és kísérelték meg, illetve követték el.

Megállapítja folytatólag a kir. büntető törvényszék azt is /: lásd 168. szám IX. ker. nemzetvédelmi osztály 56/923.IX. szám, 170. szám egyesített IX. és X. ker. nemzetvédelmi alosztályvezetőtől 46/923.IX. ./ a főtárgyaláson felolvasott iratokból, valamint Bátor Miklós tanú vallomásából, hogy ezen Márffy vezetése alatt álló csoport annyira túlméretelt eredeti rendeltetésén, s annyira törvényen felül állónak képzelte magát, hogy hatósági jogkört és felségjogot bitorolva, az ún. tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei mintájára úgynevezett vérbíróságot is szervezett, amely bíróság tényleg működésben, s magát szükség esetén halálos ítéletek meghozatalára is feljogosítottak érezte;

s noha e részben a nyomozás eredménnyel nem járt, a tárgyi bizonyíték fel nem merült, mégis feltámadt a gyanú, hogy Kasnyik János halála ezen titokzatos bíróság működésével áll összefüggésben.

Noha az elhalt Kasnyik Jánosnak nővérei a főtárgyaláson történt kihallgatásuk alkalmával nyomozati vallomásuktól és dr. Schweinitzer József rendőrkapitány tanúvallomásától eltérően feltűnően a vádlottak javára igyekeztek vallani, mégsem tudták elfogadhatóan megvilágítani a testvérük állítólagos öngyilkossága lélektani rugóit;

különös figyelemmel arra, hogy Kasnyik állításuk szerint ipari munkás létére tanulásra használta fel, s papi pályára készült.

Ily körülmények között tehát nem mutatkozik valószínűnek, hogy pusztán tanulási nehézségek miatt lett volna öngyilkos, s tűnt légyen el közvetlen az erzsébetvárosi kör ellen intézett mérénylet utáni időben;

inkább annak a felvetésnek van több jogosultsága, hogy Kasnyik János lelke összeroskadt a borzalmas eredmény láttára, s ennél fogva vagy a büntetéstől való félelem kergette halálba, avagy pedig társai, akik megijedtek Kasnyik megmozduló lelki ismeretétől.

6.

A *Szózat*¹⁴ cikke, 1922. szeptember 2., p. 3.

Az oláh sziguranca¹⁵ rémmeséje Méreg, pokolgép, ekrazit és egyéb ostobaság

¹⁴ 1919. szeptember 28-án jelent meg a TEVÉL (Magyarország Területi Épsége Védelmi Ligája; Területvédelmi Liga) támogatását élvező *Szózat* első száma. A „nemzeti, keresztény, agrár, pártonkívüli” lapot kormánytámogató céllal hozták létre, ahogy azonban mélyült az ellentét Bethlen és az Egységes Párt fajvédő frakciója között, a lap jellegében változás következett be. A *Szózat* a kormány jobbról támadó ellenzéki lappá alakult. A lapot az Etelközi Szövetség egyik vezetője, Ulain Ferenc indította s volt első főszerkesztője, tőle Bajcsy-Zsilinszky Endre vette át. Bajcsy Zsilinszky 1921. november 1-jétől főmunkatárs, 1922. szeptember 10-e és 1925. október 17-e között főszerkesztő volt. Bajcsy-Zsilinszky pályafutásának kezdeit – az 1919–1926 közötti éveket – *Szózat*-korszaknak nevezi. Ebben az időszakban Bajcsy-Zsilinszky a magyarság védelmét hirdette, fajvédő, területvédő nacionalista, zsidóellenes – hangsúlyozza –, aki a fajvédelem gondolatát erős szociális tartalommal ötvözte és elszántan küzdött a parasztság helyzetének javításáért. A lap Zsilinszky alatt a jobboldal legszínvonalasabb napilapjává fejlődött, a *Szózat* a fajvédők legfőbb propagandaeszköze lett.

¹⁵ Sziguranca: a két világháború között a román politikai rendőrség és kémelhárítás elnevezése, teljes nevén Serviciul Poliției de Siguranță (a Rendőrség Biztonsági Szolgálat).

Négy esztendő óta elégszer tapasztalhattuk, hogy minden olyan esetben, midőn Magyarország kérése valamely nemzetközi fórum elé kerül, az utódállamok egyik vagy másika valami képtelen hírt röpít a világgá. Most, midőn Csonka-Magyarország a Nemzetek Szövetségébe való fölvételét kéri, hogy a balkáni önkény, a civilizálatlan népek brutalitásának kiszolgáltatott véreinket hathatósabb védelemben tudja részesíteni, elhettünk készülvén, hogy szomszédaink közül valamelyik ismét kitalál valamiféle rémmesét, melyet sajtójával világszenzációvá fúj föl.

A várakozásunk teljesezésbe ment. Most az egyszer az oláhok fedeztek föl „összeesküvés”. A kieszelt história méltán dicséri Oláhország kultürembereinek találékonyaságát, de ízlését, a hazugságnál is annyira szükséges önmérséklését a legkevésbé sem. A nagyváradi sziguranca oly hallatlanul bornírt, képtelen, a ponyvaregények fogásaira emlékeztető rémmesét koholt, mely már állításainak groteszk és képtelen volta miatt még csak a legcsekélyebb hiedelemre sem tarthat számot.

Az „összeesküvés” részleteivel fölösleges volna foglalkozni. Hallunk valami „Kettős Kereszt Vérszövetségéről”, melynek tagjai természetesen keresztény, hazafiságukról általánosán ismert férfiak, hallunk pokolgéppel és emellett még „méregfialákkal” dolgozó „kalandor úrlovasokról” és hasonló – Dumas¹⁶ vagy Ponson du Terrail¹⁷ fantáziáját megszégyenítő fölfedezésekről.

A békeszerzödések, melyek olyan sok mindenféléről intézkednek, sajnos, nem állapítják meg azt, amit minden embernek tudnia kellene, hogy hazudni nem szabad. Balkáni szomszédaink úgysem tudnák ezt betartani. Ebbe végre is bele kell nyugodnunk. De kénytelenek vagyunk fölháborodva tiltakozni az ellen, hogy a nagyon ritkán jól, de az esetek túlnyomó részében ostobán kieszelt hazugságaiknak állandóan Magyarország legyen a cégtáblája.

¹⁶ Alexandre DUMAS (1802–1870) francia író, elsősorban történelmi kalandregényeiről, a *Monte Cristo gróffjáról*, valamint három testőr és D’Artagnan történeteiről ismert.

¹⁷ Pierre Alexis PONSON DU TERRAIL (1821–1891) francia író, elsősorban rémregényeiről ismert.

Természetes, hogy az egész erdélyi, de még a valamelyes és józanabb bukaresti közvélemény is az egész mesét az oláh sziguranca által kieszelt álmerényletnek tartja. Kétségtelen az, hogy azt a pokolgépet a sziguranca rendelte meg, csempészte át Csonka-Magyarországba, hogy onnan visszacsempészve megtehesse diadalmas fölfedezését. A fő cél kétségkívül az, hogy Magyarországot a külföld előtt kompromittálja, a Népszövetség előtt¹⁸ befeketítse, hogy ismét hívőkre találjon a már mindenütt hitelét veszített fehérterror-híreknek.

Lehet azonban, hogy belpolitikai célok is lappangnak mögötte, hiszen az oláh királyi pár koronázását most éppen ötödször halasztották el, és ma már a külföldi közvélemény is joggal kérdősköndhetik e különös körülmény oka felől. Íme a bombamerénylet, mondja a sziguranca, mely esemény miatt kell a koronázást elhalasztani, az is lehet, hogy a merénylettel a Maniu-pártot akarják kompromittálni, melyet – mint a Lupta Írja – azzal gyanúsítanak, hogy összeköttetésben áll a merénylőkkel.

Sok oka lehetett a szigurancának, midőn ezt a tervet kieszelte, egy azonban kétségtelen, hogy az egész oláh agyagnak terméke, még pedig legsikrtelenebb terméke.

A pokolgépes merénylet állítólagos részletei

Az egész világot bejárta a román félhivatalos távirati ügynökségnek az a híre, hogy magyar részről merényletet terveztek a román királyi pár ellen. Magyarországra csak egészen szűkszavú jelentések érkeztek erről a mindenütt szenzációsan beállított tervről, és ezekben a szűkszavú jelentésekben mindössze egyetlen egy név szerepelt, amely hamisnak bizonyult. A Magyar Távirati Iroda a hírek vétele után azonnal táviratilag fölszólította a román félhivatalos hírügynökséget, hogy az ügyre vonatkozólag bővebb adatokat közöljön. Ez a kérése válasz nélkül maradt, úgyszintén min-

¹⁸ Magyarország 1921-ben felvételét kérte a Népszövetségbe a külpolitikai konszolidáció jegyében, 1923. január 23-án a végül felvételt nyert. A román kormány feltehetőleg ennek megakadályozására találta ki a román királyi pár és állami vezetők elleni merénylettervet.

den egyes lépése is, amelyet Bukarestben tett, hogy az állítólagos merényletről bővebb információkat kaphasson.

A kerülőúton megszerzett erdélyi lapokból egészen furcsa képe bontakozik ki ennek a bombamerénylet-históriának. Mindenekelőtt egészen különös az, hogy a román távirati iroda az összes romániai és erdélyi lapoknak leadta az alábbi kommunikét, amelyet Budapestre nem továbbított: „A bukaresti lapok – illetékes helyről nyert információkra hivatkozva – közlik, hogy a hatóságok állítólag nagyszámú aktát találtak a tervezett pokolgépes merénylet ügyében letartóztatott egyéneknél, és ezekből az aktákból konstatálható volna, hogy a magyar kormány is tudott a tervezett merényletről. A román kormány lépéseket tett, hogy a kisantant államai is tudomást szerezzenek e dolgokról, és hogy együttesen járjanak el a magyar kormánynál. Így nincs kizárva, hogy elzárják a magyar határt nemcsak Románia, hanem az összes szomszéd államok is. Ezenkívül követelni fogják a magyar kormánytól az összes titkos szervezetek haladéktalan megszüntetését. E lépéseknek eredménytelensége esetén további kényszerítő rendszabályok várhatók.”

A nagyváradi sziguranca rémregénye

Mondani sem kell, hogy a magyar kormány semmiféle ilyen jegyzéket nem kapott, természetes, hogy az Erdélyben megjelenő kisebbségi lapok ezt a komédiát a legnagyobb kétkedéssel fogadják és a sorok között félre nem érhetően azt fejezik ki, hogy az egész agent provokátorok munkájának tartják.

A *Nagyváradi* című lap szeptember 7-i száma a nagyváradi sziguranca információja alapján így sorolja fel az állítólag lejátszódott eseményeket: A sziguranca augusztus 30-án határvizsgálatot teljesített Szentjánosnál, egy kocsit láttak a hivatalnokok, amelyben egy fiatalember ült, aki az igazolásnál feltűnő zavarba jött. A fiatalember cseh útlevelet mutatott. A kocsin fekete láda volt, melynek tartalmáról a fiatalember minden felvilágosítást megtagadott. Hosszabb vallatás után bevallotta, hogy három társa várja őt a nagyváradi pályaudvaron, akikkel Bukarestbe akart

utazni. A felbontott ládában a sziguranca hatalmas óraműves polkolgépet talált. A bukaresti gyors egy másodosztályú fülkéjében tényleg megtalálták a fiatalember társát is, kinél hét kiló ekrazitot, gyújtózsínórt, és mindkettőjükénél mérget találtak. A letartóztatott egyén Thuróczy István debreceni nyugalmazott MÁV-titkár és Pallagy Lajos „G” osztálybeli nyomozó.

A sziguranca megállapította, hogy a cseh útlevel és az összes vízumok hamisítványok. Mindezeket valami „Kettős Kereszt Vércsovétség” és az „Ébredő Magyarok Egyesülete” szerezte meg nekik, és ők e két egyesület utasítására jöttek Erdélybe, hogy a szeptember 3-án tartandó lóverseny alkalmával, amelyen az egész királyi család megjelenik, felrobbantsák a tribünt.

Ezek után rémregénybe illő részletek következnek, az állítólagos Kettős Kereszt Vércsovésegről melynek tagjai között találjuk Héjjast, Prónayt, Pröhle Vilmost,¹⁹ Boross századost, Dánér Bélát, Hegedüs Györgyöt, Hir Györgyöt, Pékár Gyulát,²⁰ Gömbös Gyulát.

A tett végrehajtásával a már említettekén kívül valami gróf Tiquelmont de Belmont nevű, Angliából származott magyar kalandor, egyébként úrlovás, Balázs Ignác tüzér őrmester, mint robbantó, s Égető (Szedlák) Károly volt aktív főhadnagy voltak megbízva.

Huszonnégy órai vallatás után – mondja a sziguranca – az elfogottak teljes beismerő vallomást lettek. És most jön a szenzáció: Szedlákot, aki időközben Bukarestbe, majd autón Nagyváradon át Kolozsvárra utazott, letartóztatták. Több mint 360.000 leit találtak nála, melyet az „ÉME” titkársága bocsátott rendelkezésére. Thu-

¹⁹ Pröhle Vilmos (1876–1946) orientalista, egyetemi tanár, nacionalista politikus, 1920–1922-ig egységespárti nemzetgyűlési képviselő, az Etelközi Szövetség egyik alapítója, a MOVE, az ÉME és a Magyar Tudományos Fajvédő Társaság vezetőségi tagja, a korszak ismert antiszemita-irredenta politikusa és közéleti személyisége.

²⁰ Pékár Gyula (1866–1937) jogász, író, nemzetgyűlési képviselő, jobboldali politikus, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, 1919-ben a Friedrich-kormányban tárcanélküli miniszter, 1919–1921 között vallás- és közoktatásügyi államtitkár, a Turáni Társaság tagja, a lengyel–magyar kapcsolatok ápolását célul kitűző Magyar Miczkiewicz Társaság tagja.

róczynál 100.000 leit találtak, lejnek vallomása szerint Hir György 10 millió koronát ajánlott föl a célra.

Az erdélyi sajtó sem hiszi el a rémmesét

A kolozsvári Ellenzék szeptember 7-i száma a többi között a következőképp kommentálja az állítólagos merénylet tervet: – Az ügy minden bizonnyal csak a Viitorul beállításában tragikus komolyságú. Mi magunk ítélnénk és kárhoznánk a leghatározottabban az ily esztelen és gonosz tervet, ha a hír komolyságában hinni lehetne. De ez annyira örült és fantasztikus, hogy csak a legnagyobb kétkedéssel fogadhatjuk. Ugyanez a lap szeptember 8-iki számában ismerteti a nyomozás további adatait és ezt azzal fejezi be, hogy: „Mindezeket elmondva pedig fönntartjuk azt a nézetünket, hogy az egész ügyet mérgestül, pokolgépestül és ekirazitostul együtt nem tudjuk komolyan venni.”

A *Brassói Lapok* szeptember 7-i száma a következőképpen kommentálja a bukaresti tudósítást: Nincs alkalmunk közvetlenül ellenőrizni a szenzációs hír valóságát. Bizonyos időközökben már gyakran bukkantak föl váratlanul összeesküvések és merényletek tervei, tömeges letartóztatások és üldözések történnék, de a végén ezek a szenzációk nagyon kicsiny esetekké zsugorodtak össze. Nem tudjuk, nem-e ez a mostani merénylettervnek is a jellege.

Nem tudjuk, nem akarjuk elhinni, hogy e borzalmas merénylet terve igaz volna. Nem tudjuk, nem akarjuk elhinni.

A *Magyarország*²¹ cikke, 1923. július 9., p. 3.

**A nemzetgyűlés elé kerülnek
a Kettőskereszt Vérszövetség titkai?
Egységspárti képviselő készül
Igységspártli képviselő készül interpellálni róluk,
a „Nemzeti Múltunk”-ról és a Kovács testvérekről
Ha a bűnügyi eljárás gyorsan végéhez ér,
elmarad az interpelláció**

²¹ A *Magyarország* az első este megjelenő politikai napilap volt. 1893-ban alapították az országos függetlenségi és 48-as párt Ugron Gábor vezetése alatt álló részének tagjai. Első tulajdonosa és felelős szerkesztője Holló Lajos országgyűlési képviselő, helyettes szerkesztője Inczédi László, kiadóhivatali igazgatója pedig Sümegi Vilmos volt. 1899-ben Holló Lajos a főszerkesztői állást foglalta el, Lovászy Márton lett a lap felelős szerkesztője. 1910 után az újság Károlyi Mihály politikai baloldaliságának képviselője lett, 1914-ben a lapot irányító szerkesztőbizottságban maga Károlyi Mihály gróf is helyet kapott. 1914 után az Országos Hírlapkiadó Vállalat részvénytársaság kiadásában jelent meg, főszerkesztője Lovászy Márton, felelős szerkesztője Szakács Andor lett. A lap programja Magyarország teljes állami függetlensége s a nemzeti demokrata állam kiépítése volt. A Magyarországnak számos kiváló munkatársa volt, közülük is kiemelkedett Bartha Miklós vezérpublicista, aki ennek a lapnak a hasábjain pendítette meg elsőnek az ellenzék egyesülése, a »koalíció« eszméjét. Vezető szerepet játszott a Magyarország számos ellenzéki akcióban. 1914 után az egyesült függetlenségi és 48-as párt orgánuma lett. 1917 után az Est-konzern tulajdonába került a lap. A két világháború közötti időszak hazai hírlapkiadásának legjelentősebb vállalata ezzel reggeli (*Pesti Napló*), kora délutáni (*Az Est*) és esti (*Magyarország*) megjelenésű napilapokat is működtetett. Az egymást kiegészítő sajtótermékek a bulvársajtó részei voltak, de a legfrissebb hírek, interjúk mellett kiadtak komoly irodalmat is. *Az Est* volt a zászlóshajó a maga többszázézes példányszámával, de a Magyarország is elérte a 40-50 ezres példányszámot. A Tanácsköztársaság alatt – a többi polgári sajtótermékhez hasonlóan – a Magyarország megjelenése is szünetelt. 1939-ben az Est-konzernt erőszakkal államosították, így a kormány tulajdonába került a *Magyarország* is.

(*A Magyarország tudósítójától.*) Egységspárti körökből kapott értesülésünk szerint erre a hétre érdekes interpelláció készült a Kovács testvérek bűnügyével kapcsolatosan. Az interpellációt a miniszterelnök környezetéhez tartozó egységspárti képviselő akarta elmondani, aki azok közé tartozik, akik a Gömböscsoporttal szemben a helyzet sürgős tisztázását követelik. Ez a képviselő az ellenzéki vezér politikusokkal is érintkezett és megszerezte mindazokat az adatokat, amelyek interpellációjának anyagához szükségesek. A szerdai interpellációs napra készült ez az ellenzéki körkőben különösen nagy érdeklődéssel várt felszólalás, amely meg akarta világítani a Kovács-ügy összes, még homályban lévő részleteit.

Az interpelláció anyaga ugyanis kiterjeszkedett volna mindazokra a kérdésekre, amelyeket Rassay Károly az indemintás²² vitája alkalmával elmondott beszédében csak futólagosán érintett. Közben azonban, mielőtt még az interpellációt az egységspárti képviselő bejegyezte volna, értesítést kapott, hogy Fábián Béla²³

²² indemintás = az országgyűlés által megszavazott törvény, amely felhatalmazza a kormányt, hogy egy meghatározott időpontig, de legkésőbb az új költségvetési törvény hatálybalépéséig az állam pénzügyeit az előző évi költségvetés szerint intézze.

²³ Fábián Béla (1889–1966) ügyvéd, politikus, publicista. Tanulmányait a bécsi és budapesti egyetemen végezte. Ügyvédjelöltként Vázsonyi Vilmos titkára volt. 1915-ben bevonult katonának, de hamarosan hadifogságba esett. A Tanácsköztársaság idején antikommunista magatartása miatt letartóztatták. 1920–22-ben a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. Nagy szerepet játszott a Nemzeti Demokrata Pártban. 1922-től 1939-ig képviselő a Nemzeti Demokrata Pártban, illetve az Egyesült Szabadelvű és Demokrata Ellenzék programjával. 1920-tól önálló ügyvéd, emellett publicisztikai és irodalmi tevékenységet is kifejtett. Műveiben szélsőségesen keveredtek a polgári demokrata és liberális nézetek az éles kommunista- és szovjetellenességgel. A parlamentben számos alkalommal felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak tevékenysége és az antiszemitizmus ellen (lásd a 12. sz. számú dokumentumot) 1934-ben fellépett a Szovjetunió diplomáciai elismerése ellen. A német megszállás idején letartóztatták és koncentrációs táborba hurcolták. Nem tért vissza Magyarországrára. Az USA-ban telepedett le, ahol a jobboldali magyar emigráció egyik vezéralakja lett. 1966-ban hunyt el.

fog ebben a kérdésben felszólalni. Közölték a képviselővel azt is, hogy Fábián Béla interpellációjára a kormány részéről válaszolnak. Erre az illető egységspárti képviselő egyelőre várakozó álláspontra helyezkedett, és felszólalását elhalasztotta, hogy bevárja a miniszterelnök által kilátásba helyezett érélyes intézkedéseket.

A Kovács testvérek ügyének kiderülése előtt ugyanis, mint már ismeretes, Vázsonyi Vilmos és Rassay Károly jelentek meg Bethlen István gróf miniszterelnöknél és feltárták előtte, hogy milyen szétágazó és szövevényes bűnügyei állanak szemben. Ismertették a miniszterelnök előtt a készülő merényleteket és kérték a legsürgősebb rendszabályokat. A miniszterelnök a tárgyalások során a következő meglepő kérdéssel fordult Rassay Ráolyhoz: – Ismered a Kettőskereszt Vérszövetséget? Rassay meglepetve válaszolt: – Csodálkozom, kegyelmes uram, hogy éppen tőlem kérdezed ezt. Miért nem fordulsz országos főkapitányodhoz, aki minden bizonnyal jobban van informálva a Kettőskereszt Vérszövetségről, mint én?

A miniszterelnök ezután csakugyan részletesen informálódott a Kettőskereszt Vérszövetségről, annak működéséről és céljairól és kijelentette, hogy a kapott adatok birtokában tisztázni fogja ennek a titkos szervezetnek az ügyét.

Az az egységspárti képviselő, aki ebben az ügyben, különösen pedig a Kettőskereszt Vérszövetség ügyében a képviselőházban interpellálni akar, azért helyezkedett várakozó álláspontra, mert a miniszterelnök az ellenzéki vezérpolitikusoknak kijelentette, hogy a Kovács testvéreknek az ügyét a leggyorsabban főtárgyalásra fogja vitetni. Amennyiben bármilyen módon az ügynek elposványosítása, vagy elhúzódása volna tapasztalható, az említett interpelláció a parlamentben az egységspárti képviselő részéről feltétlenül el fog hangzani. Ebben az interpellációban követelni fogja, hogy sürgősen tisztáztassanak a háttérben lévő részletek, és fel fogja tární nemcsak a Kovács testvérek ügyét, hanem a Kettőskereszt Vérszövetségnek minden titkos anyagát, amely már az interpellálni készülő képviselő birtokában van.

A miniszterelnöknek az ellenzéki politikusokkal folytatott tárgyalásai során Bethlen kijelentette az ellenzékieknek, hogy a

nyomozás kizárólagos vezetésével Marinovich Jenő²⁴ budapesti főkapitányt bízta meg, aki attól a pillanattól kezdve, amikor az ellenzéki képviselők közbelépése megtörtént, Pintér Ernő rendőrtanáccsossal együtt folytatta a nyomozást. Amennyiben a miniszterelnök által kilátásba helyezett energikus eljárást nem folytatnák le sürgősen, illetve az ügyészségnek vádirata rövidebb idő alatt nem kerülne nyilvánosságra, az egységes pártnak az a csoportja, amelynek vezető tagja készült az említett interpellációt elmondani, megbízható forrásból szerzett értesülésünk szerint.

Felmerült ugyanis a nyomozás során az, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Társasága által foganatosított gyűjtések voltaképpen nem ennek a társaságnak céljait szolgálták, hanem az eddig még háttérben lévő titkos szervezetek céljait, amely titkos szervezetről a miniszterelnök az ellenzéki politikusoknál érdeklődött.

Ennek a szervezetnek – amelyet Rassay Károly parlamenti beszédében, mint Kettőskereszt Vérszövetség szervezetet jelölt meg – a vezetőségében előkelő férfiak foglalnak helyet. Úgy értesültünk, hogy benne vannak magas állású tisztviselők is. Innen magyarázzák ellenzéki körökben azt is, hogy a Kovács testvérek ügyében bizonyos oldalról támogatás jelentkezett és innen eredhet a támogatása az egész gyűjtési akciónak. Innen magyarázzák a hatósági pecsétet a Kovács testvérek gyűjtőívén. A Kettős Kereszt Szövetség útján történhetett meg az is, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaságnak fővédnökségét a félrevezetett József Ferenc főherceg,²⁵ nem pedig mint a lapok tévesen írták, József főherceg²⁶ elvállalta.

²⁴ Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőri vezető, 1921–1928 között a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitánya.

²⁵ Habsburg–Lotaringiai József Ferenc (1895–1957) főherceg, József Ágost főherceg fia, a Habsburg család magyar ágának tagja, József nádor dédunokája, katonatiszt, a felsőház tagja. A második világháborúban részt vett a felvidék visszafoglalásában, majd 1945-ben nyugati emigrációba távozott. 1957-ben hunyt el Portugáliában.

²⁶ Habsburg–Lotaringiai József Ágost (1872–1962) főherceg, a Habsburg család magyar ágának tagja, József nádor unokája, a Horthy-korszak aktív politikusa, a felsőház tagja, 1936-tól a Magyar Tudományos Akadémia

A főhercegék hír szerint azután a minisztériumban érdeklődtek, vajon a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság milyen célzattal alakult. Az onnan érkezett megnyugtató válasz után fogadta el a főherceg a védnökséget. Természetesen még homályban maradt az a körülmény, vajon az illető minisztériumban milyen információ alapján adtak véleményt a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaságról, amelynek alapján a főherceg a védnökséget elfogadta.

A kérdéseknek ezek az újabb részletei, mint előrelátható, izgalmakat válthatnak még ki a parlamentben. Nagyon sok függ természetesen attól, hogy a miniszterelnök és az igazságügy minisztérium miképpen fognak tudni erélyes kézzel belenyúlni ebbe a darázsfészekbe.

8.

*Az Est*²⁷ cikke, 1923. október 1., p. 1.

Mi lesz a konzekvencia? Írta: Rassay Károly

elnöke. A nyilas hatalomátvétel után katonatisztként hűséget esküdött Szálasinak, majd 1944 végén az Egyesült Államokba menekült. 1962-ben, németországi emigrációban hunyt el.

²⁷ *Az Est* az akkori magyar sajtóélet egyik legnagyobb vállalkozása volt. Tulajdonosa és főszerkesztője, Miklós Andor előzőleg a Pesti Napló közgazdasági rovatvezetőjeként működött, de 1910-ben a laptulajdonos, Surányi József elbocsátotta. Ekkor saját újságot indított, megteremtve ezzel a következő 20–25 év legsikeresebb napilapját. Az újság délben vagy kora délután jelent meg és még aznap ott volt a vidéki városokban is. *Az Est* igazi bulvárlap volt. Ez nem csak az utcán, körutakon való árusítást, hanem elsősorban a régi újságsablonok kerülését, új stílus meghonosítását jelentette. Lapja ötletekben, tartalomban, nyomdai kiállításban egész sor újítást vitt a napisajtóba. Hangja merész volt, felfogása haladó szellemű, de független a politikai pártoktól. Sikeresen igyekezett a szélesebb olvasóközönség igényének megfelelni és maga is alakítani azt. A rövid, egyhasábos *Az Est*-vezércikkek az olvasók nagy tömegeinek nézeteire voltak jelentős hatással. A lap egyik fő erőssége a megbízható hírszolgálat volt. Kiterjedt tudósítói hálózatot, jó képességű újságírókat, rámenős riportereket foglalkoztatott. Az első évek munkatársa, Fényes László visszaéléseket feltáró (vagy csak sejtető) riportjaival tűnt ki. Külpolitikai, külföldi témákkal Kéri Pál, Adorján Andor, Pásztor Árpád jelentkezett. Az első világháború alatt a külföldi sajtó

Méltóztatnak még emlékezni a vészes csatakiáltásokra? „Ne bántsa a független magyar bíróságot.” „Hogy meri kritizálni a magyar bíróság ítéletét? „Nem tűrjük ezt a destrukciót.” Es így tovább.

Évekig hallottuk ezeket a kiáltásokat a kormány padjairól csak úgy, mint a háta mögött ülő táborból. Sőt a háborgók segítőtársakat kaptak az ellenzékbe vonult elvbarátjaiktól is, valahányszor a nemzetgyűlés termében hangot mert adni valaki az elnyomott közvélemény aggodalmának, elkeseredésének, amely egy-egy politikával fertőzött bírósági tárgyalás vagy ítélet nyomában keletkezett, és ma a belügyminiszter úr egyáltalán nem feszélyezve magát, súlyos bírálathoz részesíti a csongrádi merénylet ügyében ítélkező bíróságot. Még a szavakban sem nagyon óvatos. Egyformán elítéli a tárgyalás vezetését, az ítélet indokolását, sőt még a

*Az Est*et idézte a leggyakrabban, a háború idején a lap elérte a félmillió példányszámot. A Tanácsköztársaság idején a többi polgári újsággal együtt betiltották, majd a bukás után újraindult. Ekkor szélsőjobboldali hadjárat kezdődött ellene, mert a lapot a forradalom egyik előkészítőjének tartották. A szerkesztőség a mérséklet politikáját követte és igyekezett simulékonyan alkalmazkodni az idők változásához. A szélsőjobbról jövő támadás az elvek nélküli alkalmazkodás, a köpönyegforgatás jelképévé festették át portréját, holott valószínűleg Móríc Zsigmond értette és fogalmazta meg a lényegét: „Miklós soha nem hazudott. Soha nem hallottam tőle, hogy mást kell írni, mint ami az igazság. Csak az adagolásra vigyázott. Szerkesztő volt: a legnagyobb szerkesztő zseni, akit valaha is ismernem adatott.” Miklós Andor végrendeletében színésznő-feleségére hagyta vállalkozásait. Halála (1933) után Gombaszögi Frida visszavonult a színpadtól és átvette *Az Est* Lapok cég irányítását. *Az Est* felelős szerkesztője Salusinszky Imre lett, a lap irányításában még Vadnai Béla és Seres László jutott jelentős szerephez. *Az Est* főnállásának huszonötödik évfordulóját 1935-ben ünnepelték. Ekkor példányszáma naponta 150 000 volt; 365 ember dolgozott szerkesztőségében, kiadóhivatalában és nyomdájában; terjesztésével 6100 alkalmazott foglalkozott. 1939-ben a vállalatot az állam elvette, és a *Pesti Naplót* az év végén megszüntették. *Az Est* ezen a címen 1939. november 17-én jelent meg utoljára. A szerkesztőség *Pest* címmel, de teljesen megváltozott tartalommal folytatta a lap kiadását. Felelős szerkesztője Bakos Ákos, felelős kiadója Paizs Ödön volt, akik már *Az Est* utolsó néhány évében is jegyezték a lapot. A *Pest* 1944. december 15-ig jelent meg, akkor rendeletileg szüntették meg szinte az összes budapesti lappal együtt.

bírói mérlegelést is, amellyel a bíróság az egyes tanúk vallomását elbírálta.

Mi pedig csodálkozva nézünk körül, vajon nem álmódunk-e? Ugyanaz a belügyminiszter, aki elvbarátai kórusával sokszor a legterrorisztikusabb fellépéssel éveken keresztül minden kritikát visszautasított a nemzetgyűlés termében a bírói ítéletekkel szemben, ma odaáll, és már nemcsak bírál, hanem garanciákat követel a bírói tárgyalás, a bírói indokolás, sőt a bírói mérlegelést illetően is. Hová lettek az alkotmányjogi aggodalmak? Hová lettek a puffogó frázisok? Máról holnapra megváltozott a világ. Ami még tegnap bűn és destrukció volt a nemzetgyűlés tagjaitól, akiknek végre mégis csak hivatásuk, joguk és kötelességük, hogy az állami élet minden vonatkozásaiban, tehát az igazságszolgáltatás területén is ellenőrizzék a törvény betartását, ma már államférfiúi tett a belügyminiszter úr fellépésében. Ami még tegnap nem volt szabad a szuverén nemzetgyűlés tagjainak, ma egyszerre szabad lett a végrehajtóhatalom képviselőjének.

Pedig milyen nagy különbség van az elmúlt idők szomorú emlékü egyes ítéletei és a csongrádi ítélet között. Azok alig leplezték, hogy bizonyos politikai irányokkal szemben a gyűlölet, másokkal a megértés, az elnézés, sőt, nem egyszer a felmagasztalás álláspontjára helyezkedtek, míg a csongrádi ítéletben a bírói pártatlanságot megcsúfoló szembeszökő jelenségeket alig lehet fölfedezni. A szolnoki bírói tárgyalás vezetése lehetett szétfolyó, a mérlegelés egyoldalúan rigorózus, az ítélet téves. Ezt el fogja dönteni a felső bíróság, meg fogja ítélni az elfogulatlan jogászi kritika.

De hogy ez az ítélet nem hozta el az igazság diadalát, azt a belügyminiszter úr ne a bíróságon reklamálja.

Nézzon körül a saját területén.

Nézze meg a nyomozást, amelyet a csongrádi és éveken keresztül minden politikai vonatkozású bűnügyben folytattak az alája rendelt rendőri hatóságok. Vajon elmondhatja-e nyugodt lélekkel, hogy ezekben a politikai ügyekben mindenkor csak a személyekre és kormányzati érdekre tekintet nélküli igazságkere-

sés volt a döntő szempont? Vajon a förtelmes csongrádi bűnügyben is nem találta-e szemben magát a rendőri nyomozás a múltak vissza-visszajáró szellemével, az alföldi brigáddal, a Kettős-kereszt Vérszövetséggel, a hatóságilag támogatott ébredő szervezkedésekkel?²⁸ Vajon nem kellett-e a nyomozó hatóságoknak, mint évek óta annyiszor, itt is visszalépni bizonyos bezárt ajtók, bizonyos hivatalosan letagadott, de mindenki által ismert összeköttetések elől? Es ha így van, mint ahogy így van, vajon lehet-e csodálni, hogy a nyomozás félmunkát eredményez, ajtókat hagy nyitva, amelyiken a bűnös elmenekül, a vádlottak kísétálhatnak, a védelem meg szervezkedhetik.

Az igazságszolgáltatás eredményének biztosítéka a pártatlan, feladata magaslatán álló, csak az igazságot kereső, a törvény sértetlenségéért lelkesedő, a bűnt megtorolni akaró rendőri igazgatás. De ahol olyan szellem van, amely a legsötétebb bűntények aktáit évekig hagyja heverni a porban, ahol a Kovács testvérek a rendőrség vezetőinek intim munkatársai, ott a rendőri nyomozás csak bátortalan, hitele kétséges, és az arra épült ítélkezés bizonytalan lehet.

Itt tessék orvoslást keresni.

A bírósággal szemben nekünk csak egy követelésünk van, hogy az igazság fenntartás nélküli szolgálja legyen. Az államérdek megvédése ezen túlmenőleg nem a bírói hatóságok, hanem a felelős kományok feladata. A politikai szenvedélyektől magukat függetleníteni nem tudó egyes bírói közegek után most a hatalom és az államérdek címén akarják illuzóriussá tenni a bírói függetlenséget. Ez az, ami ellen fel kell emelni a szavunkat. A belügyi és igazságügyminiszter uraknak igenis van kötelességük azon a téren, hogy az igazságszolgáltatás visszaadassék az állam alapzatául. Tessék kidobni a politikai szempontokat úgy az igazságszolgáltatás, mint a rendőri igazgatás területéről. És még egyet: szabadít-

²⁸ Rassay Károly itt feltehetőleg nem téved, amikor arra utal, hogy a korabeli magyar paramilitáris szervezetek, így az Alföldi Brigád, az ÉME (és annak nemzetvédelmi milíciái), illetve a KKV Sz között igen szoros átfedés van.

sák meg végre a rendőri és az igazságügyi igazgatás hatóságait egyaránt azoktól az elemektől, akik sokkal mélyebben kompromittálták magukat az elmúlt idők politikai játékaiban, mintsem garanciákat adhatnának nekünk az igazságszolgáltatás pártatlanságát illetőleg a jövőre. De hogy egyfelől a kormány minden aggodalom nélkül elkönnyvelje éveken keresztül magának a neki kellemes, hatalmi érdekeit szolgáló ítéleteket, rendőri tényeket és mulasztásokat, másfelől egy ránézve kellemetlen, a saját rendszerének bűneit felfedő ítélet nyomán az igazságszolgáltatás függetlensége ellen indítson hadjáratot, ezt az állam legfőbb érdekeinek veszélyeztetése nélkül tétlenül nem nézhetjük.

A csongrádi ítélet felfedte a világ előtt is azt, amit mindenki érzett és tudott, hogy a magyar rendőrigazgatás politikai vonatkozású ügyekben nem áll azon a magaslaton, amelyen állania kellene. De ennek a ténynek konzekvenciája csak a felelős politikai tényezők, és nem a bírói függetlenség bukása lehet.

9.

A *Népszava*²⁹ cikke, 1924. január 12., p. 6.

²⁹ A *Népszava* nagy múltú magyar baloldali politikai napilap. Eredetileg a Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP), majd 1948-tól a szakszervezetek lapja volt. A *Népszava* első változata 1877 májusában indult Budapesten. A lap sokáig csak hetente egyszer majd háromszor jelent meg. 1905. április 1-jén került utcára a véglegesen napilappá alakított *Népszava* első száma. A lap 1910-re meghaladta a harmincezres példányszámot. „Nem lesz addig nyugalom Magyarországon, amíg az általános, egyenlő, titkos választójogot törvénybe nem iktatják!” – hirdette az I. világháború kitörése idején az újság. 1914. július 26-án egész oldalas szalagcím hirdette: „Nem akarunk háborút!”. 1916–17-ben a kormány már sűrűn élt cenzurális jogával: például az I. Ferenc József halálát hírül adó számból a címsoron kívül mindent töröltek. A harmadik oldalon sem maradt más, mint az elhunyt király életrajza. Az oroszországi szocialista forradalmi eseményeket a békeváro polgári sajtó is üdvözölte. A Szociáldemokrata Párt százezres városligeti béketüntetésének határozata leszögezte: „Mi mindannyian, akik itt összegyűltünk, s az egész dolgozó Magyarország el vagyunk határozva arra, hogy az orosz forradalmárokat a béke megszerzésére irányuló hősi harcukban

**A csongrádi bombától a Kettőskereszt Vérszövetségig
Héjjas Iván Alföldi Brigádjának teljes programja
Katonai gyakorlatok csendőrségi fegyverekkel
A Kettőskereszt Vérszövetséggel való rokonság
Hogyan készültek a brigáduralom megteremtésére?
A szentesi nyomozás újabb részletei**

Az Alföldi Brigád szervezetének és működésének földerítésére megindított újabb nyomozás a csongrádi bombamerénylettel kap-

támogatni fogjuk...” A *Népszava* a Tanácsköztársaság kikiáltásától kezdve a Magyarországi Szocialista Párt reggeli lapjaként jelent meg. Egymás után közölte a kommunista vezetők cikkeit, több évtizedes ellenzéki hagyományral a háta mögött kormánypárti orgánummá lett. A Tanácsköztársaság bukása után leleplező cikkeket közölt a fehérterror kegyetlenkedéseiről, ezért 1919. december 7-én szétverték a lap szerkesztőségét és nyomdáját, 1920-ban Somogyi Béla főszerkesztőt és Bacsó Bélát pedig meggyilkolták. 1921. április 29. és május 5. között megjelenését betiltották, november 30-án a belügyminiszter megvonta a laptól az utcai árusítás jogát, valamint sajtópereket indítottak a lap ellen izgatás és kormányzósértés vádjával. A két világháború közötti két évtizedben nehéz korszakokat élt át az újság. 1927-ben 320 sajtóper indult ellene, 1932-ben pedig a belügyminiszter ismét betiltotta. A II. világháború alatt Szakasits Árpád (1939–44) vezetésével a lap megalkuvások közepette harcolt a munkások érdekeiért, élet- és munkaviszonyaik javításáért. Ismeretterjesztő, ízlés-, jellem- és tudatformáló tevékenysége gyakran a hatalom tilalmaiba ütközött. A népszavások törzshelyén rendszeresen megfordultak a szellemi élet kiválóságai. Faludy György költő 1946 és 1950 között a *Népszava* irodalmi szerkesztője volt, 1934-ben *Óda a magyar nyelvhez* című versét publikálta először az újságba. Az újság a nemzeti demokratikus erők együttműködésének, a nemzeti függetlenség és a népszabadság gondolatának szentelte hasábjait, melyeken a kommunistákon kívül megszólaltak a különböző antifasiszta irányzatok képviselői, köztük Bajcsy-Zsilinszky Endre, Szakasits Árpád, Móricz Zsigmond, Szekfü Gyula, Darvas József, szociáldemokrata és kisgazdapárti vezetők, valamint haladó polgári írók és újságírók. 1944. március 19-én jelent meg utoljára a *Népszava* és csak 1945. február 18-án indult újra a Szociáldemokrata Párt központi lapjaként, Szakasits vezetésével, akit Horváth Zoltán követett 1949-ig. Az államosításokat követően 1948-tól a *Népszava* a szakszervezetek lapja lett.

csolatban ismét olyan adatokat tárt föl, amelyek stílusos háttérét adják az „újjáébredés” óta folyó „fajvédelmi” politikának. Most már tisztán áll a közvélemény előtt, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádja hogyan készül föltámasztani és folytatni az orgoványi, izsáki, siófoki gyilkos napokat, hogyan akarta megint a többszörös gyilkos brigádjával vérbe borítani, fölforgatni az országot. A kecskeméti brigádvezér parancsnoksága alatt szervezett újabb fehér terroriszövetség folytatása és újabb kreációja volt annak a terrorista szervezetnek, amely annak idején gyilkolt, fosztogatott, rabolt „nemzeti” jelszavak cégére alatt. Főparancsnokságuk, parancsnokságuk, szolgálati szabályzatuk volt ezeknek az ébredő banditáknak, akik fegyveres csapatokkal akartak a főváros ellen vonulni, hogy megteremtsék a fehér diktatúrát. A vezérük ki lett volna más, mint Héjjas Iván, a kecskeméti, orgoványi, lajosmizsei, izsáki és ki tudja hány és hányszoros gyilkosságok fölbujtója és szellemi irányítója?

Azt is megállapították, hogy az Alföldi Brigád szoros összeköttetésben állott és együtt dolgozott az úgynevezett „Kettős-kereszt Vérszövetség”-gel, amelynek szintén „hervadhatatlan érdemei” vannak a „fajvédelmi” politika megteremtésében. A kép mind szélesebben és sötétebben bontakozik ki, amely mögött fölvigyorog a kurzus ijesztő ábrázata. Kórkép ez, amelyről már kezd oszlani a homály, amely mögött négy esztendő véres rémségei, borzalmi húzódnak meg...

A szentesi brigád

Pénteken délután a csongrádi bombamerénylet és az Alföldi Brigád nyomozásának vezetői Szegeden tanácskozást tartottak, amelyen véglegesen megszövegezték a másodszor megindított rendőri nyomozás jegyzőkönyvét. Pénteken véglegesen tisztázták Kiss Jenő Gábor³⁰ szerepét az Alföldi Brigád megszervezésében. Megállapították, hogy az Alföldi Brigád szervezését a múlt év novemberében kezdte meg Héjjas Iván és ennek a szervezetnek egyik

³⁰ Helyesen: Kiss Gábor Jenő.

főexponense volt Kiss Jenő Gábor, aki gyakran járt Kecskemétre Héjjas Ivánhoz utasításokért, valamint a budapesti főparancsnoksághoz. A csongrádi mozgalmat is eleinte Kiss Jenő Gábor irányította, és csak később vált külön a két csoport. Az Alföldi Brigádba beszervezett emberekkel esküt tettek, és teljesen katonai alapon történt a beosztásuk. A brigád tagjai üléseket tartottak, térképeket készítettek és katonai gyakorlatokat tartottak. Mindezekre az utasítást Héjjas Ivántól és a budapesti központi parancsnokságtól kapták. 1923. december végén a csongrádiak értesítést kaptak Héjjas Ivántól, hogy december 2-án éjszaka az Alföldi Brigád megkapja a fölszerelést és a fegyvereket. Erre a társaság kivonult a határba, és várták a fegyverszállmány megérkezését, ami azonban elmaradt. Ehelyett levelet kaptak Héjjas Ivántól, amelyben értesíti őket, hogy dolgozzanak tovább, a fegyvereket néhány nap múlva megkapják. Megállapították azt is, hogy Kiss Jenő Gábor Szentesen az ébredő brigád tagjaival fegyveres gyakorlatokat is tartott. Erre a célra a fegyvereket a szentesi csendőrségtől kapta.

Kiss lakásán megtalálták Csongrád megye térképét, amelyen az Alföldi Brigád szervezetének kerületi beosztása volt feltüntetve.

A „Kettős Vérszövetség”

Kissnél találtak egy jegyzőkönyvet, amely titkosírással volt írva. Eleinte nem volt hajlandó semmit sem elárulni erről a jegyzőkönyvről, Lebuer gyógyszerész és a többi gyanúsítottak vallomása alapján azonban rövidesen kiderült, hogy miről volt szó. A jegyzőkönyvön is többször fordult elő a „K. K. V.” jelzés, és a gyanúsítottak is gyakran emlegették a „K. K. V.”-t. Megállapították, hogy az úgynevezett Kettőskereszt Vérszövetségről volt szó, amely már több ízben szerepelt a különböző bombamerényletek, atrocitások, államcsínyek és hasonló „fajvédelmi” akciók alkalmával. Pénteken a nyomozó hatóságok megállapították, hogy Nagy János volt főhadnagy, a szentesi ébredők titkára és az ottani nemzeti munkavédelmi osztag parancsnoka volt Kiss Jenő Gábornak a segítőtársa a szervezkedésben. A kihallgatások alkalmával

szóba került a Kettőskereszt Vérszövetséggel kapcsolatban Tilrice ezredes is, akinek szintén tevékeny része volt az Alföldi Brigád szervezésében. Pénteken tisztázták azt is, hogy miképpen jutott Kiss Jenő Gábor a szentesi brigád katonai gyakorlatánál használt csendőrégi fegyverekhez. Eszerint a fegyvereket Purger József csendőr tiszthelyettes közbenjárására adta ki a szentesi csendőrség az Alföldi Brigádnak. Purger csendőrtiszthelyettes egyébként szintén tevékeny részt vett az Alföldi Brigád megszervezésében és a „Kettőskereszt Vérszövetség” működésében.

Pénteken délután Sághy Jánost, Héjjas csongrádi szolgálatvezetőjét is átszállították a rendőrségről a szegedi törvényszék fogházába, és kihirdették előtte a letartóztatást.

Rendőri jelentés az Alföldi Brigádról

A szegedi rendőrség az Alföldi Brigád szervezkedésére vonatkozóan a következő jelentést adta ki: „A szervezkedést Héjjas Iván és környezete irányította. A Brigádnak egyedüli célja államcsíny elkövetése volt. A Brigád szervezkedése Csongrád környékén teljesen befejeződött és a készenálló osztagok várták a fővárosból a jeladást, amikor megkezdték volna forradalmukat. Kikiáltották volna az Alföldi Brigád katonai diktatúráját, amelynek vezére Héjjas Iván lett volna. Fegyveres csapatok bevonultak volna a fővárosba, hogy átvegyék a hatalmat, és elkeressék a mai kormányt, és a fajvédő kabinetet jelentették volna ki a hatalom birtokosának. Azonnal hozzáfogtak volna programjuk megvalósításához és teljes szigorral, Héjjas Iván főparancsnok vezetésével, ha szükségesnek látják, fegyveres segédlettel a társadalom átalakítására megtették volna a szükséges intézkedéseket. A Brigádnak kész miniszteri listája volt, és minden tárcát fajvédő képviselőkkel töltöttek volna be. Szó volt arról is, hogy a főparancsnok átveszi a hadügyminiszteri tárcát. A katonai diktatúra nem ismerte volna el a magyar parlamentet sem, letartóztattak volna minden ellenzéki képviselőt, és már gyökerében fojtottak volna el minden esetleges megmozdulást. Héjjas Iván korlátlan ura lett volna az országnak.

A szembesítéskor kiderült, hogy az Alföldi Brigád már régen készülődőtt.”

A csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban kiderített tények – amint a rendőrségen mondják – szükségessé tették, hogy Héjjas Ivánt megint kihallgassák. Ebből a célból megidézik a főkapitány-ságra.

10.

Az Est cikke, 1924. december 28., p. 7.

**Lezárult a bombamerényletek korszaka
A nyomozások eredménytelenségét hosszú ideig a bandák
fegyelme és szervezettsége okozta
Az irreguláris titkos alakulatokat sokáig a vezetők elvakult
protekcíója védelmezte
Az államhatalom ma már minden tekintetben
biztosítja a rendet**

Az Est tudósítójától

A nagy törvényszéki tárgyalások véget értek. A bombavető és egyéb bűnözők felett a bíróság meghozta ítéletét, ezzel reméljük, hogy lezárjuk azt a szomorú korszakot, amelyet az erőszak, a bomba és az ólmosbot uralma jellemzett a magyar történelemben. *Az Est* munkatársa illetékes helyen érdeklődött az iránt, hogy mennyiben tekinthetők végleg konszolidáltaknak a belső rendészeti viszonyok, mennyiben közelítik meg ezen a téren a békeviszonyokat. Legilletékesebb helyen *Az Est* munkatársának a következőket mondták: alig két esztendővel ezelőtt még derekán voltunk annak a korszaknak, amelyet a bombamerényletek korszakának nevezhetünk. Ekkor történt az erzsébetvárosi merénylet, utána a Miklós Andor és Rassay Károly ellen tervezett bombamerényletek, majd a francia követség elleni bombás akció, végül a csongrádi merénylet. Mindezek a merényletek most már ki vannak nyomozva, a tettesek, illetve a gyanúsítottak bíráik előtt áll-

nak. Remélhetőleg ezzel örökre lejárt Magyarországon a bombamerényletek korszaka. Csak aki a nyomozás izgalmait ismeri és tudja, milyen ravaszul volt a bombavetők társasága megszerveve, csak az lehet tisztában azzal, hogy milyen emberfeletti munkát végzett a belügyi kormányzat és a rendőrség, milyen elkeseredett küzdelmeket kellett folytatniuk, amíg apró kis nyomocskákból elindulva össze tudták szedni a szervezet egész képét, és le tudták leplezni a társaságát olyan formában, hogy a bűnösök beismerésén felül objektív bizonyítékok is állották rendelkezésre. Akik annak idején annak a körülménynek, hogy a nyomozás hosszú ideig eredménytelen volt, mindenféle gyanúsítást akartak háttérül festeni, most utólag, amikor a Márffy-féle tárgyaláson a nyilvánosság előtt is lelepleződött, hogy milyen szigorú fegyelem és titoktartás mellett működött Máffy bandája, kénytelenek lesznek belátni, hogy a hosszú és nehéz nyomozás sikertelensége a társaság fegyelmeinek és szervezetségének számlájára írható.

Annál nagyobb a rendőrség érdme, hogy ez akadályok ellenére is sikerült a tetteseket kinyomozni. Más szempontból figyelembe kell venni, hogy körülbelül két évvel ezelőtt az uccai igazoltatások még napirenden voltak. Normális rendőri intézkedések nem voltak alkalmasak ezeknek a visszásságoknak gyökeres megszüntetésére, mert az utcákon felállított rendőrőrszemek természetesen későn érkeztek az igazoltatások színhelyére, mint-hogy az igazoltató urak eléggé óvatosak voltak ahhoz, hogy munkájukat lehetőleg az őrszemek látó- és hallótávólán kívül végezzék. A biciklista rendőröknek és detektíveknek egész raját kellett mozgósítani. Ezeket az igazoltatókat még akkor is, ha a cselekmény súlyosabb deliktummal nem is volt összekötve, szigorú elbánásban kellett részesíteni, míg az utcai kellemetlenkedéseknek ez a fajtája is eltűnt Budapest utcáiról.

A Miskolcon legutóbb történt eseményeket nem lehet másnak tekinteni, mint a választással kapcsolatos utcai verekedéseknek. Ezek különben sem voltak olyan arányúak, amint azt az első ije-delemben Miskolcon elhittették egymással az emberek. Mindössze két embert vertek meg, ezek közül is az egyik az ÉME miskolci

titkára. A közrend szempontjából legfontosabb momentum az ellenforradalommal kapcsolatban alakult különböző irreguláris karhatalmi osztagok, különítmények, úgynevezett titkos alakulatok ügye. Ezek az alakulatok virágjakban voltak körülbelül két év előtt, abban az időben, amikor Rakovszky Iván belügyminiszter hivatalát elfoglalta. A közönség még most sem tudja, hogy ezek az alakulatok részben nem is voltak irregularis, vagy titkos alakulatok, hanem annak idején nagyrészüket a Friedrich-kormány hivatalos intézkedéssel állította fel, és a katonaság, valamint a megbízható rendőri karhatalom hiányában mintegy hivatalos szerveknek nyilvánította őket. Éppen ezért volt nehéz velük szemben szigorúan eljárni. Maguk az alakulatok jóhiszeműek voltak, a tagok egyrészt azonban mindenre kapható kalandorokból rekrutálódtak, akik azután elbizakodva a maguk hivatalos szerepének tudatától, másrészt pedig elkényeztetve különböző alakulatok vezetőinek elvakult protekciójától és minden, még bűnös ügyben is megnyilvánuló védelmétől, a legsúlyosabb kihágásokra és bűncselekményekre ragadtatták magukat.

A belügyi kormányzat Rakovszky Iván minisztersége óta az ezekben a most már céltalanul fennmaradt és a kormányzati irányítástól magukat függetlenített alakulatokban a belső rend legnagyobb veszedelmét látta. Természetesen nem volt olyan egyszerű ezt a szövevényes rendszert, amely mindenféle hivatalos védelemben is részesült, megszüntetni.

Végül is a belügyi kormányzat győzött az egész vonalon, úgyhogy a felosztatás, likvidálás és lefegyverzés teljes energiával megindult.

Ma az országban egyéb, mint legális karhatalmi alakulat nincs. Felosztatottak és lefegyverezettek az ÁBM (az állambiztonsági megbízottak), a KKV (Kettőskereszt Vérszövetség), az ÉME nemzetvédelmi osztálya, az alföldi brigád, amely nagy titokban működött, és csak a csongrádi bombamerénnyel kapcsolatban fedezték fel, azonkívül még más hasonló szervezetek is.

Fegyver sehol senkinek a kezében nem maradhatott. Nem lehet természetesen garanciát vállalni, hogy egyesek lakásukban, vagy

kamrájukban nem dugtak-e el egy-egy puskát, de ami fegyvert hivatalosan kiadtak, azt mind beszédtek. Erről az oldalról a közrendet többé veszedelem nem fenyegetheti.

Ezek az adatok kellőleg mutatják, hogy a közrend és közbiztonság milyen mértékben konszolidálódott az utolsó években, és hogy ebben a tekintetben egyáltalán nem kell tartani többé a viszonyok rosszabbra fordulásától. Az államhatalom ma már elég erős ahhoz, hogy a rendet minden tekintetben biztosíthassa.

11.

Fábián Béla interpellációja a titkos társaságokról Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből

1923. július 4.

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! (*Felkiáltások a szélsobaloldalon:*

Szünetet! *Zaj.* Halljuk! Halljuk!) Interpellációm szorosán összefügg azzal a témával, amellyel Rassay Károly t. képviselő-társam az indemnitási vita során mondott beszédét befejezte. Én a nemzetgyűlés szokásától eltérőleg interpellációm szövegét nem az interpelláció elmondása után olvasom fel, hanem először olvasom fel az interpelláció szövegét és azután fogok bizonyítékokkal szolgálni az interpellációhoz. A miniszterelnök úrhoz a következő interpellációt intézem (*olvassa*):

1. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy *A Nép* és a *Szózat* című lapokban a legpéldátlanabb lázítás és izgatás folyik, mely a közhivatalnokokat, az egyetemi hallgatókat és a földnélkülieket törekszik az államhatalom ellen fellázítani és az uralmat egy bizonyos csoportnak erőszakosan megszerezni?
2. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak, hogy ezek a lapok minden, az országban elkövetett bűncselekménynek nyomait eltüntetni törekszenek és ezen lapok hasábjain minden bombavető, minden gyilkos védelemre talál? (*Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*)

3. Hajlandó-e a miniszterelnök úr gondoskodni arról, hogy itt az országban bombavetőket ne tarthassanak fenn a maguk részére külön sajtóorgánumokat, melyeket kormánypárti, illetve kormányt támogató képviselők szerkesztenek?

4. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy az ország alá van aknázva titkos egyesületekkel, melyeknek tagjai között magas állású funkcionáriusok, köztisztviselők és katonatisztek vannak, és hogy ezen titkos egyesületek tagjainak esküt kell letenniük, mely őket minden más eskü alól feloldja? Hajlandó-e a miniszterelnök úr ezen titkos egyesületek megszüntetéséről gondoskodni, és egy olyan rendelkezést kibocsátani, mely szerint minden köztisztviselő, aki valami titkos egyesületnek tagja, viselt hivatalától azonnal felfüggesztendő és állásából fegyelmi úton elbocsátandó?

5. Hajlandó-e a miniszterelnök úr arra, hogy a merényletek értelmi szerzői és a felbujtók ellen – bárhol legyenek is és bárhol találtassanak is – a törvény szigorával lépjen fel, és végül van-e ereje a miniszterelnök úrnak arra, hogy rendet csináljon?«
(*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az nincs!*)

Ezzel az interpellációmmal és mindazzal, amit itt ma az elmondottaknak és felolvasottaknak bizonyítékául és alátámasztásául elő fogok adni, nem a szavaknak hangos izgalmát akarom kiváltani a nemzetgyűlésből, hanem a nemzetgyűlés valamennyi tagjánál pártkülönbség nélkül azt az elmélyedést, amelyben megérik azt, hogy ebből a magyar mából, ebből a bombavetőket és titkos egyesületekkel aláaknázott magyar mából nem fakadhat ki a boldog magyar holnap, nem fakadhat ki az a magyar holnap, amely után valamennyien vágyódunk, hanem ebből csak a jelenlegi kis Magyarországnak szerencsétlensége pusztulása és felosztása fejlődhet ki.

T. Nemzetgyűlés! Én a mai interpellációmat legnagyobb-részt idézetekben fogom elmondani, idézeteket fogok felolvasni lapokból, amelyekből meg méltóztatnak majd látni, hogyan fejlődött ki hónapok izgatásai után, hogyan keletkezhetett egy Pannónia-szállodai 105-ös számú szoba, hogyan jutott el Ma-

gyarország oda, hogy öt ellenzéki képviselőt: Rassay Károlyt, Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt, Drozdy Győzöt és Rakovszky Istvánt a Pannónia Szálloda 105-ös számú szobájában egy 28 tagú értekezlet egyhangúlag ítélte halálra, s hogyan jutott el – hiába nevet ezen Hegedüs György képviselő úr, bátor leszek erre nézve bizonyítékokkal szolgálni – Magyarország az önök izgatásai következtében oda...

Hegedüs György:³¹ Ön hisztérikus! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: ... Klebelsberg Kunó gróf magyar királyi közoktatásügyi minisztert szintén egyhangúlag ítélték ebben a 105-ös számú szobában halálra...

Hegedüs György: Hisztérikus! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: ... és hogy jutott el oda, hogy az egyetlen Závodi Kálmán főhadnagy szavazatával szemben, 27 szavazattal ítélték halálra a magyar királyi miniszterelnököt. (*Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*)

Drozdy Győző: Ezek kapják a szimpatikus mosolyokat onnét! (*Zaj.*)

Propper Sándor: Bandatagok!

Farkas István:³² Komitácsik! (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor:³³ Annál is rosszabbak! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)

Eckhardt Tibor: Gyerünk a dajkamesékkal! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Fábián Béla: Kérem, Eckhardt Tibor képviselő urnák talán azok, de élőlöttem tudom, hogy nem dajkamesék. Tessék nyugodtan várni az ön sorára, majd meg fogom mutatni azt, hogy ki a

³¹ Hegedüs György (1883–?), előbb kisgazdapárti, majd 1921-től független nemzetgyűlési képviselő. Radikális jobboldali politikus, egy ideig az Ébredő Magyarok Egyesülete elnöke.

³² Farkas István (1879–1941), a tiszáninneri református egyházkerület püspöke, felsőházi tag, radikális jobboldali politikus.

³³ Popper Sándor (1877–1956), szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

bűnnös abban... (*Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Farkas István: A gyilkosok ott ülnek! Somogyi gyilkosai!³⁴
(*Nagy zaj.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek! Farkas István képviselő urat rendreutasítom!

Farkas István: Már megint engem? (*Zaj.*)

Propper Sándor: Somogyit meggyilkolták!

Drozdy Győző: Az érdekelt felek legalább legyenek csendben!
(*Zaj.*)

Patacsi Dénes:³⁵ Nálunk nagyobb csend van, mint ott!

Pikler Emil: Az erzsébetvárosi bombamerénylet is dajkamese?

Rupert Rezső: Felszisszennek az érdekeltek! (*Nagy zaj a Ház minden oldalán. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Aki a magyar politikát és a magyar politika eseményeit az utolsó négy hónapban, mondhatnám, az utolsó félesztendőben figyelemmel kísérte, az arra a meggyőződésre jut, hogy ebben az országban van a politikusoknak egy csoportja és a sajtónak két orgánuma, amelynek minden külpolitikai esemény jó arra, hogy igyekezzenek azt a maga hatalmi törekvéseinek szolgálatába beállítani.

Szabóky Jenő: A *Népszava*!

Pikler Emil: Ne vegye a szájába azt a lapot! (*Elénk derűltség jobbfelől.*) Hiába nevetnek!

Szabóky Jenő: Vegye ön, és tömje be vele a száját! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Jelentkeznek a bandatagok!

Peyer Károly: Az érdekeltek jelentkeznek! (*Nagy zaj a Ház minden oldalán.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek, t. képviselő urak.

³⁴ A képviselő itt Bacsó Béla és Somogyi Béla liberális újságírók meggyilkolására céloz, melyet 1920. február 17-én követtek el Ostenburg-Moravék Gyula különítményparancsnok emberei.

³⁵ Patacsi Dénes (1877–?), kisgazdapárti képviselő, Simonyi-Semadam Sándor kormányában honvédelmi államtitkár.

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Én már beszédem elején egy tiszteletteljes kérelemmel fordultam a nemzetgyűlés minden tagjához, és nem hiszem, hogy a nemzetgyűlésben nagy számmal volnának képviselők, akik helyeslik azt, hogy itt képviselőket bombákkal akarnak elpusztítani. (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Odaát, úgy látszik, sokan vannak! (*Zaj. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: Nem tudom elképzelni, hogy lennének itt képviselők, akik nem akarnák meghallgatni azt, amikor egy képviselőtársuk feláll és azt mondja, hogy itt az országra nézve veszedelmes organizációk vannak az állami testben, különösen ha az a képviselő bizonyítékokkal akar szolgálni arra vonatkozólag, hogy itt egyesületekben és szállodákban nemcsak ekrazitot tartanak, hanem igenis, állandó zászlóaljakat – ők nevezik zászlóaljaknak magukat – amelyek a székesfőváros tornacsarnokaiban gyűlnek össze. (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Ugyanakkor, amikor ez a kis Magyarország többet költ belügyi nyomozókra, mint a nagy Franciaország, ezek a belügyi nyomozók minderről nem tudnak, nem tudják, hogy ezek az emberek az ekrazitos merénylet felfedezése óta továbbra is összegyűlnek mindenütt ugyanazonokon a helyeken, ahol eddig összegyűltek. (*Zaj.*)

Propper Sándor: Úgy látszik, ők is benne vannak!

Fábián Béla: Azért kérem t. képviselőtársaimat, úgy itt, mint a túlsó oldalon, méltóztassanak engem nyugodtan végighallgatni, lehetőleg ne méltóztassanak nekem közbeszólni, sem támogatni ne méltóztassanak engem abban, amit mondok. (*Halljuk! Halljuk! – balfelől.*) A legelső eset akkor volt, amikor Törökországban bekövetkezett Kemál pasa³⁶ uralomra jutása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy itt ebben az országban, ezzel az eseménnyel, kapcsolatban, megfeledkezve arról, hogy Kis-Ázsiában a kemalisták a keresztény örményeket mészárolják, a

³⁶ A képviselő itt feltehetőleg Mustafa Kemal Atatürk (1881–1934), a Török Köztársaság első elnökének 1920-as hatalomra jutására céloz.

fajvédő csoportban és abban a csoportban, amely magát – édes Istenem – különösebben kereszténynek nevezi, mint ahogy kereszténynek tartják magukat az egységspárt képviselőtagjai, állandó példálódzások történtek a magyar eseményekre. Mussolini esetében pedig ahol nagyon jól tudjuk, hogy éppen a keresztény popolarikkal szemben szerezte meg Mussolini a maga táborát, megisméltődtek ezek a dolgok és ugyanez történt a legutóbbi bolgár eseményekkel kapcsolatban is. Ha el méltóztatnak olvasni az említettem két lapot, akkor annak ellenére, hogy Sztambulijszki³⁷ parasztdiktatúrája bukott meg a munkásság, polgárság és katonaság fellépése következtében, mégis allúziók történtek itthon a magyar eseményekre. Volt és van tehát itt állandóan egy csoport és vannak sajtóorgánumok, amelyek arra törekszenek, hogy a hatalom egy bizonyos csoport kezébe kerüljön, erőszakos úton. (*Zaj.*)

Kiss Menyhért:³⁸ Mussolini kormánya nacionalista!³⁹

Fábián Béla: Kérem, nekem semmi kifogásom sincs a nacionalizmus ellen. Nacionalista vagyok és voltam is, csak az ellen van kifogásom, hogy bizonyos politikai csoportnak hatalmi törekvéseiben eszközként ott szerepeljen a bomba és a törvényes állami rend ellen való feltámadás. (*Helyeslés és felkiáltások jobbfelől: Teljesen igaza van!*) Kérem, méltóztassanak engem nyugodtan meghallgatni.

A legutóbbi három hónap alatt a fajvédők sajtóját különösen hat kérdés érdekelte. Első sorban a rendőrség kérdése, amelyet magukkal szemben találtak a márciusi tüntetések alkalmával; másodsor az egyetemi ifjúság kérdése, amelyet a maguk cél-

³⁷ A képviselő Alekszandar Sztambolijszki (1879–1923) bolgár parasztpárti politikusra céloz, aki 1919 és 1923 között gyakorolta a hatalmat Bulgáriában. 1923-ban puccs és gyilkosság áldozata lett.

³⁸ Benito Mussolini olasz miniszterelnök, későbbi fasiszta diktátor 1922 októberében került hatalomra.

³⁹ Kiss Menyhért (1880–1934), író, tanárképző iskolai tanár, pártonkívüli jobboldali nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja.

jaira akartak megszerezni; harmadszor az arisztokráciának lejáratása, amelyet ők magukkal szemben találni véltek; negyedszer a földkérdés; ötödször a munkásság vezetőjének viszonya a munkássághoz és hatodszor, a kormányhatalom megszilárdulásának akadályozása. (*Zaj.*)

T. Nemzetgyűlés! Legelőször azokkal a sajtócikkekkel fogok foglalkozni, amelyek a rendőrségre és az ifjúságra vonatkoznak. Foglalkozom ezzel azzal kapcsolatosan is, hogy – majd méltóztatnak látni – az egyetemi ifjúság állandó izgalma tulajdonképpen honnan származik, hogy kik voltak azok, akik az egyetemi ifjúságot megnyugodni nem hagyták, kik voltak azok, akik az egyetemi ifjúságot a maguk hatalmi törekvéseire akarják felhasználni. (*Zaj.*) Két újságról fogok beszélni, amit már interpellációm bevezető szavaiban megmondtam, az egyik újság *A Nép*, a másik pedig a *Szózat*.

Hegedüs György: Éljen *A Nép*! (*Éljenezs a középén. Egy hang a középén: Éljen a Szózat!*)

Bárczy István:⁴⁰ Éljen a haza! (*Helyeslés balfelől. Zaj.*)

Fábián Béla: Kérem, képviselő úr, önnek van oka éljenezni *A Népet*! (*Zaj.*)

Peyer Károly:⁴¹ Érdekelve van!

Propper Sándor: Bandatag! (*Nagy zaj.*)

Hegedüs György: Éljen *A Nép*! Éljen a *Szózat*! (*Éljenezs a középén.*)

Bárczy István: Éljen a haza! A haza éljen! (*Úgy van! – balfelől.*)

Hegedüs György: Úgy van! Azok a hazáért küzdenek! (*Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Ezek a lapok mondják azt, hogy éljen a haza! (*Úgy van! – a középén.*)

⁴⁰ Bárczy István (1866–1943), jogász, Budapest főpolgármestere, liberális ellenzéki képviselő, a Márrfy József és társai által elkövetett bombamerénylet egyik célpontja, életét csak a szerencsének köszönhette, ugyanis elkészt az Erzsébetvárosi Demokrata Körben rendezett ünnepségről.

⁴¹ Peyer Károly (1881–1956), jogász, szociáldemokrata politikus, a Bethlen-Peyer paktum keretében 1921 decemberében kiegyezett a konszolidációra törekvő Bethlen István kormányával,

Esztergályos János:⁴² Zsiványbecsületesek! (*Nagy zaj.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek!

Peyer Károly: Ekrazitliferánsok! (*Folyton tartó nagy zaj a Ház minden oldalán.*)

Elnök (*csenget*): Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni és nyugodtan meghallgatni a szónokot.

Szeder Ferenc:⁴³ A terrorcsapat beszél így! (*Zaj.*)

Fábián Béla: *A Nép* március 17-i számában a következő címet olvassuk (*olvassa*): »Vérbe fojtott március 15-ike. Rendőrök verték szét az ünneplő egyetemi polgárokat. Megkardlapozott diákkisasszonyok és diákok. Mi volt a tüntetés oka? Ki az a Kalmár Béla? Követeljük a szigorú megtorló intézkedéseket. Az eljáró rendőrpáncsnok már elhárítja magáról a felelősséget.«

S többek között a következő kitételeket találok a cikkekben, amelyeknek tartalmáról – ezt közbevetőleg jegyzem meg – utólag a kormány hivatalos jelentése alapján megállapítást nyert az, hogy az egészből egy betű sem volt igaz (*olvassa*): »Véres, összevert arcú egyetemi hallgatók, szétszaggatott ruhájú, megkardlapozott egyetemista nők stb. Erre a rendőrlegénység Kalmár főtanácsos biztatására – akiről megállapították azt, hogy zsidó, de természetesen 400 esztendő magyar nemes – még vehemensebben támadt rá a tömegre, és olyan brutális módon akarta az oszlásra rábíni, amelyre az utóbbi évtizedekben nincs példa.« Majd tovább ezt a címet találok (*olvassa*): »Az ifjúság már az este foglalkozott a rendőri brutalitással.« És itt el van mondva, hogy egy egyetemi tanár felszólalt, aki garantálta az elégtételt; egy egyetemi hallgatónról megállapították, hogy úgy végigverte karddal az arcán, hogy vér borította el az egész testét, majd nyilatkoznak Wolff Károly és Gömbös Gyula t. képviselőtársaink is.

⁴² Esztergályos János (1873–1941) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

⁴³ Szeder Ferenc (1881–1952) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Megvallom őszintén, Grömbös Gyula t. képviselő úr nyilatkozatában nem találok lazítást, ellenben Wolff Károly⁴⁴ képviselő úr nyilatkozatában a következők olvashatók (*olvassa*): »A legnagyobb nyomatékkal kénytelen vagyok hangoztatni, hogy ezt a példátlan rendőri brutalitást, amelyet a magyar ifjúsággal szemben elkövettek, a legélesebben és leghatározottabban megtorlandónak tartom. – Attól a vezetőségtől, amely olyan tapintattal rendezte az ügyeket, hogy *Az Est* védelmére zsidó parancsnokság alatt« – tehát ő is zsidónak mondja Kalmárt – »vezényelt ki karhatalmat, nem várok annyi objektivitást a vizsgálatot illetőleg, amely bennünket mindenképpen megnyugtatna. – Ez az esemény úgy hat reám, mint egy villámcsapás, amely bevilágít a sötétségbe és döbbenetes képét mutatja annak a szellemnek, amely úgy látszik minden energikus törekvés dacára meg tud lapulni az egyébként hazafias, tiszteletreméltó testületben.« Ugyanez a lap »Vörös mételty pusztít a rendőrség között« cím alatt megírja, hogy mit fog az ifjúság követelni. Az egész vonalon lázítja az ifjúságot, még pedig az »Elégtételt követelünk« című cikkben, továbbá a »Fiúk, gratulálunk« című cikkben, amelynek írója Lendvay István, azután az »Újra ok nélkül véresre verték az ifjúságot« című cikkben, továbbá »A rendőrség és a liberális sajtómaffia« című cikkben, amelyet Kádár Lehel⁴⁵ írt. Mindezekben a cikkekben a lap elejétől végig azon dolgozik, hogy a rendőrségbe, tehát a közrend egyik intézményes órábe vetett bizalmat megingassa. (*Úgy van! Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*) Méltóztassanak ezeket a cikkeket elolvasni, és t. képviselőtársaim arra a meggyőződésre fognak jutni, hogy itt intenzív lázítás folyik az egyetemi if-

⁴⁴ Wolff Károly (1874–1936) jogász, kereszténypárti politikus, a két világháború között Budapest politikai életének egyik meghatározója, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egysülete és a Társadalmi Egyesületek Szövetségének tagja.

⁴⁵ Kádár Lehel (1884–1935) jogász, radikális jobboldali újságíró, a *Nemzeti Újság* és a *Szózat* című fajvédő újságok szerkesztője, a két világháború közti korszak ismert szélsőjobboldali publicistája.

júságnak az egész kormányzati rendszer és a rendőrség ellen, még pedig bizonyos csoport hatalmi céljai szolgálatában. A március 21-i számában *A Nép* című lap »Az ifjúság vállalja a felelősséget« cím alatt tovább lázítja az ifjúságot és... (*Kiss Menyhért közbeszól.*) Még nem tartok az ön cikkénél, t. képviselő úr, méltóztassék megvárni. (*Benárd Ágoston közbeszól.*) T. Benárd képviselő úr, ön privát társaságban rendszerint úgy nyilatkozik, hogy nem tartja helyesnek azt a hangot, amelyet *A Nép* használ.

Benárd Ágoston: Nem áll!

Fábián Béla: Igenis, ön mondotta ezt egész csomó képviselő úrnak, többek között hivatkozom egységspárti képviselőtársaim közül Putnoky képviselő úrra, akinek ezt ön szintén mondotta, de mondotta nekem is akkor, amikor én önt felelősségre vontam azért, mert az ön lapjában ellenem rágalmozó és gyalázkodó cikk jelent meg. Ön akkor nekem kijelentette, hogy nem tud e cikk megjelenéséről, a cikk szerzőjét nem lehetett kinyomozni, végre egy britanniás tisztet, Zsabka Kálmánt nevezett meg ezen cikk szerzőjének. (*Zaj a baloldalon.*)

Szeder Ferenc: Öcsémuram így szokta!

Fábián Béla: »A miniszterelnök fogadja az ifjúság vezéreit« című cikkben megírja *A Nép*, hogy mi történik abban az esetben, ha a elmondja az egész büntetés történetét.

Benárd Ágoston:⁴⁶ Kiderült az ifjúság ártatlansága.

Fábián Béla: ... nem az, a fontos, hogy mi derült ki, hanem az, hogy önök arra lázították tovább az ifjúságot, hogy ne fogadja el elégtételül a kormány nyilatkozatát. (*Úgy van! – a baloldalon.*)

Drozdy Győző: Az önök ártatlansága nem derült ki!

Kiss Menyhért: Nem kell lázítani az ifjúságot, elég intelligens az!

Fábián Béla: A lap ezt írja ebben a cikkében (*olvassa*): »A mi vezéreink bizonyára nagyon nehezen határozták el magukat,

⁴⁶ Benárd Ágoston (1880–1968), orvos, keresztényszocialista politikus, nemzetgyűlési képviselő, Magyarország követeként a trianoni békeszerződés egyik aláírója.

hogy e pártatlan – e szó után kérdőjel van a cikkben – hivatalos vizsgálatnak ezt az eredményét elégtételül elfogadják, de valószínűleg igen súlyos okaik voltak rá. Épp ezért azt hisszük, hogy az ifjúság széles rétegei, ha ökölbe szorított kezekkel is, de magukévá fogják tenni a mi vezéreinknek álláspontját. Azért mérnek kétféle mértékkel, ahelyett, hogy egyszer már véglegesen leszámolnának velük. Egyébként tisztán látjuk a helyzetet, tudjuk, hogy a kormányhoz semmi közünk.« Ezt mondatják ebben a cikkben az ifjúság vezéreivel. Ugyanez a lap »Grófok és zsidók szövetkeztek a keresztény demokrácia ellen« cím alatt izgat az arisztokrácia ellen. De nem óhajtok tovább felolvasást folytatni *A Népből*. (*Helyeslés a jobboldalon*.) Rátérek a tényekre, előbb még csak óhajtom megjegyezni, hogy ugyanilyen lázítás folyik az arisztokrácia ellen a föld-reformmal kapcsolatban, lázítják a munkásságot, hogy ne elégedjék meg azokkal a mérsékelt eredményekkel, amelyekkel megelégedtek az ő vezérek. Legutóbb Wolff Károly t. képviselőtársamnak jelent meg egy megértő nyilatkozata. A Terézvárosi Keresztény Kaszinó gyűlésén, amikor az ekrazitos merényletről volt szó, az én igen t. képviselőtársam mondott egy beszédet, és abban kijelentette, hogy ő ugyan nem helyesli a kilengéseket, de megérti őket. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egy firma!*) Ő tehát még ma is megérti azt, hogy itt ekrazitos gonosztevők vannak, megérti azt, hogy titkos társaságokat alakítanak és hogy politikusokat, ellenzéki képviselőket és kormányférfiakat akarnak láb alól eltenni. (*Úgy van! – a szélsőbaloldalon*.)

Pikler Emil: Megértő lélek!

Rupert Rezső: Ha tisztességes világ jön, fegyházba kerül!

Elnök: Rupert képviselő urat rendreutasítom.

Fábián Béla: Kénytelen vagyok némely nyilatkozatokkal foglalkozni, így azzal a cikkel, amelyet *A Népből* Dánér Béla⁴⁷ volt

⁴⁷ Dánér Béla (1880–1930) jogász, olimpikon tornász, diákvezető, nemzetgyűlési képviselő, radikális jobboldali politikus, ebben az időben valóban praktizáló királyi ügyész.

képviselő úr írt »Az arany középút« címen. Ebben a következőket mondja: »Ezt a miniszter, t. i. Daruváry akkori igazságügyminiszter urat – mint utolsó mohikánt spiritusza teszik és elraktározzák a Nemzeti Múzeumban, valahol a gerinctelenek, hüllők és ázalékok osztályán«. (*Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Ez királyi ügyész ma is!*)

Györki Imre:⁴⁸ És ez egy királyi ügyész!

Nagy Emil igazságügyminiszter: Nekem mondja! Jobban tudom!

Fábián Béla: Daruváry Géza volt igazságügyminiszter úr e miatt a cikk miatt, amely március 22-én jelent meg, dorgálásban részesítette Dánér kir. ügyész urat, mire Dánér Béla a *Hortobágy* című lapban, amelyet ő, mint királyi ügyész szerkeszt és amely a kormánytól szubvenciót kap, válaszolt Daruváry volt igazságügyminiszter úrnak ezen a címen: »Nyílt levél Daruváry igazságügyminiszter úrhoz.« Leírja, hogy az illető úr, aki ma Magyarország külügyminisztere, miként vásároltatott meg, hogy azon emberek közé tartozik, akik a bankok számláin élnek. Sajnos, nincsen kezemben ez a cikk.

Nagy Emil igazságügyminiszter: Nekem igen!

Fábián Béla: Ellenben, amint hallom, az igazságügyminiszter úrnak és a miniszterelnök úrnak is rendelkezésére áll. Méltóztassék megengedni, hogy csak egyetlen kérdést intézzek a jelenlevő igazságügyminiszter úrhoz és a miniszterelnök úrhoz, aki sajnos nincs jelen, vajon fognak-e tovább is szubvenciót adni ennek a *Hortobágy* című lapnak. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen!*)

Eckhardt Tibor: Eddig sem adtak!

Fábián Béla: Kérem továbbá az igazságügyminiszter urat, meddig szándékozik túrni Dánér Bélát a kir. ügyészség kebelében?

Propper Sándor: Türi-e Dánér az igazságügyminisztert? Így kell felállítani a kérdést!

Drozdy Győző: Ez a kormány nevezte ki!

⁴⁸ Györki Imre (1886–1958) zsidó származású ügyvéd, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: A sajtó az utóbbi időben a m. kir. államrendőrség jelentése alapján megemlékezett a merényletek egész tömegéről. (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Fábián Béla: Megemlékezett arról, hogy m. kir. minisztereket, nem ellenzéki képviselőket akartak eltenni láb alól; megemlékezett arról, hogy a Dohány utcai zsinagógát fel akarták robbantani. Itt elsősorban az a kérdés merül fel: miképpen lehetséges...

Vázsonyi Vilmos: Közben kasszát fúrnak!

Fábián Béla: A kasszafúrás csak egy mellékes dolog, nem érdemes róla beszélni.

Miképpen lehetséges, hogy Budapest székesfőváros területén valaki, vagy valakik leszállhassanak Budapest kanálisaiba, hogy megnézzék azt a helyet, hol lehet elhelyezni az ekrazitot, amellyel a zsidótemplomot majd fel fogják robbantani?

Szeder Ferenc: *A Nép* kakaóbombái!

Fábián Béla: Ezek után kénytelen vagyok rátérni a merényletek terveire. Elsősorban egy olyan merénylettervről fogok beszélni, amelyről a sajtó még nincs informálva azért, mert az illető merénylettervet a miniszterelnök úr külföldi útja előtt fedezték fel, és mi nem akartuk a miniszterelnök úr külföldi útját nehezíteni azzal, hogy itt a nemzetgyűlésen, vagy pedig a sajtóban a felfedezett merénylettervet ismertessük.

Közvetlenül húsvét előtt a márciusi tüntetések után megjelent nálam egy úr, akivel én valamikor együtt szolgáltam, és közölte velem, hogy Rassay Károly és Vázsonyi Vilmos, valamint Drozdy Győző képviselő urakat április 15-én el akarják tenni láb alól. A gyilkosságnak akként kellett volna megtörténnie, hogy a képviselő urak lakásán egyidőben szerelői igazolvánnyal ellátott emberek jelentek volna meg, és ezek a képviselőket legyilkolták volna.

Drozdy Győző: Nálam jártak is!

Fábián Béla: Erről a dologról tudomást szereztem. Megállapítást nyert, hogy a toborzás akként történt, hogy mindenkitől, aki-

nek ebben az ügyben részt kellett volna vennie, megkérdezték, tagja-e az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályának. Tudtam azonban egyes tagokról, hogy az illetők egy kongregációnak is tagjai és meg voltam győződve róla, hogy az a kongregáció, amikor tudomást fog szerezni arról, hogy itt gyilkos merénylet készül, maga fog megtenni mindent a rendőrség útján – én nem akartam feljelentő lenni –, hogy a gyilkosságot felfedezzék és megakadályozzák. Az illető urat, aki nálam volt, felküldöttem ennek a kongregációnak a vezetőihez; ezek azután feljelentést tettek a rendőrségen. A rendőrség, minthogy az volt a megállapodás, hogy az első értekezleten, amelyet a Koronaőr utcában tartottak, részt vett emberek... Eckhardt képviselő úr talán tud valamit erről, hogy nevetni méltóztatik? (*Egy hang balfelől: Mindent tud ő!*)

Rothenstein Mór:⁴⁹ Talán szervezője? (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni.

Eckhardt Tibor: Adatokat tessék hozni! Bizonyítékokat! Tessék bizonyítani!

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Pikler Emil: Annyira érdekelve van?

Fábián Béla: Minthogy Eckhardt képviselő úr engem felszólított arra, hogy bizonyítékokkal szolgáljak...

Eckhardt Tibor: Úgy van!

Fábián Béla: ... én írásos bizonyítékokat és itt jelenlevő kormánytámogató képviselőtársaim neveit fogom megnevezni, akik szintén tudnak erről.

Eckhardt Tibor: Ne itt nevezze meg, hanem ott, ahol felelősséggel tartozik! Ne az immunitás védelme alatt!

Pikler Emil: Nagyon benne van a pakliban! (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni!

⁴⁹ Rothenstein Mór (1864–1837) nyomdász, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Miért fáj a képviselő úrnak, hogy gyilkos merényletek kérdését hozom ide?

Eckhardt Tibor: Így ez csak fecsegés!

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Saly Endre:⁵⁰ A magyar parlamentben védik a gyilkosságot! (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*)

Fábián Béla: Méltóztassanak meghallgatni a bizonyítékokat. A rendőrség, minthogy módjában volt minden egyes embernek, hogy további két embert vigyen a legközelebbi megbeszélésre, két detektívet küldött el a legközelebbi értekezletre. (*Halljuk! Halljuk! – a szélsőbaloldalon.*) Minden le van fektetve rendőri nyomozati jegyzőkönyvekben (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Na tessék!*), az urak megtalálhatják Andréka főkapitány-helyettes úrnál. A nyomozást ebben az ügyben Berezel kapitány úr vezette, a kihallgatásokat Benárd Vilmos rendőrtanácsos úr eszközölte. A rendőri nyomozati jegyzőkönyvek szerint a következők állapították meg: (*Halljuk! Halljuk! – a szélsőbaloldalon.*) Az értekezlet a Hűvösvölgyben volt. Az értekezleten megállapították, hogy a gyilkosságot egyelőre nem lehet végrehajtani, mert Vázsonyi Vilmos képviselő úr nincs Budapesten, várni kell tehát addig, amíg Vázsonyi képviselő úr hazaérkezik.

Vázsonyi Vilmos: A Devizaközpont néni adott nekik valutát! (*Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Fábián Béla: Minthogy azt mondták, hogy pénzre van szükségük, hogy további akciókat intézhessenek el, megállapodtak abban, hogy a legközelebbi autót, amely a Hűvösvölgybe fog jönni, megtámadják, és az utas pénzét elrabolják.

Peyer Károly: Nemzeti Múltunk Kultúregyesület!⁵¹

Propper Sándor: Nemzeti felbuzdulás!

⁵⁰ Saly Endre (1872–1937) szociáldemokrata szakszervezeti képviselő és nemzetgyűlési képviselő.

⁵¹ A Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület, ha hihetünk a forrásoknak, a Kettőskereszt Vérszövetség fedőszerve volt.

Eckhardt Tibor: Ezek közönséges útonállók! (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni

Fábián Béla: Az értekezleten az egyik detektív felvetette azt a kérdést, hogy mi történjék abban az esetben, ha rendőr találna jönni. Erre az egész csoport vezetője kijelentette, hogy az a cél, amelynek elérésére ők törekednek, olyan fontos nemzeti cél, hogy amellet egy rendőr élete nem számít. Autó azonban nem jött. Ellenben jött egy ember, akinél ők pénzt szimatoltak. Erre ráfogták a revolvert. Az az ember elkezdett könyörögni, hogy ne bántsák, ő invalidus és nem zsidó, mire azután kényszerítették, hogy igazolja be, hogy nem zsidó. (*Derűltség a szélsőbaloldalon.*) Ezt beigazolta, mire eleresztették. (*Egy hang balfelől: Pénzt nem találtak nála, mert tanító volt!*)

Saly Endre: Ez a fajvédelem!

Rupert Rezső: Ez lett a maguk keresztény politikájából!

Eckhardt Tibor: Mi köze ennek a keresztény politikához? Kikérem magamnak!

Rupert Rezső: Mindenesetre van valami! A bankóhamisítókról beszéljen!

Eckhardt Tibor (*közbeszól.*).

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Rupert Rezső: A maguk keresztény politikája ide vezetett!

Pikler Emil: Maguk nevezték a pogány politikát kereszténynek!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Eckhardt Tibor (*közbeszól.*).

Elnök: Eckhardt képviselő urat kénytelen lennék rendreutasítani, ha állandóan zavarja az ülést!

Peyer Károly: Miért feltételesen?

Propper Sándor: Én már hármat kaptam volna!

Kuna P. András:⁵² Szégyen gyalázat így beszélni!

⁵² Kuna P. András (1886–1934) földbirtokos, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Erre azt az invalidust az igazolás után elengedték. Ellenben szerencsétlenségére rossz sorsa arra hozott egy fiatal-embert és annak menyasszonyát. Ezek megragadták mindket-tőjüket, ütlegelni kezdték őket, először követelték a pénzüket, azután a nőt ott tartották, a férfit pedig befelé kezdték hurcolni az erdőbe. Mikor a detektívek látták azt, hogy azzal az ember-rel odabenn valami szerencsétlenség történhetik, a levegőbe lőttek, mire az egész csoport szétszaladt. Azután ismét össze-jöttek, egy vendéglőben ültek össze, ahol a detektívek lefogták őket. Ez volt az az eset, midőn *A Nép* azt írta augusztus 4-i, szerdai számában e csoport lefogásával kapcsolatban, hogy (*olvassa*): »Pogromhíreket terjesztenek, pedig munkatársunk eljárt ez ügyben a főkapitányságon, ahol azt a választ nyerte, hogy az egész tudósításból egy szó sem igaz és semmit sem tudnak az említett akcióról. Kihallgatásuk után azt a hármat is elbocsátották, akiket letartóztattak.« Ezeket az embereket...

Drozdy Győző: Azt a pénzt, amit rabolnak, *A Nép*nek adják, és az ezért védi őket!

Elnök: Drozdy Győző képviselő urat rendreutasítom.

Rupert Rezső: Annyi bizonyos, hogy a gyilkosok szaksajtója!

Drozdy Győző: A gyilkosok szaksajtóját pénzelik ezek a gazem-berek!

Eckhardt Tibor: Merje ezt ott mondani, ahol felelősséggel tarto-zik! Ne bújkáljon mindig itt!

Drozdy Győző: Nem szívesen megyünk Seszták elé! (*Felkiáltá-sok jobbfelől: Mert nincs igazuk!*)

Fábián Béla: Talán elég érdekes ez a gyilkosságügy arra, hogy ezzel tovább foglalkozhatnánk. (*Zaj.*) A rendőrség az összes tetteseket letartóztatta két felső ipariskolai hallgató kivételével, akik az első értekezleten jelen voltak és miután látták, hogy miről van szó, visszamentek a felső ipariskolába, ahol a nő-vendékek azzal fogadták őket: mi az, nem sikerült a szerelés?

Vázsonyi Vilmos: Általános nyilvános szerelési vállalat!

Fábián Béla: Ezeket az embereket letartóztatták. Előzőleg Rassay Károly t. képviselőtársamat figyelmeztettem arra, hogy legyen

szíves, vigyázzon arra, hogyha a lakásába szerelők jönnek, azokat azonnal fogják le. Rassay t. képviselőtársam kiadta az utasítást: ha a szerelők megérkeznek, zárják be őket a fürdőszobába és azonnal értesítsék a rendőrséget. Drozdy t. képviselőtársamat nem találtam, és így nem volt módom őt idejében értesíteni. (*Egy hang jobbfelől: Elment a rendőrségre! Derült-ség a jobboldalon.*) Nem nagyon nevetnivaló dolog ez.

Propper Sándor: Ezen is lehet röhögni? (*Zaj.*)

Szijj Bálint:⁵³ Nekem szól? Látta a képviselő úr, hogy én nevettem?

Patacsi Dénes (*közbeszól; zaj*).

Saly Endre: Védelmezi őket?

Fábián Béla: Nem tudom Patacsi képviselő urat megérteni, mikor azt mondja, hogy ezzel fecséreljük az ország idejét. Ha a képviselő úr személye ellen bombamerénylet terveznének, akkor ez nem volna fontos a képviselő úrnak és az országnak?

Drozdy Győző: Magas protektoruk van a gyilkosoknak!

Rupert Rezső: Patacsié, az más! (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Fábián Béla: Lehetséges, hogy az, amit eddig elmondottam, csak közönséges bűnügy, most kezdődik azonban a politika. Mikor a legutóbbi bombamerénylet alkalmával a rendőrség engem kihallgatott, akkor én érdeklődtem aziránt, hogy mi történt a húsvéti tettesekkel. Mire elsősorban azt mondták, hogy nincsenek meg az akták. Mikor megmondottam, hogy kik voltak a nyomozást vezető rendőrtisztviselők, akkor kénytelen-kelletlen beismerték azt, hogy ennek az ügynek összes aktáit utasításra be kellett szolgáltatni Andréka főkapitányhelyettes úrnak, és nem tudom kinek az utasítására nem vezették be az egész ügyet az iktatókönyvbe sem. (*Felkiáltások a baloldalon: Halatlan!*)

Propper Sándor: Ez Ázsia, így nem lehet élni!

Drozdy Győző: Maffia!

⁵³ Szijj Bálint (1868–?) kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Rakovszky Iván belügyminiszter: Kinek az utasítására történt?

Fábián Béla: Nem vétetett be annak dacára, hogy öt ember volt hét napon keresztül őrizet alatt, nem lett bevezetve sem az őrizetes könyvbe, sem az iktatókönyvbe az egész bűncselekmény, és amikor kutattuk ennek az okát, akkor kiderült, hogy az akták Andréka főkapitányhelyettes úr privát szekrényébe voltak elzárva azzal, hogy ennek az ügynek aktái szigorúan bizalmasan kezelendők.

Propper Sándor: Hatósági bűnpártolás!

Fábián Béla: Minthogy a belügyminiszter úr azt kérdi tőlem, hogy kinek az utasítására történt ez, kérdem a belügyminiszter úrtól, kinek az utasítására történt az, hogy a Kovács testvérek ügyében ugyancsak nem volt iktatva a Kovács testvérek letartóztatása, s az őrizetes könyvbe sem lettek felvéve napokon keresztül csupán azért, mert azt hitték, hogy eltussolható a dolog.

Drozdy Győző: Kinek az utasítására?

Rakovszky Iván belügyminiszter: Én nem tudom, most hallom először.

Fábián Béla: Ezek azok a fontos kérdések, amelyek szigorúan összefüggnek most már nemcsak a bűncselekményekkel, de szigorúan összefüggnek az egész állam fennállásának kérdésével. (*Úgy van! Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*) A rendőrség, amelynek az eljárást vezetnie kellene, először a Kovács testvérek ügyét nem vezeti be, azután pedig, miután mindent bevallottak – de nem vallomási jegyzőkönyvekben, mert nem vallomást vettek fel velük, hanem csak »jelentik«, tessék megnézni a jegyzőkönyveket –, amikor már maguk bevallották, hogy meg akarták fűrni a nagyváradi kasszát, és más cselekményeket is bevallottak, amelyekről beszélni nem óhajtok – ezeket az embereket szabadlábra helyezték és csak azután, a miniszterelnök úr utasítására, akinek nem tettek jelentést arról, hogy a miniszterelnök intézkedésére lefogott embereket szabadon bocsátották, és hogy miért történt ez a szabadonbocsátás, a miniszterelnök úr ismételt utasítására fogták le ezeket az embereket.

Rupert Rezső: Andrékával per »Károly bácsi« beszéltek! (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szép állapotok! Arizona! Ne sértsd meg Arizonát!*)

Fábián Béla: Bármennyire húzódok is attól, hogy itt idézeteket olvassak fel, kénytelen vagyok vele, mert Bassay Károly t. képviselőtársam már felolvasta itt a *Miskolci Reggeli Újság*ban a Magyar Távirati Iroda által leadott közleményt, amely szerint a második, a Club kávéházi merényletet⁵⁴ elkövették a szélsőbaloldali elemek. Méltóztassanak megnézni, hogy e két újság terminológiája és előadása szerint vajon hol kell keresni a clubkávéházi, vajon hol kell keresni a legutóbbi merényletek tetteseit; kik voltak azok, akik őket felbujtották. Legelőször a *Szózat*, azután pedig *A Nép* vonatkozó cikkeit fogom felolvasni. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szubvenciók lap! Az adófizetők pénzéből tartják! Zaj.*) Méltóztatnak emlékezni arra, hogy amikor letartóztatták a Kovács testvéreket, ugyanazon a napon Czövek rendőrfőkapitány-helyettes úr⁵⁵ egy másik szervezetet is felfedezett, amely szervezetet azért kellett nem egy napon felfedezni, hogy a két ügy szálai összekevertessenek. Mit írt a *Szózat* június 21-i számában a letartóztatások után! A címe: »Legitimista puccsszervezés zsidó pénzen!« Ez a Kovács testvérek ügye. (*Egy hang jobbfelől: Nincs kizárva semmi!*) Elmondja továbbá, hogy a Kovács testvérek ezzel kapcsolatban, hogy »azok között a fiatalemberek között, akiket a puccsot szervező agitátorok felhasználtak, akadtak olyanok, akik cselekvő antiszemitizmusuk révén már szerepeltek a nyilvánosság előtt.« Ebből akartak összefüggést konstruálni a szél-

⁵⁴ A belvárosi Club Kávéházat az ÉME-hez köthető személyek többször is megtámadták, a zsidónak, hazafiatlannak kikiáltott vendégeket bántalmazták, a berendezést szétverték. Az egyik ilyen atrocitás kettős gyilkosságba torkollott, 1920. július 27-én Verebélyi Artúr bankigazgatót egy bajonettel szíven szúrták, Varsányi Géza ügyvédet pedig a kávéháztól nem messze agyonlőtték. Vö. ZINNER, i. m. 72–73.

⁵⁵ Czövek Sándor rendőrfőkapitány-helyettes, aki az 1920-as években aktívan részt vett a szélsőjobboldali paramilitáris csoportok felszámolásában.

sőjobboldal felé és annak kompromittálásával szolgálatot tenni a közélet politikának. (*Zaj és derűtlenség a szélsőbaloldalon.*)

Peyer Károly: Cselekvő antiszemitizmus?

Fábián Béla: Azután (*olvassa*): »A rendőrség leleplezi a puccs előkészületeit« című cikkben a rendőrség ellen foglaltatik támadás, és itt jön egy olyan érdekesség, amely azóta túlhaladott álláspont már a *Szózat* szerkesztőségében is, de méltóztassék megengedni, hogy mégis felolvassam. Június 23-án a *Szózat* a következőket írja a 18 kiló ekrazit ügyével kapcsolatban: »A nemzeti múltunk név alatt alakult társaság kizárólag kulturális propagandával foglalkozott.« (*Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Ez az ő kultúrájuk!

Fábián Béla: Azután így folytatja: »A zsidó sajtó ma annyira ment, hogy feltűnő című közleményében 18 kiló ekrazitról adott hírt, amelyet állítólag zöld papirosba csomagolva a Kovács fivérek lakásán találtak volna a detektívek.«

Drozdy Győző: Anka János maga is tagja ennek a nemzeti múltú társaságnak! (*Zaj jobbfelől.*)

Rupert Rezső: Már letagadják! Eddig büszkélkedtek vele! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Előadást tartott, megvan a nyomtatvány maga! Ez az egész híresztelés – mondja a *Szózat* – hazugság. Június 24-én a *Szózat* ezt írja: »Aljas sajtótámadások jobboldali politikusok ellen. A másik társasághoz – t. i. ez a Kovács testvéreké – néhány egészen fiatalember tartozott, akik közül egyesek hangoz antiszemitizmusukkal tették ismertté nevüket...

Rupert Rezső: Bethlen István gróf a kikeresztelkedett zsidó!

Fábián Béla: ... és egy gyűjtéssel kapcsolatban bizonyos elszámolások és hiányos pénzek miatt indult eljárás ellenük. Az őrizetbe vett fiatalembereket egyszerre veszedelmes, véreskező kalandorokká fűjték fel és nagyszabású merényletek tervezőiként tüntették fel, akik a Bethlen-kormány eltávolítására és a politikai irány megváltoztatására rettenetes terveket szőttek. T. i. minderről később kiderült, hogy igaz. Azután ugyancsak a *Szózat* írja június 29-én »Elsimultak az ekrazit-ügy hullámai« címmel a következőket: »Az előzetes letartóztatás kihirdetésé

vel végre befejezést nyert a Kovács testvérek rejtélyes bűnügye. A főkapitányságon egyébként már csak az utolsó simításokat végzik el az elcsenevészsedett bűnügy aktáin. A Reismann-gyilkosság⁵⁶ és a Dohány utcai merénylet ügyében történt néhány csekély jelentőségű kihallgatás anyaga már rendőri feldolgozás alatt áll.« A végső akkord a *Szózarban*, amellyel befejezi az egész ekrazitos ügyet az, amikor a rendőrség által kiadott jelentéssel kapcsolatban megírja, hogy hol kell keresni a hiányzó ekrazitot. Kérem, méltóztassék ezt meghallgatni (*olvassa*): »A hivatalos jelentés 18 kg-ot mond. A hiányzó 50 kg-ot keresse most már aki akarja az *Atheneum*⁵⁷ szerkesztőségeiben.« (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor: Vagy a Chevra kadisánál!⁵⁸

Fábián Béla: Most térek át *A Népnek* vonatkozó cikkeire, amelyekről Benárd képviselő úrnak valószínűleg szintén nem volt tudomása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy mikor Rassay Károly és Miklós Andor bombát kaptak, akkor bizonyos százalékos szerepeltek, hogy ők küldték a bombákat. Ha a rendőrség kutat, meg fogja tudni, hogy bizonyos szállodában van egy 101-es szoba, és onnan nevezték ezek magukat százegyeseznek. (*Zaj.*)

⁵⁶ Reismann zongoragyárost 1921-ben budai lakásáról három, detektívigazolványt felmutató férfi magával hurcolta és meggyilkolta. Az elkövetők feltehetőleg a Kovács testvérek voltak, azonban ez sosem nyert egyértelműen bizonyítást.

⁵⁷ Az 1892-ben induló *Athenaeum – philosophiai és államtudományi folyóirat* 1914-ig a Magyar Tudományos Akadémia filozófiai és államtudományi folyóirataként jelent meg. Azt, az 1901-ben megalakult Magyar Filozófiai Társaság – a Magyar Tudományos Akadémia hozzájárulásával – 1915-től a Társaság folyóirataként jelentette meg. A Társaság feloszlásának évében, 1948-ban, már nem adtak ki folyóiratszámot. – Általában évi 4, majd 6 számot, évente újrakezdődő folyamatos lapszámozással adtak ki.

⁵⁸ A Chevra Kadisa, vagyis szentegylet elnevezés eredetileg vallási közösségek, illetve különböző közösségek belüli szervezetek megjelölésére használták, ekkoriban és ma is már a zsidó vallási közösségeken belül a sírgondozásért, temetőfenntartásért felelős szervezetet jelenti.

Kiss Menyhért: Minden nagyobb szállodában van 101-es szoba!

Fábián Béla: Méltóztatnak emlékezni, hogy *A Nép*ben megjelent akkor is egy nagy cikk, amelyet felolvastam februárban, s abban Kiss Sándor szarvasi tanár megírta, hogy a zsidók küldték az ekrazitot, illetve azokat a kakaóbombákat azért, hogy a kormányt kompromittálják. Azt mondotta, hogy azok a bombák is kakaóból voltak, amelyeket Rassaynak és Miklós Andornak küldtek.

Benárd Ágost: Kiderült! (*Zaj.*)

Drozdy Győző: Gyalázatosabb dolog ez, mint amit Kun Bélának csináltak!

Fábián Béla: Kérem, t. képviselő úr, éppen most jövünk *A Nép*hez, és *A Nép*ben most is ugyanez van; kakaó lett ebből az ekrazitból is, mert június 24-én *A Nép* a következőt írja: »Az ekrazit is kakaóból van.« (*Zaj.*)

Drozdy Győző: Ennének meg belőle egy kanállal! Gyűjtanák alá azt a kakaót Benárd Ágostonnak!

Benárd Ágoston: Ki fog derülni, hogy lényegében így van!

Fábián Béla: Június 26-án – majd mindjárt felolvasom a dolgot – kedden *A Nép* megtalálta az utat és a módot, amelyet a Magyar Távirati Iroda csak később talált meg, s cikke címében ezt írja: »Ma már aktákat loptak el a rendőrségről a liberálisok.« Ebben a cikkben leközli Cigány Sándor Wolff-párti fővárosi bizotsági tag úrnak interjúját. (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor: Embert barátjáról!

Fábián Béla: Úgy látszik, vannak emberek, akik 18 kg ekrazitot tarthatnak az ágy alatt, és mikor letartóztatják őket, módjukban van a börtönből interjúkat adni. (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Héjjas Iván is adott!*) Csak azt vagyok bátor Cigány Sándor úrral kapcsolatban megjegyezni, aki a fővárosi közgyűlésen a lehangosabb szerepet játszotta és a legnagyobb túlzók egyike volt, hogy ez a Cigány Sándor úr volt az, aki Landler bohóca volt. Mikor pedig a mi a székesfőváros közgyűlésén megmon-

dottuk, hogy ez az ember volt az, aki Landler Jenőnek⁵⁹ legkedvesebb embere volt, állandóan Landler társaságában járt, és Miskolctól Budapestig, Gödöllőn keresztül mint udvari bohóc szerepelt azért, mert úgy látszik, Landler úrnak udvari bohócra volt szüksége – ez az úr később a Wolff-párt lehangosabb tagjaként szerepelt a székesfőváros közgyűlésén... (Zaj.)

Pikler Emil: Ilyen az egész társaság! Mindannyian olyanok! (Nagy zaj.)

Szeder Ferenc: Az egész egy cigánytársaság.

Patacsi Dénes: Tisztelet a kivételeknek! (Zaj. *Élénk derűtség a szélsőhaloldalon.*)

Pikler Emil: Jelenlévők mindig ki vannak véve!

Propper Sándor: Ez a Cigány jelentékeny férfiú a kurzusban!

Fábián Béla: ... amikor a közgyűlésen megkérdeztük, hogy miként lehetséges az, hogy egy nemzeti szempontot és keresztény intranzigenciát hirdető pártnak egyik vezető tagja lehessen Landler bohóca, előlött ugyanúgy siklottak el – hogy milyen okból, azt mi már tudjuk –, amint elfelejtették Zilahi Kiss Jenőnek⁶⁰ ... (Zaj.)

Drozdy Győző: A főkommunista!

Fábián Béla: ... október 23-án kelt levelét, amelyet az *Új Nemzedék* szerkesztőségéhez intézett.

Rupert Rezső: Szerelmeslevél a kommunizmushoz! (Zaj.)

Drozdy Győző: A székesfőváros tanügye egy Zilahi Kiss nevű kommunistára van bízva!

Fábián Béla: 1923. június 28-án ugyancsak *A Népb*ben »Liberális visszavonulás futólépésben. Hazudnak 101-ig. Már ők is megelégték a sok hazugságot« címmel – belügyminiszter úr,

⁵⁹ Landler Jenő (1875–1928) kommunista politikus, a tanácsköztársaság alatt belügyi és kereskedelmi népbiztos, a tanácskormány bukása után Bécsbe emigrált, majd franciaországi emigrációban hunyt el 1928-ban.

⁶⁰ Zilahi Kiss Jenő (1886–1938) politikus, Budapest székesfőváros alpolgármestere.

igazságügyminiszter úr, méltóztassék idefigyelni (*Derültség jobb felől.*) – írja a következőket: (*Zaj.*)

Rupert Rezső: Az állam pénzén nyomatják! Saját lapjuk!

Propper Sándor: Halljuk, mit ír a Leibjournal? (*Zaj.*)

Fábián Béla: »A liberálisok is eljutottak odáig, hogy megtalálták azt a bizonyos holtponzt, amely a sokat emlegetett Reismann- és egyéb ügyekben már több mint egy esztendeje beállott. Már pedig ennyi és ekkora bűntényért megfelelő megtorlás jár, s irgalmatlan büntetést érdemelnek a háttérben álló összes szereplők is. Csakhogy a rendőrség nem állapított meg semmit, s ezekben az újólag talán utoljára előszedett ügyekben épp olyan keveset tud, mint annak idején. A Reismann-ügy és az Erzsébetvárosi bombaügy újrafelvételét csak ők tartották elsőrangú fontosságúnak és nem a rendőrség.« Lendvay István úr július 1-jén írott cikkében a következőket írja. Ez se lázítás.

Rupert Rezső: Ez az, aki bort szokott kávézni!

Drozdly Győző: Seszták kedvence!

Fábián Béla (*olvassa*): »Nem Győzőm a Csemegi-féle zsidó jogrend őreinek bebizonyítani, hogy a szemmel látható, füllel hallható igazságok megmondása nem lehet hitfelekezet elleni izgatás, legfeljebb olyan hitfelekezet szemében, amelynek legbelsőbb erkölcsi tengelye a hazugság, a becstelenség, a csalás.«

Hegymegi-Kiss Pál: Ez már felekezeti izgatás!

Fábián Béla: Méltóztassék megengedni, hogy mielőtt rátérnék a Club-kávéházi eseményekre, és mielőtt rátérnék a Gyűrűs Gyuri bácsi esetére és a Kopinics-ügyre⁶¹ (*Derültség.*), két nyilatkozattal foglalkozzam, illetve az egyik egy kiáltvány. Az egyik nyilatkozat, azt hiszem, hogy érdekli majd a belügyminiszter urat, habár nem tudom, hogy ebből az ügyből kifolyólag...

Szeder Ferenc: Nem nagyon érdekli azt!

⁶¹ Kopinics Jenő nagyváradi orvostanhallgató 1923-ban a Magyar Állam tulajdonát képező 140 millió koronát sikasztotta el.

Fábián Béla: ... történt volna valami intézkedés. A Fővárosi Operettszínház elleni merénylet⁶² ügyében vannak bizonyos tanúbizonyítékok olyan személyekkel szemben is, akiket eddig még semmiféle hatóság ki nem hallgatott. Ezek közül az urak közül az egyik Prónay Pál alezredes úr, aki legutóbb egy nyilatkozatot tett közzé, amelyben a következők vannak (*olvassa*): »Nem akartam eddig nyilatkozni, még pedig azért, mert nem volt szándékomban megzavarni ennek a bonyodalmas merényletügynek teljes csődbe fejlődését. Most, miután a csőd és blamázs teljes, az a megjegyzésem, hogy a rendőrség a kákán is csomót keres. Örültek volna a kövér fogásnak, hiszen állandóan négy detekív lóg a sarkomban, telefonomat pedig az akusztikai ellenőrök, vagyis a spiclik miatt csak szórványosan és mérsékelten van módomban használni. Ezek az apró szíveségek azt súgják nekem, hogy nem lehetetlen, hogy az egész összeesküvési komédiát csak azért kavarták fel és idézték elő, hogy engem valahogy horogra akaszthassanak. Az egész dologhoz tulajdonképpen csak annyi közöm van, hogy néhány hónappal ezelőtt végighallgattam Poók Jánosnak a gazdasági diktatúráról szóló fejtegetését.«

Szilágyi Lajos: Tavaly a nemzetgyűlésen szóvá tettem, hiába!

Fábián Béla (*olvassa*): »A nyomozó közegek első és szinte kizárólagos kérdése, amelyet az elővezetett ügynevezett összeesküvőnek adtak, az volt, hogy mikor beszélt Prónay Pállal? Mikor és mit? Lehet, hogy közismertebben nyomatékos vallató eszközök alkalmazására egyik vagy másik igennel vallott, azonban ez engem abszolúte nem izgat. Akkor még épen fagyos nyugalomig lehültem, amikor megtudtam, hogy a Kovács

⁶² 1923. január 16-án az Ébredő Magyarok Egyesülete fegyveresei merényletet kíséreltek meg a 1923. január 16-án merényletet kíséreltek meg a Fővárosi Operettszínház ellen, a nézőtérén az előadás első felvonása felé több fiatalember lövöldözni kezdett. Személyi sérülés nem történt, de nagy pánik tört ki a színházban. Az akció irányítója Adorján Géza, az ÉME nemzetvédelmi osztályának egyik vezetője. Vö SERFÖZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1921–1926-ban*, 8–9.

testvérek is le vannak tartóztatva. Egészen lecsillapodtam, mert tudtam, hogy forró, sőt elszakíthatatlan szálak fűzik őket bizonyos illetékes helyekhez...«

Rupert Rezső: Nádasyra⁶³ céloz!

Fábián Béla: »... amely illetékes helyek az én nevemmel, továbbá Héjjas Iván nevével visszaélve, pénzt gyűjtöttek és intenzív propagandát űztek a Dunántúlon.«

Drozdly Győző: Mégis hallatlan, hogy ilyen tisztességes nevekkel visszaélnek! (*Derűltség.*)

Fábián Béla (*olvassa*): »Ha a rendőrség úgy mellékesen, előzően Kopinicsra feleannyi energiát pazarolt volna, mint most utólag énám, nem volna szükséges álmerényletek mesterséges beállítással takargatnia a világ legneveltségesebb rendőri felsülését, a Kopinics-ügyet. Azon gondolkozom, hogyha azokat az embereket is lefogják már, akik, gazdasági természetű távlocságokat meghallgatnak, vagy spriccereket isznak a Nyúzott Varjúban, akkor micsoda büntetés illehetné meg sokkal komolyabb etikai és törvényes alapon azokat, akik a hazaáruló Hatvani Lajosok vérrokonságát oly feltűnően járják teán és tea után.«

Peyer Károly: Ki volt a Hatvani Lili teáján?

Fábián Béla: Itt két kérdés merül fel Prónay Pál úr nyilatkozatával kapcsolatosan. 1. Melyek azok az illetékes helyek, melyekhez forró és elszakíthatatlan szálak fűzik a Kovács testvéreket?

Propper Sándor: A rendőrség!

Rupert Rezső: Prónay csak autentikus tanú, hogy ez így van!

Fábián Béla: 2. Melyek azok az illetékes helyek, melyek Prónay és Héjjas nevével visszaélve gyűjtöttek pénzt és űztek intenzív propagandát a Dunántúlon? Nem tudom, rágalmazás-e, ami itt foglaltatik, de azt tudom, hogy hatóságokat nyilvánosan rágalmaztak meg a legsúlyosabban, hogy visszaélve a Prónay Pál és Héjjas Iván nevével, pénzt gyűjtött a Dunántúlon.

⁶³ Nádasy Imre országos rendőrfőkapitány.

Eckhardt Tibor (*közbeszól. Nagy zaj*)

Fábián Béla: Miért izgul, Eckhardt úr?

Rupert Rezső: Nem értjük a kappanhangját, beszéljen rendesen!

Drozd Győző: Kuna bácsi⁶⁴, ébredjen fel! Nagyon érdekes dolgok vannak! (*Nagy derűtség a Ház minden oldalán. Felkiáltások balfelől: Kuna bácsi álmában hozza a törvényt! Ébredjen fel!*)

Neubauer Ferenc:⁶⁵ Még a templomban is szabad aludni, miért ne volna itt szabad!

Rupert Rezső: Homeros dormit!⁶⁶

Drozd Győző: Kár felkelteni! Jobb, ha szundít!

Peyer Károly: Szigorított hárszabály! Aludni sem szabad!

Drozd Győző: Hagyjátok, olyan értelmesen alszik!

Peyer Károly: Meg kell szigorítani a hárszabályokat, hogy aludni sem szabad!

Neuberger Ferenc: Jó idegei vannak, ha még a Fábián hangja mellett is tud aludni!

Rupert Rezső: Rendreutasítani! Még sem lehet itt aludni.

Horváth Zoltán:⁶⁷ Megszavazza?

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, különben kénytelen volnék az ülést felfüggeszteni!

Fábián Béla: Ez az a két kérdés, amelyik a Prónay Pál alezredes úr nyilatkozatával kapcsolatosan felmerült. Méltóztassanak megengedni, hogy most a továbbiak folyamán rátérjek arra a nyilatkozatra, amelyik vezető helyen, két hasábon ugyancsak *A Népb*ben jelent meg, annak június hó 21-i számában.

Rupert Rezső: Elég szégyen, hogy a magyar nép pénzén ilyen dolgot csinálnak!

⁶⁴ Gúnyos utalás arra, hogy Kuna P. András nemzetgyűlési képviselő elaludt az ülés alatt.

⁶⁵ Neubauer Ferenc (1882–?), ügyvéd, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

⁶⁶ latin: Homérosz alszik.

⁶⁷ Horváth Zoltán (1880–?) ügyvéd, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Drozdy Győző: Ilyen aljas lapokra lopják el az ország pénzét! Azért nem mernek idejönni a zárszámadásokkal! (*Zaj. Elnök csenget. Fölkiáltások jobbfelől: Ki lop? Ki lop?*)

Fábián Béla: Abban az »Arany középút« című vezércikkben gyönyörűen belevág ismét a Bethlen-kormányba, amely az utóbbi időkben állandó izgatásoknak a tárgya, és amellyel lehetett csak felheccelni ezeket az urakat a 105. számú szobában arra, hogy a kormány két tagja ellen a gyilkossági merényletet elhatározzák...

Patacsi Dénes: Az előbb 101-et mondott! (*Felkiáltások balfelől: Az egy másik!*)

Fábián Béla: ... van egy vezetők cikk két hasábon keresztül, amelynek a címe az, hogy »Meghátrolást nem ismerve fogjuk véghezvinni művünket«, aláírva Hegedüs György, Herkélyi Tibor, egy állami tisztviselő, dr. Sármezey Endre, Héjjas Iván és Prónay Pál. Ez az a nyilatkozat, amelyben bejelentik azt, hogy Héjjas Iván és Prónay Pál veszik át az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetését és azzal a lanyha irányzattal szemben, amelyet eddig az Ébredő Magyarok Egyesülete követett – t. i. egy éve nem volt itt már egy olyan bombamerénylet, amelyik eredménnyel járt volna –, tehát bejelentik, hogy átveszik a vezetését.

Drozdy Győző: A keresztény kurzus lanyha!

Propper Sándor: Lanyha a bombaipar! Flau!

Fábián Béla: 1923. június 20-án Héjjas Iván nyilatkozott a bécsi *Stunde* című lapban; a nyilatkozatot itt Budapesten a Nemzeti Sajtótudósító Iroda adta le. Ebből a nyilatkozatból csak a következő kedélyes részleteket olvasom fel (*olvassa*): »Elsősorban meg kell oldani alaposan és végleg a zsidókérdést. Nem mi vagyunk az okai annak, hogy ez a kérdés létezik. Ha nekünk nincs is hadseregünk, van mégis egy eszközünk, mely határainktól távol tarthatja az ellenséget. Nagyon jól tudjuk, hogy zsidainknak összeköttetései vannak a hatalmas Alliance Israelite-tal, ennél fogva az egész Magyarországon élő zsidóságot vallásfelekezetre való különbség nélkül minden kilomé-

terért, melyet az ellenség a mi országunkból megszállna, túszul jelentjük ki. Az Alliance Israelite gondoskodik, hogy mi érintetlenek maradjunk.« (*Mozgás.*) Ezeknek felolvasása után méltóztassanak megengedni, hogy rátérjek a clubkávéházi merénylet ügyére. A Club Kávéházban merényletet követtek el; éjjel 1 órakor a kávéház egyik üvegablakján keresztül bombát dobtak be, mely bomba azután természetesen ismét átalakult kakaó-bombává.

Patacsi Dénes: Nem bomba, gránát.

Zsilinszky Endre:⁶⁸ Nem robbant!

⁶⁸ Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944): publicista és politikus, a II. világháború idején a magyar függetlenségért folytatott harc kiemelkedő vezető egyénisége. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Lipcsében és Heidelbergben végezte, majd hazatérve ügyvédjelölt lett. Békéscsabán családja és a demokrata parasztvezér, Áchim L. András között politikai és családi okokból kiéleződött a viszony. 1918 novemberében a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) egyik megalapítója. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalmi erőkhöz, a Gömbös vezetése alatti nacionalista és fajvédő csoport (Eckhardt Tibor, Kozma Miklós stb.) tagjaként a *Szózat* főszerkesztője lett. Derecskén 1922-ben egységes párti programmal képviselővé választották, de 1923-ban Gömbössel együtt kilépett Bethlen pártjából és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky kettős vezetéknevet használta. Politikai fejlődésében jelentős fordulatot hozott az 1935-ös év, amikor az ögy.-i választások idején pártszövetségre lépett az októbristákkal és a polgári radikálisokkal. Gömbös kíméletlen csendőrterrorral megakadályozta, hogy a tarpai választókerület képviselője legyen. Válaszul leköszönt vítezi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal és 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett a képviselője. Publicisztikai tevékenységét akkor a *Független Magyarország* című hétfői lap főszerkesztői tisztében, valamint a *Magyarország* című napilap hasábjain végzi. Idejében felismerte, hogy a német veszéllyel szemben szükség van a Duna-menti kis népek összefogására. Ezért 1940 februárjában Belgrádba utazott és vezető jugoszláv államférfiakkal tárgyalt a baráti együttműködésről. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába és részt vett a március 15-i antifasiszta és háborúellenes tömegtüntetés megszervezésében. 1944. március 19-én fegy-

Fábián Béla: Nem hiszem el a képviselő úrról, hogy ezzel azonosítja magát. (*Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Peyer Károly: Minden gázságot lehet itt védeni?

Fábián Béla: Rendőrségi szakértő vizsgálta meg, hogy miért nem robbant fel a bomba. (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Az ilyen nemzetgyűlési képviselő szégyelje magát! Minden gyilkost védenek! Süljön ki a szemük!

Eckhardt Tibor: Senki sem védi! Ne rágalmazzanak! (*Nagy zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak csendben maradni!

Peyer Károly: Úgy látszik, közük van hozzá!

Elnök: Peyer képviselő urat rendreutasítom!

Peyer Károly: Ott utasítson rendre, ne engem!

Elnök: Ne méltóztassék az elnöknek utasítást adni. Ott is rendreutasítok, ha ok van rá. (*Nagy zaj.*)

Eckhardt Tibor: Ki védi őket? Önök rágalmaznak! Nem kell inszинуálni.⁶⁹

Elnök: Eckhardt Tibor képviselő urat utoljára kérem, méltóztassék csendben maradni! (*Zaj.*)

Szeder Ferenc: Az a társaság mindig a gyilkosokat védi!

Rothenstein Mór: 665! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Mindenekelőtt néhány szót kell szólnom a Club-kávéház elleni merénylet ügyében lefolytatott rendőri nyomozásról. Megállapítást nyert, hogy közvetlenül azután, amikor a Club-kávéház ellen a merényletet elkövették, megszólalt a kávéházban a telefon, mely előzőleg még nem szólt és a várospa-

verrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűz harc után tudták sebesülten őrizetbe venni. Lakatos Géza kormánya 1944. október 11-én kikérte a Gestapótól, október 15-én szabadon bocsátották. 1944. november elején a németellenes fegyveres ellenállási mozgalom megszervezésére hivatott Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Németellenes tevékenysége miatt letartóztatták, a nyilas katonai bíróság halálraítélte, Sopronköhidán pedig 1944. december 24-én kivégezték.

⁶⁹ inszинуál = rágalmaz, befeketít.

rancsnokság nevében jelentkezett egy ember, aki felvilágosítást kért arra vonatkozólag, hogy mi történt a kávéházban. Erre az illető detektív meg akarván tudni, hogy ki van ott, ténylegesen egy újságíró nevét mondta be azzal: »ne viccelj, tudjuk, hogy te vagy ott, csak meg akarod tudni, hogy mi történt«. Erre a másik letette a kagylót. Majd utána pár perccel egy úr érkezett a kávéházba, aki vizsgálni kezdte az ablakokat, bement a telefonfülkébe és kezdett mindent vizsgálni. Erre a detektívek és a most már jelenlévő újságírók is kutatni kezdtek, hogy mit is akar itt ember. Azt kérdezték tőle, hogy kicsoda ő, mire az az úr elővett egy igazolványt, és azt mondta, hogy ő X. Y. bíró és katonai nyomozó. Erre a helyett, hogy megfogták volna, és megkérdezték volna, hogyan jött oda, és honnan tudta, hogy ott nyomoznia kell, elengedték, az ember pedig elment, s azóta senki sem beszél róla. Merem állítani, hogy aki elfogultság nélkül, objektíve olvassa ezt a két újságot, az láthatja, hogy igenis ebben a két újságban állandóan eltussolni törekszenek a bűncselekmények nyomait.

Ulain Ferenc: Ez már nem igaz!

Fábián Béla: Itt van az ön lapja, fel fogok belőle olvasni cikkeket és minden cikk után tessék nekem megmondani, hogy nem más-e az, mint eltussolás. A képviselő úr szerkeszti a *Szózat* című lapot, melynek július 3-i számában a következők foglaltatnak (*olvassa*): Éppen ezért a vizsgálat során az a gyanú merül fel, hogy a merénylet elkövetőjének nem is volt szándékában a pusztítás, hanem csak demonstrálni akart.

Benárd Ágost: Egészen bizonyos, mert különben valóságos és jó bombát dobtak volna.

Ulain Ferenc: Ön is nagyon jól tudja!

Fábián Béla: Mit tudok nagyon jól? Mondja meg!

Benárd Ágost: A magyar konszolidációt akarja kompromittálni kifelé! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Van még Magyarországon a bombavetőkön és önön kívül egyetlen egy ember, aki hiszi azt, hogy azzal kompromit-

táljuk az országot, hogy elmondjuk itt, hogy mit csinálnak a titkos szervezetek? (*Zaj a jobboldalon és a középén.*)

Benárd Ágost: Azzal is!

Fábián Béla: Nem azzal kompromittáljuk, hogy bombákat vetünk, hogy az állampolgároknak a biztonság érzetét megszüntetjük, nem azzal kompromittáljuk, hogy egyik merénylet a másik után vitetik véghez, és nincsenek meg a tettesek, és nem azzal kompromittáljuk-e, hogy itt lehet úgy előkészíteni bűncselekményeket, hogy az államhatalom nem tud róla és magánszemélyeknek kell tudomást szerezniük az ellenük készülõ merényletekrõl? De folytatnom tovább a képviselõ úr lapjából az idézetet (*olvassa*): »Mi a magunk részérõl azért is elfogadhatónak tartjuk ezt a föltevést, mert csak ilyenekben teljesen járatlan egyén gondolhatta a kérdéses régi, rozsdás kézigránátot komoly merénylet elkövetésére alkalmasnak. Demonstrációt akartak rendezni azok, akiknek mindenképp érdekében áll annak a bebizonyítása, hogy a Kovács testvérek társaságának letartóztatásával a rendbontó rétegnek csak kis töredékét tették ártalmatlanná.« *A Nép* legutóbbi számában foglalkozva ezzel a dologgal, hatalmas cikkben emlékezik meg róla. És ha ez nem izgatás és lázítás, akkor semmi sem az.

Benárd Ágost: Olvassa fel!

Fábián Béla: Csak a címét olvasom fel. A címe: »Mi lesz már?!«

Zsirkay János:⁷⁰ Ez nem izgatás!

Fábián Béla: Nem izgatás? Ezeket a címeket: »Fel a kezeket!«, »Mi lesz már?«, olvastam már elõzõleg a *Vörös Újság*ban és onnan vették át önök. Kénytelen vagyok a nemzetgyûlés figyelmét még bizonyos összefüggésekre felhívni. Nem tudom, hogy azokban sem lehet-e bizonyos illúziókat találni.

Benárd Ágost: A bíróság minden héten felment bennünket! (*Zaj.*)

Rupert Rezsõ: Igen, a maguk Sesztákja!

Fábián Béla: *A Nép*ben Lendvai István tollából néhány hónappal ezelõtt megjelent egy cikk, amelyben ilyen kitételek vannak:

⁷⁰ Zsirkay János (1880–1940) író, újságíró, Gömbös Gyula körének tagja, fajvédõ nemzetgyûlési képviselõ.

„Mikor jön már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátja, amely megszabadít minket a mai átkos helyzetűtől.” Méltóztassék erre mondani, hogy ez sem jelent meg.

Benárd Ágost: Biztosan perelve is van!

Fábián Béla: Önök bizonyára tudják, hol vannak a megváltó kézigránátok, ha megírják, hogy jöjjenek már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátjai! (*Zaj.*)

Benárd Ágost: Ezt nem mondhatja komolyan!

Elnök: Benárd képviselő urat kérem, szíveskedjék a közbeszólásoktól tartózkodni. A képviselő úrnak módjában van erről a témáról teljes beszédet mondani, de nincs joga állandóan közbeszólni.

Fábián Béla: Szükségesnek tartottam ezeket a kérdéseket idehozni a nemzetgyűlés elé, mert a legutóbbi két bűncselekménnyel kapcsolatban is, amelyek ún. közönséges bűncselekmények, szintén merültek fel olyan momentumok, amelyek bennünk, minden hazáját szerető állampolgárban a kétségbeesés érzését kell hogy felkeltsék. Az egyik volt a közönség körében is ismert ún. Gyűrűs Gyuri bácsi esete, ahol nem azt a házmestert akarták meggyilkolni, hanem ki akarták rabolni a Wiesinger-féle ékszerüzletet...

Vázsonyi Vilmos: A nagyváradi kasszafurás!

Fábián Béla: ... Nagyváradon is kasszát akartak fűrni, és méltóztassanak csak emlékezni arra, hogy minden kis rohadt dolgot ki lehet nyomozni, de nem lehet kinyomozni azt, mi történt itt a főváros közvetlen közelében akkor, amikor egy nagy ékszerüzletet ki akartak rabolni. Azután van itt egy másik ügy is, amelynek tényállása az, hogy déli 1 órakor elvittek a Hitelbankból 145 millió koronát.

Propper Sándor: Rendőri asszisztenciával!

Fábián Béla: Ez most nem fontos. Budapestről 1/4 órakor menekült el a tettes és Szolnokról 8-kor indult tovább. Nem állami telefonon, de én mint magánember, ha valami »dringend«⁷¹

⁷¹ dringend (németül) = sürgős(en).

beszélgetésem van, megkapom Szolnokot 3 perc alatt. Mi történt a Kopinits-ügyben, hogy a távirati megkeresés a környékbeli hatóságoknak csak 7 óra után ment és pedig akként, hogy abban nem volt meg az, hogy automobilon menekültek a tettesek. (*Zaj balfelől.*) Ha áll a rendőrségnek az a védekezése, hogy azért küldték el későn a táviratot és azért indult meg csak a késői órákban a nyomozás, mert a rendőrség későn állapította meg azt, hogy honnan szerezte az autót Kopinits, és milyen irányba ment, kérdem, nem volt-e módja az államrendőrségnek arra, hogy telefonon felhívja a szolnoki államrendőrség figyelmét arra, hogy íme, itt megy egy ember autón 145 millió koronával?

Pikler Emil: Nagyon sokat tudhat az a Kopinits!

Rakovszky Iván belügyminiszter: Ha egyszer nem tudták még, hogy autón ment? Csak utóbb tudták meg.

Peyer Károly: Este 8-kor ment el a távirat!

Fábián Béla: Kérem, miniszter úr, én pontosan mondom az adatokat: fél 8-kor érkezett az autó Szolnokra és fél 7-kor tudták meg a detektívek a garázsban azt, hová ment az autó. Tehát egy órai idő volt arra, hogy Szolnokot telefonon értesítsék. Méltóztassanak megengedni, én láttam egy országot, amelyet hosszú időközön, 30 esztendőn keresztül ráztak két oldalról hasonló jelenségek azért, hogy ez az ország azután a maga nagy gazdaságával, a maga gyönyörű völgyeivel, nagyszerű bányáival és fejlődő városaival belerohanjon a pusztulásba. Ez az ország Oroszország volt, ahol a bombamerényletek három évtizeden keresztül állandók voltak, és ahol két szervezet küzdött egymással életre-halálra. Mind a kettő forradalmi szervezet volt. Az egyik a forradalmárok, a másik pedig a Fekete Század szervezete volt, és azért mondom el ezt a Kopinits és Gyuri bácsi ügyével kapcsolatosan, mert abban az országban találtam egy szót, amely szó: expropriáció... azt jelenti, hogy...

Kuna P. András: Nem akarok katonát látni! (*Derültség.*)

Fábián Béla: Pikler képviselő úr bűne, hogy Kuna bácsi ismét közbeszólhat. Tanultam odakint egy szót, amely szó: expro-

priáció, azt jelenti, hogy kisajátítás. Ez az expropriáció azt jelentette, hogy mind a két forradalmi szervezet feljogosítottnak érezte magát arra, és nem tartotta erkölcsellenesnek, hogy kaszszakat fúrjon, hogy bankokat fényes nappal kiraboljon, hogy postakocsikat állítson meg, és bankót hamisítson.

Ulain Ferenc: Azok a kommunisták voltak!

Fábián Béla: Ön nagyon jól tudja, hogy mi az én véleményem és mi volt a kommunistákról, a nehéz, keserves időkben!

Rupert Rezső: Minden rabló egyforma!

Fábián Béla: Itt az a helyzet, hogy Oroszországban szemben állott egymással két szervezet, két földalatti szervezet, amely egymásnak csinált konkurenciát abban, hogy miként rabolják ki az embereket, és miként tegyék nyugtalanná az állampolgárok életét. Még egy dologra vagyok bátor felhívni a jelenlévő miniszter urak figyelmét. Arra, hogy Oroszországban megállapítást nyert, hogy a Fekete Század vezére, Resinov ezredes, aki az ellenspionázse⁷² osztálynak volt a vezetője, német kém volt, aki az összes hadműveleti dolgokat kiszolgáltatta Oroszország ellenségének. Bátor vagyok azt mondani, hogy az, hogy ebben az országban a nyugalom helyre ne álljon, hogy ebben az országban ne legyen rend és egyetértés és ne legyen hatalmas, egységes, nagy nemzeti akarat, elsősorban a körülöttünk lévő államoknak, Magyarország ellenségeinek érdeke.

Patacsi Dénes: Ez igaz!

Fábián Béla: Méltóztassanak beleképzelni magukat abba a helyzetbe, hogy ha a t. képviselő urak egy szomszédos, ellenséges államnak belpolitikáját akarják zilálttá tenni, mit tesznek? Titkos egyesületeket alakítanak, szélső agitációt fejtenek ki, titkos egyesületekbe belopják a maguk kémeit, azokat az embereket, akiket olyan eszközök alkalmazására vesznek rá, esetleg jóhiszemű embereket, amely eszközök az illető államnak egész politikáját tönkreteszik és kompromittálják az illető államot...

Eckhardt Tibor: Ezt csinálja az emigráció!

⁷² ellenspionázs = kémelhárítás.

Fábián Béla: ... amelyek megmérgezik egyik államnak a másikhoz való viszonyát. Nemcsak feltevésekből indulok ki, amikor ezt mondom, mert volt a közelmúltban erre példa és eset, amellyel nem óhajtok itt foglalkozni, de méltóztassék ezt tudomásul venni és méltóztassék gondolkodásukat, és bizonyos egyesületekkel, bizonyos lázítókkal, izgatókkal szemben való magatartásukat ehhez igazítani, mert higgyék el, hogy ebben az országban is el fog következni idő, amikor kiderül, hogy itt is vannak Resinov ezredesek és Eybnikov kapitányok.

Ugyanabban az országban, amelyre hivatkoztam az előbb, hallottam egy régi kínai mesét. Ez arról szól, hogy volt egyszer Kelet-Kínában, Sent Jaku városában egy selyemkereskedő, és őt meggyilkoltatta a konkurrens. Az életben maradt selyemkereskedő ezután építtetett magának hatalmas palotát, de ebben nem volt lelki nyugalma, mert a gyilkosság minden fordulóján, minden hónapban megremegett a ház, lehulltak a porcellánok, az üvegek, és mozogni kezdtek a bútorok. A tulajdonos végre is kiköltözött ebből a házból, de hiába volt a háromszori változás is, mert amikor az utolsó tulajdonos költözött bele, azt mondták neki, nem az a baj, hogy ez a hatalmas és szép palota holttesten épült fel, hanem az a baj, hogy a gyilkosok szabadon járnak, az a baj, hogy a gyilkosok nem kapták meg méltó büntetésüket.

Abban az esetben, ha a t. kormány el van szánva és határozva arra, hogy ebben az országban végre megalapítja a rend országát és itt egy hatalmas, nagy, erős, a régi területet visszaszerző Magyarország kialakulását segíti ismét elő, úgy ne gyakoroljon elnézést a gyilkosokkal szemben, bárkik legyenek is azoknak patrónusai, hanem álljon szembe velük keményen, erősen és határozottan, mert ha nem teszi, ez az ország menthetetlenül halad a pusztulás felé. Interpellációmát már felolvastam, kérek arra választ.

(Elénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Az igazságügyminiszter úr kíván szólni.

Nagy Emil igazságügyminiszter:⁷³ T. Nemzetgyűlés! (*Halljuk! Halljuk!*) Az interpellációnak csak arra a részére kívánok röviden válaszolni, amely hozzám van intézve. Van szerencsém jelenteni és közölni azt, hogy Dánér Béla ügyész ellen a fegyelmi eljárást már tegnap megindítottam, és állásától függesztettem. (*Helyeslés balfelől.*) Legyen szabad ezzel együtt azt is megmondanom, hogy e tekintetben a kormány mindig tudni fogja kötelességét. Az én meggyőződésem az, hogy Magyarország jövőjének teljes kialakulása, pénzügyi és erkölcsi viszonyaink megmentése attól függ, hogy sikerül-e rövid időn belül – békeértelemben véve – a polgári jogrendet helyreállítani. (*Helyeslés balfelől.*)

Rupert Rezső: Ez tisztességes beszéd!

Nagy Emil igazságügyminiszter: Kijelentem férfiúi becsületemre, hogy erre vállalkoztam, s amely percben általam megállapítandó időn belül arra jönnek reá, hogy ehhez gyenge vagyok, engem ezen a helyen öt percig sem méltóztatnak látni. (*Helyeslés és félkiáltások balfelől: Ez férfias beszéd!*)

Rassay Károly: Jöjjön ide, mi adunk erőt.

Eckhardt Tibor: Ehhez mi is adunk támogatást önök ellen! (*Zaj.*)

Nagy Emil igazságügyminiszter: De kegyeskedjenek nekem megengedni, hogy a magam részéről némi szemrehányást is tegyek az előttem szólott t. képviselőtársamnak. Mert amikor méltóztatnak látni, hogy legutóbb a Kovács-féle bűnügyben, amelyhez először volt szerencsém (*Derűltég.*) miniszteri minőségemben hozzányúlni, nem történt semmi néven nevezendő eltussolás, és már két képviselő úr is kegyeskedett elismerni, hogy a legnagyobb nyíltsággal és eréllyel történt a nyomozás, tekintet nélkül bárminő szempontra, akkor, ha valaki igazán, egyedül csak az ország érdekét nézi és nem kíván ebből politikai tőkét kovácsolni, annak ezt szem előtt kell tartania. (*Igaz! Úgy van! – a jobboldalon és a középen.*)

⁷³ Nagy Emil (1871–1956), ügyvéd, egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1923. június 11-e és 1924. február 21-e között a Bethlen-kormány igazságügyi minisztere.

Eckhardt Tibor: Ebből élnek! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Rassay Károly: Ugyan, ne ízetlenkedjék!

Peyer Károly: Maga meg az Ergonból él!

Györki Imre: A 660 hamis ezresből él! (*Nagy zaj. Elnök cseppet.*) Hamis ezresekből él.

Peyer Károly: Majd megvizsgáljuk, hogy ki miből él! (*Zaj és felkiáltások jobbfelől: Bútorokból!*)

Nagy Emil igazságügyminiszter: Ismétlem: ezt a kérdést méltósággal, tárgyilagossággal, a politikai szempontoknak abszolút félretételével kell kezelni (*Helyeslés a jobboldalon és a középén.*), ha valaki, t. uraim, ebben az ügyben igazán csakis az ország érdekét tartja szem előtt. (*Úgy van! – középén.*) Én ismerem a fajtámat, az én hazámnak belső mentalitását is, és őszintén kijelentem, azzal a tisztességérzettel, amelyet a t. Nemzetgyűlés tőlem mindig látni fog, mert erre a helyre nem jöttem gusztusból, sem pedig hiúságból, hanem kötelességérzetből (*Úgy van! – a jobboldalon.*), tudom, hogy ennek a kérdésnek szenvedélyes beállítása nekem nem használ, hanem a munkámat nehezíteni fogja. (*Úgy van! – élénk taps a jobboldalon. Felkiáltások jobbfelől: Senkinek sem használ!*) Ünnepelesen azt a kérést intézem a mélyen t. Nemzetgyűlés mindegyik pártjához, vagy árnyalatához, mindenkire: kegyeskedjenek ebben a kérdésben nekem mint férfiembernek annyi szívességet megtenni, hogy méltóztassanak ebben & kérdésben némi kis ideig türelemmel lenni. Én magam fogom bejelenteni azt, ha munkám hiábavaló volt, és akkor az állásomat elhagyom. (*Helyeslés balfelől.*) Addig is kegyeskedjenek minden irányban felfüggeszteni mindenféle agitációt, mindenféle szenvedélyfelkavarást, mert ha a kormány a miniszterelnök úr kezdeményezésére a legnagyobb eréllyel rendet akar teremteni az országban, ehhez a kormánynak idő kell, főleg pedig nyugalom és tárgyilagosság kell. (*Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.*)

Elnök: A belügyminiszter úr kíván nyilatkozni.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Tekintettel arra, hogy az interpelláció a miniszterelnök úrhoz van intézve, nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy végleges választ adjak, de kötelességemnek tartom, hogy az interpelláló képviselő úrnak a rendőrségre és a rendőrség eljárására vonatkozólag tett egynéhány megjegyzésére reflektáljak. Mielőtt a lényegesebb és fontosabb kérdésekre térnék át, egy pár jelentéktelenebbnek látszó ügyel kívánok foglalkozni, és mindezekelőtt szóvátenni azt a bizonyos merénylettervet, amelyet a képviselő úr húsvéti esetnek nevezett, és amely – úgy látszik – éppen abban az időben történt, amikor én kétheti szabadságom alatt nem tartózkodtam az országban. Megvallom őszintén: most hallok először erről az esetről, és bizonyos megdöbbenéssel hallok róla, hogy a képviselő úr úgy van informálva, hogy ennek az ügynek aktái félretétettek volna, és anélkül, hogy a szabályszerű lépések megtörténtek volna, az eljárás befejeztetett.

12.

**Rassay Károly felszólalása a titkos társaságok
által elkövetett bűncselekmények ügyében
Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből
1923. július 4.**

Rassay Károly: ... és nekünk újra el kell mennünk Magyarország miniszterelnökéhez, akiről nekem, aki politikai ellenfele vagyok itt évek óta, ki kell állítanom azt a bizonyítványt, hogy becsületesen igyekezett ezzel szembenézni, hogy a rendőri nyomozás keretében látható visszás jelenségeket valamiképpen megjavítsuk és lehetővé tegyük, hogy a bűnösök eljussanak megérdemelt sorsukhoz. *(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)* Micsoda rendőri szellem van itt Magyarországon, micsoda szellem van a budapesti rendőrségnél és az egész orszá-

gos rendőrségnél, hogy ilyesmiket politikusoknak kell mint magánnyomozóknak, és mint magánérdekelteknek elintézniük?

Rupert Rezső: Nádosity a főprotektoruk!

Rassay Károly: Ez a kérdés az, amelyet én az igen t. miniszterelnök úr figyelmébe ajánlok. Méltóztassék ezzel a kérdéssel bátran szembeszállni, és ne méltóztassék magát félre téríttetni ezen az úton. A másik kérdés, amellyel ugyancsak ebből az ügyből kifolyólag foglalkoznom kell, a titkos szervezetek kérdése. Tiszta politikum ez, már nemcsak a bűnügyre tartozik. A nyomozat során kiderült az, hogy ez a »Nemzeti Múltunk Kultúregyesület« – hogy mennyire kultúregyesület, azt ugyebár a tényekből méltóztatik megítélni – csak egy alosztálya, csak egy zászlóalja volt egy nagyobb titkos szervezetnek, a Kettős Kereszt Vérszövetségnek. (*Halljuk! Halljuk! – a szélsőbaloldalon.*) Kiderült a nyomozás során, hogy ez a Kettős Kereszt Vérszövetség az a titkos társulat, amely tulajdonképpen mozgatja ezt a kultúregyesületet és azokat az embereket, akik ott benne szerepelnek.

Pikler Emil: A magyar leventéket!

Rassay Károly: Lefoglalták a nyomozás során azokat a riadókat, amelyeket ezek az emberek kinyomatva tartottak kéznél, és amelyekkel mozgósították az embereiket. Százsámra foglaltak le ilyen riadókat. Kézbe jutott eskümintá, amelyből kiderült, hogy minden parancsnál vagy eskünél erősebbnek ismerik el azt az esküt, amelyet e titkos társulat vezetőjének tesznek le közvetlenül vagy közvetve. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*) Kiderült, hogy ezek maguk között egy vészbírószót vagy vérbírószót létesítettek, amelynek alá kellett magát vetnie mindenkinek, aki ebbe a titkos társaságba lép. T. Nemzetgyűlés! Ha visszagondolok a három és fél év eseményeire és látom a ki nem nyomozott bűncselekményeket, ha látom, hogyan futnak homokba és zátonyra – amint azt Apponyi Albert t. képviselőtársam mondotta annak idején egy alkalommal – ezen politikai vonatkozású, lényegében egészen közönséges bűncselekmények, akkor fel kell vetnem a kérdést:

bizonyos-e a miniszterelnök úr és a belügyminiszter úr abban, hogy a rendőrség nincs inficiálva⁷⁴ ilyen titkos szervezetekkel? (*Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*) Bizonyos-e benne, hogy a rendőri tisztviselői eskü mellett nincsenek-e dilemmák egyes tisztviselőknél hasonló titkos társaságoknál letett esküvel? Bizonyos-e benne, hogy az államhatalmat a kezében tudja tartani ilyen körülmények között? Én, t. Nemzetgyűlés, nem vagyok bizonyos benne. Nekem az az érzésem, az az információm, hogy Magyarország minden közhivatala inficiálva van a Kettős Kereszt Vérszövetséggel és hasonló titkos társaságokkal. (*Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*) T. miniszterelnök úr! Súlyos okom van arra, hogy ezt itt elmondjam, nem azért, hogy önnek kellemetlenkedjem, de támaszt adok, és azt kérem önöktől is, hogy adjanak támaszt, hogy a miniszterelnök úr végre leszámloljon ezekkel a catilináris, anarchisztikus jelenségekkel. (*Úgy van! Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*)

Hiszen lehetetlen, hogy mi ebben a bizonytalanságban vigyük az állami élet hajóját, amikor a legkisebb megrázkódtatás kiszámíthatatlan következményekkel járhat a mi külföldi és belföldi relációinkban egyaránt. Én meg vagyok győződve arról, hogy ha a miniszterelnök úrban van energia és bátorság és emancipálni tudja magát bizonyos befolyásoktól, akkor le tud számolni ezekkel a társaságokkal. De bizonyos vagyok abban is, hogy ha nem lép rá erre az útra, el fog bukni a miniszterelnök úr, csakhogy az ő bukása és a mi bukásunk közt az a különbség lesz: mi elbukunk, mint az állam érdekében folytatott harcok mártírjai. Ő pedig el fog bukni gyengeségből és gyávaságból. (*Úgy van! Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*) T. Nemzetgyűlés! Ne méltóztassék azt hinni, hogy amikor én ezeket elmondom, akkor át nem érzem szavaim súlyát. Átérezem egyénileg is, mert tudom, hogy az a csatornagyűlölet, amely három és fél év óta ellenem ömlik, fokozottabb mértékben fog ömleni.

⁷⁴ inficiál = megfertőz.

Nagy Ernő: Nem baj!

Rassay Károly: De átérzem politikailag is. Amikor azonban a kezemben vannak tanúbizonyságok arra nézve is, hogy nemcsak egy titkos társaság van, hanem a titkos társaságoknak egész szövevényével van áthálózva ez az ország, akkor mellőznöm kell az én egyéni érdekeimet, akkor ezt el kell mondanom, ha méltó akarok lenni ahhoz a férfias állásponthoz, amelyet három és félév óta elfoglalok. T. Nemzetgyűlés! Amint van Kettős Kereszt Vérszövetség, úgy van Szent György Rend⁷⁵ is. Itt vannak az alapszabályok, át fogom adni az igen t. miniszterelnök úrnak. Itt van egy levél, amelyben egy bizonyos Szörtsey nevű úr, bizonyára hazafias célból – nem is gyanúsítom meg, de nem tudja ő maga sem, milyen eszköze esetleg idegen céloknak, idegen érdekeknek – levelet intéz valakihez, amelyben felhívja őt, hogy lépjen be a Szent György Rend tagjai közé. Felhozván, hogy milyen okok teszik szükségessé a Szent György Rend megalakítását, azt mondja:

Strausz István:⁷⁶ Legitimista!

Rassay Károly (*olvassa*): »Ez a körülmény indította a politikai, társadalmi és gazdasági élet vezérférfiait, hogy nem nyilvánosan működő titkos egyesületekbe tömörítsék a magyar társadalom színe-javát. Felsőbb helyről megbízást kaptam, hogy az ilyen alapon megszervezett Szent György Rend tagjává téged is megnyerjelek és e célból csatoltan küldöm a rendbe való belépésre tájékoztatásul szolgáló füzetet.« Ez rendelkezésére áll a miniszterelnök úrnak.

Mit mond ez a füzet, t. miniszterelnök úr? Sok zavaros dolog van ebben, nagyon szép eszmék és gondolatok, de van egy pont, amely azt mondja, hogy: »a jog és igazság fegyverére kíván támaszkodni, végső esetben az erőszak fegyverétől sem

⁷⁵ Szent György Rend: egy a Horthy-korszak nacionalista titkos társaságai közül, mely jogfolytonosnak tartotta magát az 1326-os alapításút magyar Szent György Lovagrenddel. Megalakulásáról és tagságáról igen kevés tudható.

⁷⁶ Strauss István (1865–?) jogász, pártönkívüli nemzetgyűlési képviselő.

fog visszariadni«. Nem lehet olyan cél, amely az állami élet alapját meg ne ingassa, ha lehetséges, hogy egy egyesület ilyen alapon toborozzon magának tagokat. (*Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*)

Horváth Zoltán: Talán jóvá is van hagyva az alapszabály!

Pikler Emil: Felsőbb helyről támogatva! Ki az a felsőbb hely?
(*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: Itt van a belépési nyilatkozat, amelyből kiderül az, hogy nemcsak egy, nemcsak két, hanem megszámlálhatatlan számú ilyen titkos szervezet van, mert önmaguk kényszerítik tagjaikat, hogy nyilatkozzanak, vajon vannak-e más titkos társaságok sorában és e nyilatkozatban kötelezettséget kell vállalniuk az iránt, hogy: »A rend rendelkezéseit parancsnak tekintem, azokat feltétlenül teljesítem és alávetem magamat a rend fegyelmi szabályzatának és a rend bírósági ítéletének.« Hát, t. Nemzetgyűlés, állam-e az, amelyben lehetséges, hogy ilyen titkos szervezetek gombamódjára szaporodjanak el és inficiálják egész közéletünket, hivatalainkat, legfontosabb szervezeteinket: a hadsereget és a rendőrséget.

Huszár Dezső:⁷⁷ Szabadkőművesek lehetnek?⁷⁸ (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Esztergályos János: Az nem gyilkos társaság volt!

Peyer Károly: Jóváhagyott alapszabályuk volt!

Farkas István: Egy bombát sem dobtak, az bizonyos!

Propper Sándor: Hány volt szabadkőműves van odaát? Majd megnézzük!

Pikler Emil: A belügyminiszter úr édesapja is az volt!

⁷⁷ Huszár Dezső (1864–?) földbirtokos, kisgazda nemzetgyűlési képviselő.

⁷⁸ Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-i 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén, a parlamenti felszólalás idején a szervezet már csak informálisan, illegalitásban, lakáson összegyűlő értelmiségiek baráti találkozási formájában működött, a magyar államra pedig soha semmilyen veszélyt nem jelentett.

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Horváth Zoltán: Ezek szomorú dolgok!

Rassay Károly: T. Nemzetgyűlés! Én soha nem voltam szabadkőműves, én nyugodtan elfoglalhatom az álláspontomat azzal szemben is. Ha voltak szervezetek, amelyek arra irányultak, hogy az országnak ártsanak, vagy arra irányultak, hogy meglátsák az állami élet struktúráját, éppen olyan kíméletlenül kellett volna velük elbánni, mint ahogyan követelem, hogy ezekkel bánjanak el. *(Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az egyik mulasztásból nem lehet jogcímet kapni a további és még súlyosabb mulasztásra. *(Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én szükségesnek tartottam ezeket a dolgokat végre ide a nemzetgyűlés elé hozni, hogy lássa meg a miniszterelnök úr, hogy ebben a kérdésben nincsenek pártszempontok közöttünk, lássa meg, hogy ezt mi az állami élet alapkövetelményének tekintjük és mi ebben a tekintetben minden erkölcsi és anyagi erőnket rendelkezésére bocsátjuk a mindenkori kormánynak, hogy itt végre konszolidált, rendes állapotokat teremtsen. *(Úgy van! – a szélsőbaloldalon.)* Ettől függetlenül bátor vagyok ezzel kapcsolatosan benyújtani egy határozati javaslatot. *(Halljuk! – a szélsőbaloldalon.)* Határozati javaslatom azt célozza, hogy végre a kormány energikus intézkedéssel tegye lehetetlenné, hogy tisztviselők, tehát olyan emberek, akiknek vállán nyugszik az állami rend fentartása, bármiféle ilyen titkos társaság tagjai lehessenek. A következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé *(olvassa)*: »Utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, terjesszen elő haladéktalanul törvényjavaslatot, amely a köztisztviselők ideértve a bírák fegyelmi jogviszonyait is szabályozza, és amely állásvesztés terhével bünteti azt a tisztviselőt, bírót, aki olyan társaság tagja lesz, vagy olyannak tagja marad, amely tagjaitól becsületszót, fogadalmat, esküt vagy bármilyen ünnepélyes nyilatkozatot kíván.« *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

13.

Vázsonyi Vilmos felszólalása a titkos társaságok által elkövetett bűncselekmények tárgyában

Részlet a nemzetgyűlés 162. üléséből

1923. július 26.

Vázsonyi Vilmos: Mindjárt megmagyarázom, oly türelmes a képviselő úr, hogy az első mondatot se várja be. Nem volt szándékom, hogy a vitában részt vegyek, és ha felszólalok, ez nem történik azzal a pretenzióval, mintha indemnitási beszédet akarnék tartani. Fel kell azonban szólalnom, mert nem akartam a Ház engedélyét kérni ahhoz, hogy személyes kérdésben szóljak és mert úgy érzem, hogy Gömbös t. képviselőtársamnak délelőtt elhangzott beszédére a választ meg kell adnom. Gömbös t. képviselő úr azt mondta, hogy az a frakció, amelyhez én is tartozom, bizonyos idő óta szélmalomharcot folytat, kicsiny dolgokat túloz és ezáltal az ellenkező hatást fogja elérni, mert ilyen módon fognak bizonyos kirobbanások történni az ország nagy kárára.

Peyér Károly: Inkább robbanások!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úrnak erre a következőket kell válaszolnom, nem tudom, miben látja a képviselő úr a mi részünkről a szélmalomharcot. Nem tudom, hogy miféle akciókról tud. Én egy akcióról tudok, arról, hogy Eassay képviselőtársammal együtt kötelességszerűen tudomására juttattam a miniszterelnök úrnak, hogy van egy társaság, amely egy másik nagyobb társaságnak – amelyről, megjegyzem, hogy ezzel a legkevésbé sem azonosítható – a cégére alá bújik, és amely társaság hazafias címek alatt felforgató, meg nem engedett célokat követ. Nem tudtam, hogy a szélmalomokat nem a szél hajtja, hanem a szélmalomok ekrazitra vannak berendezve. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Én ezt az ekrazitos társaságot voltam bátor a hatóságok figyelmébe ajánlani. Azon a nézetem vagyok, hogy ezzel nem túloztam és nem folytattam szélmalomharcot, hanem igenis

kötelességszerűen jártam el, még pedig kerülve minden politikumot. Teljesen kötelességszerűen jártam el, mert azt akartam, hogy a legszentebb eszmékkal ne éljenek vissza azok, akik nem méltók arra, hogy ezeket az eszméket a szájukra vegyék. Azt hiszem, nem szélmalomharc, ha azt a szerény óhajtást hangoztatom, hogy az ekrazit ne legyen ágyra járó egyes polgári családoknál (*Derültség a szélsőbaloldalon.*), ne vándoroljon házról házra és ágyról ágyra rejtegetve, és ne használják álompor gyanánt, mert álompornak nagyon rossz, ha pedig vannak oly férfiak ebben a hazában, akik csak úgy tudnak aludni, ha ekrazit van az ágyuk alatt, ezeket a férfiakat ártalmatlanná kell tenni.

Én nem tudom, hogy ezenkívül miféle más akcióról tud Gömbös t. képviselő úr, és nem tudom, miért kéri számon mitőlünk azt, hogy mi mondjuk meg, hogy micsoda hatalmas vagy rettenetes titkos társaságról beszélünk. Hiszen ha ennek az ügynek az írásbeli aktáit elolvassa, akkor látni fogja azt, hogy igenis ez a Kovács testvérek-féle társaság egy másik nagyobb társaságnak lobogója alatt vonult be. Ennek a titkos társaságnak, amint azt Rassay t. képviselőtársam elmondotta, megvan az esküformája, lefoglaltatott az iratok között és ez a titkos társaság a céljaiban nemes és nem azonosítom ezt a titkos társaságot a Kovács testvérek társaságával. De ha az eskümintájában azt a passzust találom, hogy fogadalmat kell tennie annak, aki megesküszik, hogy más karhatalmi alakulatnak nem tagja és nem vonul ki, csupán a társaság intő szózatára és riadójára, hát akkor az a nézetem, hogy az államhatalom érdekeivel nem egyezik, hogy ebben az országban más karhatalom legyen, mint törvényes karhatalom, hogy más erő legyen, mint az állam ereje és más riadójára és felhívására jelenjenek meg emberek fegyveresen vagy fegyvertelenül, mint a magyar állam törvényes haderejének riadójára és behívására. (*Úgy van! Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Az elnök urat is jól ismerjük abból a társaságból!

Vázsonyi Vilmos: Én ebből nem akarok politikumot csinálni...
(*Zaj. Egy hang jobb felől: Mi van a szakszervezettel?*)

Peyer Károly: A szakszervezetben sem ekrazitot, sem fegyvert nem találnak! (*Zaj és felkiáltások a középén: Tudjuk!*)

Vázsonyi Vilmos: Én nagyon jól tudom, hogy ennek a Kettős Kereszt Vérszövetségnek ki az elnöke, egészen tiszteletreméltó férfiú, akit sohasem fogok egy pillanatra sem a Kovács-féle társasággal azonosítani; de bármiféle nemes célokat tűzzön is ki a zászlajára valamilyen titkos szervezet vagy társaság, az események mutatják, hogy sohasem tudhatja, hogy miféle elemek bújnak a nemes eszmék alá, és bármilyen nemes célokat kövessen egy titkos társaság, az én nézetem szerint az igazán nemes és hazafias célok érdekében ebben az országban nincsen szükség titkos társaságokra. (*Helyeslés, taps a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Mindannyian egy társaság vagyunk és ha elérkezik annak az ideje, nem lesz olyan becstelen ember, aki nem teljesíti a kötelességét.

Kószó István: Hát a szabadkőművesség? (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Györki Imre: Annak alapszabálya volt, államtitkár úr! Ezt illeték egy belügyi államtitkárnak tudni! (*Zaj jobb felől.*)

Elnök: Györki képviselő urat kérem, tessék csendben maradni!

Peyer Károly: Ha ő ezt tudná!

Vázsonyi Vilmos: T. Nemzetgyűlés! Kószó István képviselőtársam, és Szegeden, mondhatom, még barátom – nem tudom, megengedhetem-e most ezt magamnak –, a szabadkőművességet említi fel. A szabadkőművességnek annak idejében voltak alapszabályai, és ez nem annyira titkos, mint titokzatos társaság volt. Ha azonban a szabadkőművesség olyan célokat követett egyes páholyaiban, különösen a forradalom előtti időkben, amelyek meg nem engedhetők voltak, akkor a szabadkőművességről nekem ugyanaz a nézetem, mint más egyéb társaságról, az a nézetem, hogy nem lehet semmiféle szervezet, semmiféle összeállítás, semmiféle egyesülés, amely az államhatom jogait akarja gyakorolni, mert mihelyst ilyen szervezetek megalakulnak, azok működése mindig felforgatásra vezet (*Úgy van! – a*

szélsőbaloldalon.), mert az államhatalommal versengő mellék-hatalom nem lehetséges és nem tűrhető. (*Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Hiszen amikor ezt a tételt felállítom, ez éppen azok érdekében van, akik jelenleg kormányon vannak és az államhatalmat gyakorolják (*Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.*); hiszen, ha én mint ellenzéki ember, azt követelem, hogy az ő hatalmukon, kívül semmiféle hatalom ne legyen sem jobbról, sem balról és ha valaki más az államhatalom jogát akarná magának arrogálni, a kormány azt irgalmatlanul tiporja el: akkor én tulajdonképpen a legnagyobb bizalommal vagyok a kormány és a fennálló államhatalom iránt. (*Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatik látni, hogy sem személyt nem említek, sem ennek a társaságnak céljaival, sem ennek a társaságnak tagjaival nem foglalkozom. Nem pedig azért, mert tudom, hogy ennek a társaságnak – bár én a titkos társaságok ellensége vagyok és azok fennállását az államra veszélyesnek tartom – nagyon sok tiszteletreméltó tagja van és nagyon méltatlannak tartanám, ha én őket felforgatókkal és ekrazitos emberekkel azonosítanám, szükségesnek tartom azonban, hogy végre a kormány véglegesen leszámoljon minden olyan szervezettel, amely konkurrámi akar az állam hatalmával. Azt hiszem, hogy végre, annyi idő óta, a forradalom és a kommün lezajlása után annyi esztendővel, elérkezett annak az ideje, hogy a rendezett államhatalom vegyen át ebben az országban mindent. Az államhatalomnak ilyen mankókra, ilyen támogatásra abszolúte semmiféle szüksége nincs. (*Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Különbön is az ilyen társaságok csak helytelen képzeteket ébresztenek és ellenségeink körében is csak arra szolgálnak, hogy ellenünk eszközül használják fel ezen társaságok létét. (*Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Mert hiszen végre is Magyarországon vagyunk és tudjuk, hogy milyen a magyar összeesküvés. A magyar összeesküvő rendszeren kívül a kávéházi ablakba összeesküdni, a magyar titkos társaság rendszeren arról nevezetes, mint a titkosrendőr, akinek arca min-

denki előtt ismeretes és akiről mindenki tudja, hogy kicsoda. (*Derültség.*)

Ha tehát ezekről a titkos társaságokról a mi ellenségeinknek is tudomásuk lehet, a mi ellenségeink csak fegyvert kovácsolnak ellenünk e titkos társaságok fennállásából, úgyhogy ennek semmiféle hasznát nem látja semmiféle cél, semmiféle eszme, csupán a kárát valljuk mindnyájan. (*Úgy van! – a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

T. Nemzetgyűlés! Gömbös t. képviselőtársam beszédében azt mondta, hogy annak a körülménynek, hogy mi egy ilyen akciót vezettünk, vagy amint ő mondta, offenzívát vezettünk, az az eredménye lehet, hogy kirobbanások történnek, amelyek a hazára nézve veszedelmesek. Hát, én nem szeretem a prófétaakat a saját hazájukban, mert rendesen áll az a közmondás, hogy: »Senki sem próféta saját hazájában«, és nem szeretem az olyan jóslásokat, amelyek fenyegetésekkel teljesen azonosak, (*Úgy van! – a szélsőbaloldalon.*) Honnan tudja a t. képviselőtársam azt, hogy kirobbanások lesznek? Honnan sejtí ezt a t. képviselőtársam? (*Mozgás.*)

Kirobbanások lesznek azért, mert mi az ekrazitos társaságot bátrak voltunk leleplezni? Kirobbanások lesznek azért, mert mi a legális államhatalmat, amely a kormányzó nevében és a maga nevében gyakorolja itt & hatalmat, arra kérjük, hogy mellék-kormányokat és mellék-hatalmakat ne tűrjön?

Szilágyi Lajos:⁷⁹ Mi már sokszor mondtuk ezt!

Vázsonyi Vilmos: Mi nem kívánunk a magunk számára semmit, és mi nem kívánjuk, hogy a baloldali ilyen felforgató szervezkedéseket vagy titkos társaságokat tűrjön el a kormány, és legkevésbé mondhatja el a mi frakciónkról a t. képviselő úr, hogy mi ilyet kívánnánk. Ő t. i. – az itt közbeszóló csatározások alkalmával – említette az úgynevezett radikális pártot. Hát, a t. képviselő úr kell hogy tudja, hogy mi volt az én álláspontom éppen a radikális párttal szemben, amely befészkelte magát a

⁷⁹ Szilágyi Lajos (1882–?) katonatiszt, jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

szabadkőművesség egyes páholyaiba, ahonnan én kimentem – mert én onnan elmentem –, nem azért, mintha a szabadkőművesség nemes eszméivel nem értettem volna egyet, hanem mert nem értettem egyet az ő nemzetiségű politikájukkal, sem az ő vallásellenes politikájukkal, sem az ő nemzetet felforgató irányzatukkal, mivel az volt a nézetem, hogy az igazi szabadkőművességet, a filantróp szabadkőművességet azzal, hogy azt politikummá tették, egyenesen megrontották, meghamisították. A t. képviselő úr tudhatja jól, hogy ezekkel a forradalmi előkészületekkel szemben senki sem volt annyira türelmetlen és a türelmetlenségig engesztelhetetlen, mint amennyire éppen én voltam, türelmetlen és engesztelhetetlen akkor is, amikor a hatalom egy része reám volt bízva.

A t. képviselő úr a fajvédelem lobogója alatt halad és a kormányt támogatja, míg én a kormánynak ellenzéke vagyok; a történetíró eldöntésére fogom bízni, hogy vajon ki támogatta jobban a kormányt, ki ellenzéke jobban a kormánynak, én vagy a t. képviselő úr.

Pikler Emil: Ő agyontámogatja!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úr tehát, aki a fajvédelem lobogója alatt halad, tudja nagyon jól, hogy én sem forradalmi zsidó nem voltam, sem kommunista zsidó nem voltam...

Platthy György:⁸⁰ Csak egyszerűen zsidó!

Vázsonyi Vilmos: ... nekem szemrehányást tesz. Ő katona volt és a forradalom alatt is idehaza szolgálta hazáját; nekem nem volt erre alkalmam, mert ha idehaza maradtam volna, ma nem lenne szerencsénk egymáshoz, és én nem vitatkozhatnék most Gömbös képviselőtársammal. (*Úgy van! – balfelől.*)

⁸⁰ Platthy György (1864–?) jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

14.

Rassay Károly felszólalása, melyben Andréka Károly főkapitány-helyettest a szélsőjobboldali titkos társaságokkal való összejátszással vádolja

Részlet a nemzetgyűlés 196. üléséből

1923. november 29.

Rassay Károly: Nem tudom, le tudom-e azokat leplezni, én csak elmondok tényeket, amelyekből konzekvenciáknak kell folyaniok. Mert vagy az igen t. belügyminiszter urat nem informálja hüen Andréka Károly főkapitányhelyettes, és akkor kell, hogy ennek konzekvenciája legyen, vagy pedig mégis vannak bizonyos szervezetek, amelyekkel szemben szükséges, hogy az utolsó percben a legteljesebb energiával lépjen fel a belügyminiszter úr.

Rakovszky Iván belügyminiszter: Talán már fel vannak oszlatva!

Rassay Károly: Igen boldog leszek, ha fel vannak oszlatva, azonban akkor sem tudom megváltoztatni azt az álláspontomat, hogy az igen t. belügyminiszter úrnak le kell vonnia bizonyos konzekvenciákat azokból a körülményekből, amelyeket én elő fogok adni.

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatnak emlékezni, hogy a nyár folyamán az ún. Kovács testvérek ügyében a rendőrség több le-tartóztatást eszközölt, majd 24 óra alatt szabadon bocsátott egyéneket; erre újra intervenció történt a miniszterelnök úrnál, mire újra lefogták ezeket a Kovács testvéreket. Egy bizonyos idő múlva azt hallottuk, hogy a Kovács testvéreket szabadlábba helyezték.

Rakovszky Iván belügyminiszter: A bíróság! Ezért nem vagyunk felelősek!

Rassay Károly: Arról nem méltóztatik tehetni, hogy a bíróság szabadlábba helyezte őket, de ha azt igazolom be a belügyminiszter úrnak, hogy a bíróság az ön főkapitányhelyettesének vallomása alapján tette ezt, akkor nem tud kitérni azelől a miniszter úr, hogy ezeket a konzekvenciákat levonja. Már pedig a

Kovács testvéreket szabadlára helyezte a bíróság a következő tanúvallomás alapján, amelyet én szó szerint fel fogok olvasni *(olvassa)*: »Andréka Károly főkapitány-helyettes vallomása. Rövid idővel a Magyar Nemzeti Múltunk megalakulása után...«

Horváth Zoltán: Ez is egy szervezet!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »... a rendőrség figyelmeztetést kapott, hogy a szövetségnek egyes ügynökeinél az irredenta célokra gyűjtött pénzekkel alighanem baj lesz, mert azok nem lesznek arra a célra fordítva, amelyre adattak. Erre megindult a Magyar Nemzeti Múltunk ellen a rendőrségi nyomozás, melynek során megállapítást nyert, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk szoros kapcsolatban áll a Kettőskereszt Vérszövetséggel.« *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Jó cég!)*

Rakovszky Iván belügyminiszter: Fel van oszlatva!

Rassay Károly: Nagy örömmel fogom konstatálni, hogy fel van oszlatva, azonban újra ismétlem, bizonyos konzekvenciákat a t. belügyminiszter úrnak mégis le kell vonnia.

Pakots József: Magánlakásokban még tartanak üléseket!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »Ennek vezetőségénél, illetve Bartha alezredesnél a Kovács testvérekre vonatkozóan azt az értesítést nyertem...« *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly *(továbbolvassa)*: »... hogy a Kovács testvérek irredenta szempontból nagyon értékes emberek, akiket nem szeretne elejteni. Miután Bartha alezredes azt is igazolta, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk által gyűjtött pénzeket részben a Kettőskereszt Vérszövetség szervezési költségeire, részben a szervezők létfenntartására fordítják *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*, amit már azért sem lehetett kifogásolni, mert ezek más jövedelmi forrás felett nem rendelkeztek, minden idejüket arra fordították, utaztak is, ennél fogva a rendőrség a Magyar Nemzeti Múltunk ellen indított nyomozást megszüntette«. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

Rupert Rezső: Gyilkosok büntársa!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (*Zaj.*) Csendet kérek, képviselő urak. (*Halljuk! Halljuk!*)

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »A nyomozás során gyakran érintkeztem a három Kovács testvérral és dr. Umlauf Siegfrieddel is, és azóta évi november 29-én, csütörtökön. Gyakran felkerestek engem a Kovács testvérek...« (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek. (*Halljuk! Halljuk!*)

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »... főleg Kovács Kornél, és informáltak engem, ha valamilyen akcióra készültek.« Legyen szabad egy pillanatra megállanom. Milyen akcióról van szó! Eddig a Kovács testvérekkel vonatkozásban az eddigi előállításokkal kapcsolatban csak olyan akcióról hallottam, amelyeket, nem hiszem, hogy bejelentettek a főkapitány-helyettes úrnak.

Rupert Rezső: A zongoragyáros meggyilkolása!

Fábián Béla: A Reismann-gyilkosság!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Én mindenkor figyelmeztettem őket, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségének tudta és beleegyezése nélkül ne vállalkozzanak semmire, és úgy tapasztaltam, hogy figyelmeztetésemnek mindenkor eleget is tettek.« (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*)

Rupert Rezső: Egy percig nem maradhat azon a helyen! Ez a kormány becsületbeli dolga!

Rakovszky István: Az új érdemrend nagykeresztjét kapja!

Rupert Rezső: (*közbeszól*)

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (*Zaj. Horváth Zoltán közbeszól.*) Horváth Zoltán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Azt soha nem tapasztaltam, hogy a fennálló társadalmi rend erőszakos felforgatását, illetőleg a kormány, vagy egyes tagjainak erőszakos eltávolítását tervezték volna, sőt ellenkezőleg, úgy láttam, hogy minden törekvésük odairányult, hogy a fennálló társadalmi rendnek baloldaltól jövő esetleges felforgató törekvéseivel szemben...«

Vázsonyi Vilmos: Szokolhamisítókra meri ezt mondani!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Tessék bejelenteni!

Rakovszky István: Andréka úr áll rendelkezésére!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »... erős szervezet álljon fenn.«
Tehát a Kovács testvéreken nyugodott Magyarország biztonsága.

Horváth Zoltán: Gyalázat!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Kovács Kornél és Tivadar több ízben jelentést tettek nekem, ha valahol legitimista vagy baloldali jelenségeket észleltek, amelyeket ők veszélyeseknek találtak a fennálló állami és társadalmi rendre nézve.« (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bravó!*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »Az általuk bejelentett dolgok nem voltak ugyan alaptalanok, de nem annyira lényegesek, hogy rendőri eljárásra alapul szolgáltak volna.«

T. Nemzetgyűlés! Amikor én ezt a vallomást, amelyet a főkapitányhelyettes úr a vizsgálóbíró előtt tett...

Rupert Rezső: Le kell tartóztatni azonnal és nem a hivatalban hagyni!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Rassay Károly: ... és amelynek alapján a vizsgálóbíró szabadláb-
ra helyezte ezeket a vádlottakat, olvastam, kedvem lett volna interpellációt bejelenteni a Kovács testvérek személyes szabadságának megsértése ügyében. Mert engedelmet kérek, ezek az urak voltak azok, akik tudtommal négy ízben voltak már előállítva a rendőrségei. Egyszer a Reismann-féle gyilkosság ügyében súlyos gyanúokkal terhelten állították őket a rendőrség elé...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ... azután az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet ügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ... azután a Nemzeti Múltunk augusztusban megindult bűnügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ... és végül most, amikor a Reviczky-utcai palota ellen...

Szilágyi Lajos: Most is Bethlen a miniszterelnök!

Rubinek István: Ezután is ő lesz! (*Zaj.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek. Ismételten kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét befejezni.

Rassay Károly: Azonnal befejezem. Mondom, a Kovács testvérek voltak azok, akik akkor, amikor a francia követség palotája ellen merénylet követtetett el, ugyancsak le lettek tartóztatva, s akikről olyan szép erkölcsi bizonyítványt állított ki a főkapitányhelyettes úr. (*Zaj. Fábíán Béla közbeszól.*)

Elnök: Fábíán Béla képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Vázsonyi Vilmos: Csak szokolt hamisítottak és betörték Nagyváradon. Hazafias alapon állanak. (*Élénk derűltség.*)

Rassay Károly: Be kell fejeznem beszédemet. Nem vonhatom le mindazon konzekvenciákat, amelyeket le kellene vonnom e jelenségek láttára. (*Halljuk! Halljuk! – a szélsőbaloldalon.*) Én csak azt kérdezem a belügyminiszter úrtól, megegyeztetőnek tartja-e azokkal az elvekkkel, amelyeket ön itt beszédében ezelőtt egy órával hirdetett, hogy a politikai rendőrség élén még ezek után is Ándréka főkapitányhelyettes álljon, Treuga dei-t akarnak teremteni. Én azt ajánlom a miniszterelnök úrnak, hogy ne itt ebben a teremben méltóztassék Treuga dei-t teremteni, hanem kint az országban.

Peyer Károly: A közigazgatásban!

Rassay Károly: Ez a parlament csak eltorzított képe annak, ami kint a társadalomban, a népben történik. Ha Treuga dei-t akarunk, annak én szerintem első főkelléke az, hogy gondoskodjunk arról, hogy azokon a polcokon, ahova emberek kellene, akik védik a társadalom békéjét, olyan emberek legyenek, akik

sem tényekkel, sem mulasztásokkal ezt a békét nem veszélyeztetik. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A belügyminiszter úr kíván szólni.

Hitelesítették Meskó Zoltán s. k. naplóbíráját évi november 29-én, csütörtökön.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Csak két percre veszem igénybe a t. Nemzetgyűlés szíves figyelmét. Tekintettel arra, hogy Rassay Károly t. képviselő úr súlyos vádakat hangoztatott a budapesti államrendőrség egyik vezetőjével szemben, arra kérem tisztelettel a képviselő urat, szíveskedjék nekem a felolvasott jegyzőkönyvet átadni, hogy ennek alapján a kellő intézkedéseket megtegyem.

Rupert Rezső: El is várjuk, hogy intézkedjék!

Hegymegi-Kiss Pál: A belügyminiszter úr még ma felfüggeszti!

(Rassay Károly szólásra jelentkezik.)

Elnök: Milyen címen kíván a képviselő úr szólni?

Rassay Károly: Azon a címen, hogy a miniszter úr felhívása folytán bejelentést akarok tenni.

Elnök: Tessék!

Rassay Károly: Csak annyit kívánok bejelenteni, hogy az ügyészségen és a törvényszéken vannak azok a nyomozati akták, amelyek a Kovács testvérek ügyére vonatkoznak. Ezek rendelkezésre állanak. Megjegyzem, hogy ott szóról szóra ez a jegyzőkönyv van, amelyet kiírtam és amelyet a miniszter úr rendelkezésére bocsátok.

Elnök: A tanácskozássra szánt idő letelvéen, a vitát megszakítom. Napirendi javaslatot kívánok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, pénteken, folyó hó 30-án, délelőtt 10 órakor tartsuk, s annak napirendjére tűzessék ki:

1. a mai ülés napirendjére kitűzött kétrendbeli mentelmi bizottsági jelentés együttes folytatólagos tárgyalása;

2. a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920. XXXVI. tc. kiegészítésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomat elfogadni? (*Igen!*) Ha igen, azt elfogadottnak jelenteni ki.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Forgács Miklós jegyző⁸¹ (*olvassa az ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyvvel szembeni (*Nincs!*) Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

15.

Részlet Ádám T. István *A nyugat-magyarországi felkelés* című, 1935-ben megjelent monográfiájából⁸²

A Kettős Kereszt Vérszövetség

Ez volt az a titkos társaság, amely 1921-ben sok száz tagját állította a nemzeti ügy szolgálatába. Aki be akart lépni, annak idején ez ijesztő és kissé romantikus nevet viselő társaságba, két tag ajánlótára volt szüksége. A két régi tag írott becsületszavával kellett megerősíteni az újonc nemzeti szempontból való megbízhatóságát. Ezenkívül még hosszabb próbaidőt kellett a véglegesítésig eltölteni, mely idő alatt a tagjelölt, tudtán kívül, megfigyelés alatt állt.

A tagság azonban nem járt jogokkal, hanem csak kötelességet rótt a tagokra. A kötelességek a haza szolgálatával függtek össze. Az engedetlenek, a szabályok ellen vétők fölött, ha azt főbenjáró

⁸¹ Forgács Miklós (1879–?), kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben a nemzetgyűlés jegyzője.

⁸² A dokumentumban az alábbi, 1935-ben megjelent könyvből közlünk újra egy részletet: ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935, 115–118.

bűnnek minősítették, a Kettős Kereszt Vérbíróóság ítélkezett. A Kettős Kereszt Vérbíróóság nem tévesztendő össze azzal a veszélyes gyerekcsínyszerű, fenyegető, fekete kézzel dolgozó Márffy-féle »vérbíróósággal«, amely a fölkelés után pár évre rémíszttette a serdülő diák tagokat, és amely szomorú véget ért, amikor Márffyék a Dohány utcai bombamerénylet elkövetése után fogházba kerültek.

A Kettős Kereszt Vérszövetség korántsem volt veszélyes társaság. Tagjai nagyobb részt frontjárta katonák voltak, köztük nem egy tisztos józsefvárosi vagy budai nyárspolgár, akik éppoly lelkesen jelentek meg a Szalag utca 2. szám⁸³ alatti fővárosi elemi iskola tornatermében tartott összejöveteleken, mint a 17-20 éves diákgyerekek. A Szalag utcai iskola tornatermében képezték ki különböző fegyvernemre a fiatalságot. Ahol délelőtt az elemisták harmónium-muzsikára énekeltek és tornáztak, este a géppuska alkatrészeit magyarázta a katonai szakoktató.

1921 augusztusában a következő szövegű szolgálati jegyeket küldte szét riadó kézbesítés rendszerrel a K. K. V. Sz. tagjainak:

Szolgálati jegy

Fogadalmára való hivatkozással felszólítom, hogy folyó hó 14-én este 8 h-kor a Szalag utca 2 szám alatti iskola tornatermében jelenjen meg. Szolgálati jegyét hozza magával.

K. K. V. Sz.

Aláírva: Bánovszky János főhadnagy.

A nevezett napon este mintegy 50-60 ember jelent még. Bánovszky rövid tájékoztató után parancsot adott a század-, illetve a szakaszkerekek felállítására. Tompos Károly székely hadnagyot nevezte ki a gyalogosok parancsnokának, melléje dr. Szilassy

⁸³ Más forrás szerint a KKVSz tagjai a mai VII. kerületben található Nyár utcai, és nem a budavári Szalag utcai általános iskola tornatermében tartották gyűléseiket.

hadnagyot és Mátéffy hadapródjelölt⁸⁴ őrmestert osztotta be. Egy Vas nevű hadnagy lett a géppuskások parancsnoka, a tüzérek kiválasztásával pedig Nagyunyomi Sényi Béla tüzérezászlóst és Szalay János tüzér hadapródot bízta meg. A csapatok a Nádor laktanyában jelentkeztek. Ott rendes katonaállomány szerinti élelmezésben részesültek az indulás napjáig.

A Nádor laktanyában ezidőben a Prónay-csendőrzászlóalj két százada teljesített állandó szolgálatot. Az akkori viszonyok jellemzéséül álljon itt Tompos Károly vezetésével kiment kisedet fölkelő csoport viszontagságos útjának története. Mennyi kalandot kellett átélniük, míg végre fegyvert foghattak.

Mint említettük, úgy a főváros, mint a vidék az Antant katonai bizottságok ellenőrzése alatt állott,⁸⁵ a kormány és a hatóságok kénytelenek voltak nekik engedelmeskedni és még a látszatát is kerülni annak, hogy a fölkelést csak a legkisebb mértékben támogatják. Amikor Tompos Károly 45 embere élén bevonult a Nádor laktanyába, már több indulásra kész polgári alakulat várta az indulásra kedvező időpontot, amikor is feltűnés nélkül lehetett az embereket a vasútállomásra vinni. Tompos Károly 45 emberét is azokba a zsúfolt legénységi szobákban helyezték el, amelyeket a Nádor laktanyában külön, az irreguláris csapatok részére tartott fenn a Prónay-zászlóalj parancsnoksága és ahol Tomposéknak négy napot kellett eltölteniök.

Az ötödik napon, este 10 órakor arra a hírrre, hogy az Antant, még az éjjel ellenőrzi a Nádor laktanyát, hogy a békeparancsban elfogadott feltételek betartásáról meggyőződjenek, a polgáriruhás

⁸⁴ hadapród = olyan nem tiszti rendfokozatú katona, aki a tiszti rang elnyeréséhez szükséges elméleti és gyakorlati vizsgát letette; míg a hadapródjelölt olyan nem tiszti rendfokozatú katona, aki a tiszti rang elnyeréséhez szükséges hadapródi tanfolyam résztvevője.

⁸⁵ Magyarország az első világháború vesztes államaként valóban komoly szankciókat szenvedett el, a fegyverkezésben erősen korlátozták, az antant államok katonai ellenőrző bizottságai komoly kontrollt gyakoroltak, így az 1920-as években a hadsereg fejlesztése is csak titokban történhetett, illetve annak több szervezeti egysége csak fedésben működhetett.

fölkelőket, a laktanyából, az idegen katonai bizottság szeme elől, a Hűvösvölgybe vezették. Tompos emberei az ÉME és a MOVE és a Gábor Áron Székely Menekültek Szövetségében toborzott fölkelőjelöltekkel együtt, összesen nyolcvan a Hűvösvölgy árnyas fái alatt, a gyepen hálva töltötték az éjszakát. Ez, noha késő éjszaka érték oda, nagy feltűnést keltett a hűvösvölgyi villatelep és üdülő szanatórium lakói között. Ezek a szokatlan éjszakai táborozásban szovjet fölkelést sejtettek, és sietve értesítették a rendőrséget, mire másnap délelőtt a hűvösvölgyi erdőt karhatalom vette körül, és a fölkelőjelölteket teherautókon az elsőkerületi rendőrkapitányságra szállították. Itt, miután megbizonyosodott, hogy a Hűvösvölgy lakóit semmiféle vörös támadás nem veszélyezteti, szabadon engedték őket.

Tomposék a Nádor laktanyába nem mehettek vissza, állítólag valaki besúgta az Antant bizottságnak, hogy Prónayék irreguláris csapatokat akarnak kicsempészni a nyugati végekre. Tehát azzal az utasítással eresztette szélnek Tompos embereit, hogy este a Kelenföldi pályaudvar előtt gyülekezzenek. A Kelenföldi pályaudvaron újabb meglepetés várta őket. Alig gyűltek össze az emberek a váróteremben, két, rendőrökkel megrakott teherautó érkezett a pályaudvar elé, azzal a határozott utasítással, hogy a fölkelők elutazását akadályozzák meg. Ökrös detektívfelügyelő,⁸⁶ az akkori politikai detektívcsoport vezetője össze is terelte Tomposékat, amikor váratlan segítségére a majdnem végleg elcsüggedt fölkelő jelölteknek, a kelenföldi állomás katonai parancsnoka – nevét sajnos nem tudjuk – meggátolta a rendőrséget intézkedésében, kijelentve, hogy a fölkelő gyanús embereknek semmi közük a nyugat-magyarországi fölkeléshez, mert ezek katonai útéptő

⁸⁶ Ökrös Ferenc detektívfelügyelő ebben az időben valóban a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán dolgozott a politikai nyomozó főcsoport egyik baloldallelens csoportjának vezetőjeként. Mivel maga is szélsőjobboldali hajlamú és illetőségű volt, többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének is tagja, és leginkább csak a baloldali szervezkedések elleni fellépésével tűnt ki, a konszolidáció idején később mellőzötté vált. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon*, 77.

munkások, és most Győrbe utaznak, és szabályszerű katonai menetlevelet adott Tomposéknak. Végre nyugodtan elutazhattak. Mint a könyvből kitűnik, a hatóságok nehéz helyzetben voltak, azt sem tudták, kinek engedelmeskedjenek. A kormánynak sem volt a kellő tekintélye.

Megemlítendő titkos szervezet volt még az ÉME. nemzetvédelmi osztálya, amely, mint ÉME. n. v. o. működött, ez a név később a Márffy-perben vált különösen ismertté. Az ÉME nemzetvédelmi osztálya, mely szintén titkos jelleggel működött, megemléltető eredményekkel járult a nyugat-magyarországi mozgalomhoz.

TARTALOM

A Kettőskereszt Vérszövetség. Egy paramilitárs titkos társaság az 1920-as években	5
Válogatott források a Kettőskereszt Vérszövetség tevékenységéről	57

